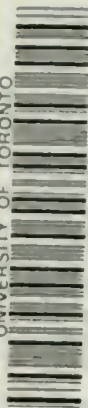

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 00473150 1

MP. 1
24
A. JOS. TESTA PHIL. ET M. D.

IN MAGNO FERRARIENSIVM NOSOCOMIO

MED. ET CHIR. PROF. ORD.

D K

VITALIBUS PERIODIS

Ægrotantium et Sanorum

SEU

E L E M E N T A

DYNAMICÆ ANIMALIS.

V O L. II.

Tantum Series, Juncturaque pollent.

L O N D I N I :

EX TYPOGRAPH. J. DAVIS, CHANCERY-LANE.

PROSTANT APUD J. JOHNSON, ST. PAUL'S CHURCH-YARD;
G. G. J. ET J. ROBINSON, PATERNOSTER-ROW; ET
MOLINI, No. 45, LEICESTER-SQUARE.

M. DCC. LXXXVII.

EXCHANGE
DUPLICATE
MEDICAL SOCIETY

81167
12/13/80

R
128
.7
T47
V. 2

L E C T. S A L.

I. **Q**UOD suam quoque error utilitatem habeat, rerumque scitu perdifficilium investigatio, quamvis successu careat, non omnis tamen infructuosa sit, quidquid poteram, ad contemplationem eorum, quæ Artis difficillima putantur, neque animose, neque submisse contuli. Quæ meæ opiniones sunt, quidque ad aliorum judicia accesserim, interposui, non ut plenius, et melius cæteris dixisse viderer, sed ut ea significarem, quæ perpetua inter se Motuum Vitæ communitas, eorumque in Ægrotante et Sano Homine vicaria consensio, mihi in id scribenti, illosque et singillatim, et simul contemplanti, animo objecit.

II. Sic tamen operosissima in parvo contracta mihi res est, ut omni Motuum Vitæ complexu in duplicem appulsus ordinem resoluta, interni videlicet ad externa Hominis loca, et e contra, compares exinde utrinque effectus ostenderem, consimili in alterna ejusmodi motuum distributione, manente impetus Vitæ summa.

III. Incitamenta utriusque actionis quod attingit, puto ea in tenuissimo fundari, et perquam penetrabili halitu, quem ex omni Motuum Vitæ complexu genitum, cogit extus erumpere propria quædam ejus consensionis vis cum affini externo Principio, debito intercedente Solidorum viventis corporis, in id actionis consensu.

similiter ex compari externi Principii, cujuscumque demum naturæ sit, ab externis in internum Hominem appulso, alter impetus Vitæ ordo oritur, omnisque Vita, reciproca eorum actionis consensione regitur.

IV. Ad quæ eorum, quæ Vita privantur, cum his quæ vivunt, manifestas actionis similitudines sæpe congregavi. Quantum etenim vivens corpus, automaticum quodam, et sibi proprium actionis genus exerat, quod similiter inanimata reliqua faciunt, in quibus unus est actionis omnis consensus, constans ex indefinita actionum serie, singularum partium, quibus ea componuntur, quarumque non eadem in omnibus natura est, quantum, inquam, propria quædam interfit, et singularis viventis corporis actio, dicat tamen ratio, illud partibus effici, quæ priusquam in vivens corpus ingressæ, Irritabilitatem, Sensibilitatem, aliaque, quæ propius ad Vitam pertinent, cum Vita sumant, instar reliquarum sint, quæ animo carent, easdemque mutabilitatis universæ materie leges, Vitæ etiam inservientes retineant.

V. In his tamen verbis fortassis, plusquam re facile est errare: quod culpæ genus multis vertitur, iisque imprimis, qui superiore sæculo Chemicis Medicas res immiscuerunt. Quamquam cum intermisso istorum studio, non minimæ simul, et scitu dignissimæ res interciderant, quarum scientia, nuperæ nunc demum industriæ accessione, denuo nobilitata est. Sæpius etenim, cum

verba et contextum, plusquam res, qui postea plus viderunt, damnavissent, quæ partim his repudiata fuerant, ea cæterorum Scriptorum vulgus, partem repudiavit in omnem.

VI. Lamentabile profecto est, in tanta linguarum varietate, quibus cum Naturalis Philosophia exculta est, nos sæpe appositorum adhuc verborum egestate, et angustia premi, ut quæ tamen, quoad aliqua, consimilia, aliquid tamen adhuc inter se distare, mente, et experimentis concipimus, vix tamen apto ad id, et tutissimo verborum usu cæteris significare, possibile sit. Cum etenim Scientia Naturæ, non Principiorum ubertate, sed eorum proportionibus, quarum series, minima varietate, sibi perpetuo contigua in indefinitum excurrit, omnis constet, nullum adhuc certum ejusmodi idioma inventum est, neque est sperandum posse nos eo ad id verborum genere uti, quibus incuriosa gens reliqua, incerta significatione, et sæpe juxta ætates, variosque apud varias Gentes locutionis mores, variantibus, laxiore sermone utitur. Sic Agentis, et Actionis nomina sæpe indistinctim feruntur, notissimo in *Calore* aliisque consimilis census vocibus, exemplo. Quare, cum plusquam creditur, maxima Auctorum pars in unum, idemque scribendo collineaverit, earundem rerum interno eodem in iis sensu extante, dissimiliter tamen adeo singulis scriptum est, ut inde, tot, quot capita, sententiæ, evulgatum fuerit, meo quidem iudicio, non satis verum adagium.

VII. Certe cum idioma omne Naturæ, quod nobilissime Galilæus dixerat, exaratum sit angulis, circulis et curvis, forte præstabile esset, nos quoque non aliter, quidquid in Naturalis Philosophiæ studio aut scimus, aut putamus, conscribere: quod effecerat fortassis antiquissima Ægyptiorum gens, quæ signa alia, quam verba, ad disciplinæ traditionem invenit.

VIII. Vale, Lect. Humanissime, et quidquid in proclivi ad errandum via, inque ultimis veritatis, et erroris vicinissimis confiniis incedens erraverim, facilis ignosce.

I N D E X C A P I T U M.

L I B. II. P A R S I.

DE VITALIBUS PERIODIS
SANORUM,

C A P. I.

DE diurnis quibusdam Hominum Consuetudinibus 5

C A P. II.

De Statis plerarumque Secretionum Temporibus 15

C A P. III.

De Menstruis Mulierum Consuetudinibus 26

C A P. IV.

De Menstruis Virorum Consuetudinibus 39

C A P. V.

De Annis Vitæ Periodis, et Conversionibus 53

C A P. VI.

*De Diætâ Plinio, Scansili Occidua Annorum Lege,
Chaldæis Climæterica* 63

C A P. VII.

De simul consentiente omnium Hominum Vita 79

L I B.

INDEX CAPITUM.

LIB. II.   PARS II.

DE VITALIUM PERIODORUM IN MOR-
BIS ET SANITATE UNIVERSALIBUS
CAUSSIS ET PROPRIIS.

C A P. I.

*De Vitalium Periodorum in Ægrotantibus et Sanis,
cum Solari Luce, ejusque Defectu, Diurno vide-
licet et Nocturno Tempore, Consensu.*   99

C A P. II.

Dubia de Lunæ erga Vitales Periodos Potestate.
136

C A P. III.

*De Statis Universe Vitæ Mutationum Periodis,
earumque Caussis, sive de Ætatum in Homine
Conversionibus.*   160

DE
VITALIBUS PERIODIS
ÆGROT. ET SAN.

SEU
Elem. Dynamicæ Animalis.

LIB. II. PARS I.

Viro Cl. Med. et Anat. Celeberr.

FEL. VICQ. D'AZIR,

*Fac. Med. Paris. Doct. Reg. et Ant. Sch.
Profess. Sereniff. Com. Atreb. Consil. Med.
Reg. Paris. Scient. Acad. Soc. nec non Reg.
Paris. Med. Soc. a Secretis.*

A. J. Testa, S. P. D.

QUOD in ejusmodi elucubrationes
contendenti mihi sæpe animum ad-
dideris, et ut ederem, consilii tui auctori-
tatem interposueris, alteram hanc operis nos-
tri partem tuam esse volui. Neque, spero
equidem, id moleste feres, quandoquidem
prædivites ingenio et scientia viri, quod
tuum in utramque est partem, judicii libe-
ralitate ante alios abundare solent, ut cæ-
teris quidem, his non ita, displicuisse sit
facile. Quamquam præstantem animi tui
erga cæteros voluntatem, tuum illud impri-
mis orationis genus monstrat, quo vita
functos collegas tuos, Reg. Med. Soc. So-

dalitio tibi junctos ornare soles : de his etenim ita scribis, ut ii moriendo, celebritatis metam adtigisse supremam videantur, tanta in posteritatem, te curante, eorum memoria prætenditur. Quare vide, ne qui sodales tuos, qui jamque amplius non sunt, diligentissime curas, me quod etiam sim, absque patrocinio deseras. Vale, et nos ama.

LIBRI II. PARS I.
DE VITALIBUS PERIODIS
SANORUM.

CAPUT I.

De Diurnis quibusdam Hominum Consuetudinibus.

1. **A** Levissimis exordium sumentes, in maxime frequentes hominum consuetudines, animum advertimus: tametsi enim non omnia omnibus pariter hominibus conveniant, plerisque tamen, multa eorum, quæ dicturi erimus, summa vicissitudinum constantia accidunt.

2. Et illarum quidem multæ ad dormiendi tempora pertinent: sunt namque inter homines plane plurimi, qui statas quasdam evigilandi horas neque uno adamussim quadrante prætereant, ut si quando ultra, somno abstinere cogantur, id non sine magno eorum fastidio fiat. Similiter nec præter initam dormiendi habitudinem somno membra laxare patiuntur: verum qua

femel hora expergisci cœperunt, jamque eos vigilia, lectique impatientia tenet. Sunt, qui ad statum matutinæ lucis tempus constantissimi evigilent, aliique, quibus certa somni mensura vigiliam stato post inferat horarum intervallo: ut cum ferius dormitum iverint, plus sero etiam somno confurgant.

3. Judicant tamen multi, nullam consuetudinis vim somno inferri posse, nempe quod excitans a somno causa, aliquid constanter ponat, quod stimuli loco fungatur. Eamque aliam quidem in his, quæ dormienti circumposita sunt, considerant, rursusque alteram in ipso dormientis corpore. Primam efficit diurnum lumen, cæterorumque hominum et animalium operas suas exercentium sonitus et strepitus, item et quidquid durius cutis nervos laceffit, veluti decubitus in dorso, aut super alterutro laterum, ut dorsum etiam, vel quæ subjecta fuerit laterum pars insigniter a somno rubescat, et protractiore morbi decubitu inflammetur. Cum vero multorum prorsus sit, ut antelucanis horis post data somni tempora evigilent, nullamque propterea a luce irritationem patiantur, aliique insuper quietissimo loco degentes, sonitu nullo, nullisque circa ipsos emmissis vocibus, non ideo tamen ab adfuerit evigilandi hora recedant: rursusque, cum compactiores cute homines neque hilum propter decubitum patiantur, liquet internas alias ejusmodi consuetudinum causas præsto esse, statas videlicet internorum viscerum modificatio-

nes, imprimisque Pulmonum. Hos siquidem a somno alterari vix dubium est, copiosiore in eos, somni tempore, pituita depluente : ut plurimorum prorsus sit, vix expergefactos extuffire, screatusque emmittere : quod eorum imprimis est, quos Pituita obsidet. Sed et cumulus narium mucus, meiendique et dejiciendi necessitas, excitantem a somno stimulum multis pariunt : de quibus rursus alibi. Univerforum denique humorum restituta, præterlabente somno, fluiditas somnum fugat, inque vitam dormientes denuo revocat.

4. Quæ cuncta, cum proximam vigiliæ causam constituent, rursus quærendum est, cur ejusmodi causæ statis dumtaxat horarum periodis moveantur : in qua profecto re perpetuum circum quemdam sumere necesse est, cujus modum et magnitudinem sola plerumque habitudinis vis præfiniat. Neque enim veterosi hominis exemplum, qui in obscurum conclave delatus, triduo dormit, aut cæteræ catalepticorum historiæ, adversus hanc, quam a consuetudine partam somni periodum, innuimus², meo quidem iudicio multum valent.

5. Maxima certe diuturni habitus in infantibus vis est, quibus ut primum dato diei

¹ Conf. Hamberg. *Physiol.* MCCCLXX.

² Conf. *Mem. de l'Acad. Roy. des Sc. de Berl. Ann.* 1746. *Essay sur le Sommeil.*

aut noctis intervallo, ubera admovere nutrices consueverunt, ii jamque statis evigilant horis, tumque ingemiscentes, matris charitatem emmolli-re student.

6. Sed neque prætereundum est sæpe nos contra consuetudinem statutis, quas ante somnum concupivimus, horis evigilare, et præter morem valde diluculo confurgere: Vidi, qui nec quadrante, quam vellent, prætergraderentur horam, sed ad datum campanæ sonitum, tametsi eam dormiendo horam exigere solerent, confurgerent. Anne ergo inter dormiendum, tempus successiva quadam volitionum serie, perpetuo per omne somni intervallum perdurante, metimur? Adest certe in nobis internus quidam tactus, sextum proprie sensorium, quod supra vulgus homines, in sapiente abundare solet, cujus ductu multa perpetuo exequimur, nulla quantum quidem nobis videtur, extra nos sensibili eorum ratione ex-tante. Ejus etiam interventu futura aliquando divinamus: qua ratione proprii interitus præ-sensionem multos habuisse certum est, ut ii paullo post morbo finiendi, sub ipso morbi limine, vel ante etiam, quando sanorum erant similes, non interitum dumtaxat suum vaticinarentur, sed interitus, usque diem et horam, accuratissime præ-nunciarent: quod vidit Zimmermannus³.

³ *Art de faire les Exper.* tom. II. p. 138.

7. At certe cum eorum plurima, quæ dormientes faciunt, perdifficilem in se rationem habeant, verosimile est ex illis multa plusquam ab operantis voluntate, a consuetudinis vi proficisci, ita tamen, ut consuetudinem, longa consimilium motionum series antea effecerit. Hujus census sunt, quæ de somnabulis narrantur. Notissima est Clerici cujusdam historia, qui sub adulta nocte lecto confurgens, sacras conciones conscribebat, easque clara lectione legebat, numerosæ orationis cultor castigatissimus. Is, cum unius jamque exscriptæ vocis loco, alteram suffecisset, litura accuratissime adhibita, novam priori vocem substituit. Neque ille tamen visus organo quidquam utebatur, cuncta per tactum et consuetudinem ad prodigium usque exequens ⁴.

8. Neque dubium est consuetudinis in somno yim, animalia similiter afficere. Nobilem adolescentulam novi, quæ ad multam diem in meridiem usque obdormire solita erat: in ejus cubiculum admisso catulo, cujus domina circa nonam expergisci consueverat, is ad nonam, adolescentulæ cubile unguibus scalpere, tum in ejus dormientis faciem molliter occurrere, tum lintea admordere cœpit, donec puella somno excitaretur. Cum vero illa præ morositate, eo a cubiculo fugato, rursus somno indulgeret, tum catulus ejulando magno rumore portæ adlatrabat,

⁴ Conf. Enciclop. Art. *Sonnabule*,

donec illa ejus clamorem fastidita lectum deseruiffet, quo facto catulus quievit.

9. Neque defuerunt, qui in iis etiam, quæ sensu carent, et prorsus inanimata sunt, multa similiter propter consuetudinem fieri putarent, eaque ratione æstum superi maris, Luna infero impendente explicarent⁵: quæ tamen ingenio plus quam ratione abundare verosimile est.

⁵ Jac. Verniscek. *Tractatus Phys. Afr. Not. ex Princ. Mechan. Proponens* Vienn. 1764. *Quemadmodum enim homo qui si aliquid quotidie iteratis vicibus determinato semper tempore exequatur, si nimirum statuta per aliquot dies hora, cibum sumat, dormiat, aliaque peragat, ducit ejusmodi actionem consuetudinem adeo ut eadem semper hora, per motum corporis automaticum, ad idem perficiendum deinceps admoneatur, sive ut clarior sim; quemadmodum si quis hominum intermittente febre corripiatur, imprimatur sub primo paroxismo in ægroti corpore, seu nervis ipsius quidpiam, quod in medicina characterem febrilem vocamus, qui definita hora resuscitat paroxysmum . . . . ita existimo primam globularum effervescentiam, atque aquarum marinarum ebullitionem, quasi febrilem, a quacumque causa suscitatum, quod infixus jam sit telluris corpori, aut, si mavis, aquis marinis parilis character, seu tale aliquid, quod eam consuetudinem maribus intulit, qua ista certis temporibus se solo ebullire, maturasque globulas succedere conantur: verbo, ejusmodi quidpiam, quod unicum absque Lunæ auxilio par est continuandis æstibus. Pag. 130. Singularis certe sententia, quam vix serio multi refutarent: Eo enim usque Auctor, telluris cum humano corpore comparisonem compulit, ut lacrymales glandulas, parotides tonsillarumque folliculos in tellure similiter atque homine monstraret. Cæterum, an non in tanta opinionis singularitate aliquid adhuc vero consentaneum de automaticis telluris moribus extare queat, haud injuria fortassis aliquis dubitaverit.*

10. At vero incredibile profus est, quam multa nonnullos teneat omnium, quæ per vitam aguntur, rerum ordinatissima consuetudo. Sunt qui statò dumtaxat diei intervallo muneribus suis fungi patiantur, quæ tunc iis minimum incommodi afferunt: quod si præter consuetudinem iis destineantur, multam exinde fastidii causam percipiunt. Deambulandi similiter animumque oblectandi tempora, et cætera quorum exercitio vacant, certis diei intervallis metiuntur, eaque non absque animi ægritudine paullulum immutari sinunt. Exinde soporosorum recidivæ quædam in morbo, pariter atque in sanitate habitudines, item et eorum, qui jamque senio contabescunt. Vir quidam, litterarum cultor assiduus, cum repente apoplecticus concidisset, ea diei hora qua se ad scribendum conferre consueverat, cum sanus esset, apoplecticus etiam manus efferebat, et scribentis in morem digitos agitabat, et quidem toto eo temporis spatio, quod scribendo sanus impendebat: vidi et senem nonaginta annos emensum, qui statis matutinis et pomeridianis horis assuetas fundebat Deo preces, lithurgicas ceremonias omnes accuratissime servans, quasi sacra ministrantibus adfuisset. Similia alibi exempla complura prostant, inter quæ præclarum illud Idiotæ cujusdam⁶, qui cum statutis pulsantis campanæ horis, canonicas preces jamdiu recitaret, eas eadem adamussim hora, nullo intercedente campanæ sonitu, iterabat.

⁶ *Spectator*, 447.

11. Postremum ea quoque habitudinis vis est, ut stato et æquabili passu hominum plerique incedant, eandemque spatii mensuram eadem accuratissime percurrant temporis periodo: quod consuetudinis genus bruta similiter afficere notissimum est, equorum, quibus veredarii utuntur, frequentissimo exemplo: ut enim primum dati cujusdam itineris intervallo confecto, ii aut moras agere, aut pasci consueverunt, vix ultra pergunt, quantum vis etiam rude vexati. Refertur etiam boves quosdam, ut primum adfuetam 300 girorum periodum exegissent, non uno amplius passu, tametsi stimulo dire sollicitarentur, ultra ivisse⁷.

12. Quæ cuncta, cum eos maxime respiciant, quorum vivendi genus plurimum regulare est, vix certe eorum sunt, qui ad omnia perpetuo animo parati, nil sibi methodice ineundum ducunt, vivendique regulam omnem paullo stabiliorem cane, et angue pejus reformidant. Cujusmodi inconstantissimum vitæ institutum novissimi homines præclara efferunt commendatione: at eos quidem Celsi præceptum, quod non intellexerunt, fefellisse arbitror, vel illud latius fortassis sumpserunt, ob idque in errorem ducti sunt. Quantum etenim ea tutissima sit vivendi regula, quæ facile rerum omnium mutabilitatem, et absque noxa perferre queat, quandoquidem sexcenta

⁷ Conf. Cullen, *Lect. on the Mat. Med.*

quæ nobis perpetuo interlabuntur, plurimam rerum omnium, quæ ad vitæ usus pertinent, mobilitatem efficiant; curandum tamen esse arbitror, ut inconstantes etiam tendere in constantiam videamur, quod hominibus ratio, brutis vero Natura dicitur. Certe nullibi utilis, facilis mutabilitas, vix hominum saluti proderit, quorum animos perpetua ægritudine confumit: contra vero, quam præclara est æquabilitas in omni vita, quam laudabilis et decora in singulis actionibus, quæ cum honesto vitæ instituto junguntur. Certe Monachi, cæterique omnes, quorum maxime regularis vitæ ordo est, intermissio quamvis aliquando propter civiles necessitates, proprio exercitationis, et vivendi genere, prospere diu vivunt, firmamque præ cæteris valetudinem universim habent.

13. Sunt vero et alii plane quasi natura sua immethodici, quorum propterea inconstantissimus animus plus adhuc inconstanti corpore includitur: exemplo sunt Hipochondriaci, &c. At hi quidem misere vivunt, et adversa perpetim valetudine consternati, miserabiles levitatis suæ, et mutabilitatis pœnas luunt, ut illachrimandi potius quam moribus cœquandi esse videantur. Illis Sol, Luna, nebulae, venti, quidquid denique in mundo est, sævo dominantur imperio, ut reluctantes semper, semperque in obbedientiam coacti, perpetuo sexcentis sub dominis stent. Quam ob causam in perturbationes, exanimations, et festivitates, vix quidquam ad decoris conservationem attenti ii de repente incidunt, ut

etiam

etiam in ipsa deambulatione, et corporis exercitio, in quibus communem quamdam mensuram, qui sapientiores sunt servant, ii e contra, aut tarditatibus utantur, aut absque causa festinantes incedant: *quæ cum sunt . . . dignissimam, ædepol, exercitatissimo Medico observationem . . . anhelitus movetur, vultus mutantur, ora torquentur: ex quibus magna significatio fit non adesse constantiam*^s. Eorum vero nonnullos indicta regulatim vivendi norma, eaque diu servata, aliquando in melius vertimus: neque eos certe consilii nostri pœnituit. Etsi namque diuturnæ habitudines quæque, philosophantium multorum iudicio, sint instar morborum totidem, nullus tamen adhuc pejor inconstantia morbus est.

14. In has profecto regulares vitalium motuum periodos hoc loco animadvertisse juvat, quod eas cum morborum circuitibus conferre facile sit. Si etenim præfinito temporis intervallo Natura, quasi vim in organa, facit, eaque somno consopita denuo in vitam concitat, nempe quod post totidem, qui in somno fiunt cordis ictus, quasi vehementior unus incurrat, qui somnum fuget; facile quis similiter exinde concipiet præfinitas stasis temporibus morborum reversiones, eorumque transitus et fines: quorum quidem ratio uberius in sequentibus tractanda est.

^s *De Offic. Lib. I.*

C A P. II.

De Stasis, plerarumque Secretionum Temporibus.

1. **S**ECRETIONUM et excretionum, quæ in variis humanæ machinæ locis aliter atque aliter fiunt, præfinita sunt tempora: tamdiu etenim a deglutito cibo, digestio absolvitur, chylus efformatur, isque in sanguinem transit; et evadit ipse: tum vero excernendi, secernendique a sanguine humores statim post tempore parantur, reficiturque id, quod est in animali deperditum.

2. Jam vero famis sensus in statas sæpissime diei horas ex consuetudine cadit, nec nisi consueto tempore mensæ indulgemus: siquidem extra illud multa plerumque nos premit ciborum intollerantia: quod fit maxime consistente ætate. Sæpissime etiam præterlapsa, qua ex instituto vescimur, hora jamque stomachus, ante quidem famelicus, denuo licet impransus, satietatem induit.

3. Propterea nil mirum, si statim tempore pasti homines, statim similiter proximo tempore cibos digerant: iisque deiciendi conatus, consimili post mensura revertantur. Sunt omnino qui remotissima a nutritione hora ventrem egerant, in eamque ut primum inciderunt, multis post etiam diebus in eandem constanter horam ventrem deiciunt.

4. Certe]

4. Certe cum multa sit nonnullorum in hac re constantia, præstat aliquando illud potissimum tempus deligere, si quando constipata alvus medicamento movenda est. Vix enim est dubium eo maxime tempore prædisponentes quasdam in machina motiones excitari, quæ plurimum cum medicamento vi conjurent. Exemplum habui in sene, qui cum vespere potissimum cum sanus degeret, ventrem egerere consuevisset, obstructa pluribus jamque diebus alvo, dato tribus successive diebus mane medicamento numquam purgari potuit, donec tandem leni altero prope vesperam exhibito alvum deposuisset. Uberius ejusmodi exemplum in Fœminarum mensibus incitandis prostat. Novo itidem argumento, medicamentorum in humano corpore vires, multam saltem partem a temporis, in quod dantur, delectu pendere.

5. Sed multarum prorsus evacuationum impetus fere plus consuetudine quam necessitate movetur: quare si quis ex. gr. urinas demittere proxima prandio vel somno hora solitus sit, ei mingendi necessitas sub iis constantissime horis revertitur, non certe ab urinarum stimulo, aut vesicæ distensione, plerumque modica, verum quod assuetæ quædam circa vesicam motiones quasi vim quamdam in eam faciant, exindeque micturitie eo temporis momento eum vel invitum teneat. Non igitur perpetuo stimulus proprie fit a materie, siquidem quæ tunc prodit urinarum quantitas, vix per se meiendi stimulo est reliquis diei horis. Sic etiam
abscissa

abscissa parte aliqua, ejus nihilominus sensus aliquando distincte superfuit : sicque, ut cætera mittam, tanta aliquando fuit nonnullorum odorum acuties, ut post annos etiam, per loca transeuntes, in quibus eos graviter subolfecimus, eos rursus, nullo adhuc, ejusmodi odorante principio exstante, percipiamus. Non igitur materiæ febrilis fomes semper præsto sit oportet, ut febris redeat, quandoquidem consimilium motuum in machina reversio, aliquando nulla materiali intercedente causa, locum habet.

6. Sæpe etiam consuetas alicubi motiones diversissimæ et ferme oppositæ inter se causæ incitant: sic stomachum emetico antea sæpe laceffitum, medicamentum deorsum purgans rursus ad vomitum ciet. Contra: statæ quarumdam horarum consuetudines percurantur aliquando, consimilium motuum alio diei tempore adhibito incitamento. Quidam longa matutini vomitus consuetudine tenebatur: nulla huic medicina profuit: donec sub vespere, levi pluma fauces prorietaret, et vespertino vomitu matutinum sedaret.

7. Creditum quidem olim est ciborum coctionem, triduo interposito, integram et in omnem effici partem: cujus sententiæ Hippocratem cum quarto de Morbis libro auctorem faciunt. Quæ si Hippocratis sunt, facile intelligitur, cur numerorum validissimum in morbis Tertium[†] is dixit:

[†] *Epid. Lib. II. sect. vi.*

rit: quo semel etenim in integra vita trini hujus circuitus regula constat, jamque etiam in morbis, eorumque incrementis, cur tertianæ motiones sæpe incidant, non inverosimilis ratio subest. Antiquissima similiter opinio est, bilis motus triduo perdurare, eamque tertio quoque die moveri: quod quidem an non rite Antiquitas dixerit, observationibus plusquam ratione dijudicare oportet. Certe nonnulli nimia drasticonum vi sublatis tertio die mortui sunt: cujusmodi exempla ex Hippocrate superiore libro attulimus². Legitur etiam de quadam fœmina, cui dato purgante medicamento, alvus numquam nisi triduo post elapso duci poterat. Ad quæ facile pertinent frequentes morborum invasiones triduo post a lautiore mensa: cujusmodi, ob historiæ celebritatem memorabili confectus est, vix quidquam adjuvante magni Boerhaavii opera, B. de Vasse-naer, supremus Navalis Militiæ apud Batavos Dux.

8. Quæ tamen cuncta incertissima ratione constant. Ex ingestis enim nonnulla celerrime nutriunt, perque omnes sanguinis vias actutum permeant: alia, e contra, lenta coctione immutantur, nec nisi sero post nutriendo animali profunt: quorum omnium rationes ex temperamento, ætate, consuetudine, aere, et anni tempestate, muta-

² Ab erronea medicamenti assumptione vomitus 48 horarum. Wil. Kruikshank, *Remarks on the Absorption, &c.*

bilitatem patiuntur. Profecto quod halituosum in cibis est, celeriter Lactea subit, et tenuissimi vaporis, elastici, odorosi, vitæ et nervorum amicissimi, formam indeptum, proprie *gas nutritivum*, paulo post a deglutitione, jamque universum corpus circumeat. Verum enim præter subitam a comissione virium reparationem, reflexa etiam a prandio intra palatum lingua, ascendit dulcis quidam suavissimus sapor, haud facile cum alio quopiam comparabilis.

9. Nec præfiniendæ Digestionis periodis, mac-tata in eum usum animalia proficiunt: vero namque similimum est animalium interiora, quibus liberior externi aeris accessus, et Lux ipsa nova est, sub gravissimis vulneribus, et lamentabili trucidatione plurimum mutari, in his potissimum, quæ ad humorum circuitum, vaporumque actionem pertinent. Neque phtisicorum aut hecticorum febris, quæ tribus aut quattuor a pastu horis recrudescere solet, tutiori est regula. Procedente enim Digestione magna evolvitur ab ingestis aeris vis, quæ stomachum et tenuiora intestina flatu distendens, diaphragma attollit, pulmonesque comprimit, ut propterea aucta eo tempore tussis, et graviora phtisicorum incommoda, minus tuto ad chilum tum primo sanguinem subeuntem referantur.

10. Neque promiscue Nutritionis, et Digestionis opus sumendum est. Fluidorum enim proprium est absorberi, plusquam digeri, soliusque solidi digestio esse verosimilius creditur:

utraque tamen nutriendo conferunt, ut etiam tenuissimi circumpositorum corporum halitus in exhaustum animale resorpti nutriendo, vel saltem Vitæ incitandæ, et juvandæ, aliquandiu profint.

11. Præterea distinguendum est inter eam, quam proprie chili confectionem et Nutritionem nominamus, et alteram, quæ cum Digestione similiter conjungitur, intestinalis fistulæ actionem, propriam nempe excrementorum et stercoreis formationem: sub ista enim, quæ postremam Digestionis periodum complectitur, magna inflammabilis et mephitici aeris copia in intestinis densatur, unde tardius a pastu, universum quodam in debilibus et lassitudinosi machinæ irritamentum, ventris inflationes, et auctus toto corpore calor.

12. Certe vix dubium est stimulantem universim ciborum vim, Vitæ motus intendere, ictusque pulsuum a Digestione numero majores fieri³: quam a Pastu febrim dixit Hecquetus. Et animale quidem cibum fortius quam vegetabilem stimulare, calorisque animalis incremento plus conferre, Nuperiorum plerique putant, contra quam Galenus, qui animale victum levius ab iis, qui debiliores essent, tolerari censuit, huncque minori virium detrimento, ventriculo esse pro absolvenda peristole, eoque dige-

³ Pulsus a digestionem decem fere ictibus in minuto primo auctior. *Haller.*

rendo : nuperorum etiam nonnemo vegetabilem victum minime idoneum iis censuit, quorum infirma esset valetudo. Verum autem in his atque in cæteris, quæ ad Vitam pertinent, omnis perpetuo a regionis loco, et prægressa antea nutritionis consuetudine, ratio ducenda est : juxta enim varios soli positus, varie etiam contemperata sunt vegetabilium et animalium principia, prægressusque antea nutritionis modus, facile tolerabiliorum eum victum reddit, qui tamen minus natura sua conveniens fuisset. Certe verosimile est eandem in utroque victus genere substantiam, glutinosam, elasticam, vegeto-animalem nutriendo prodesse : putavitque ⁴ etiam non nemo eam a plantis, integre in animalia transire, ut quidquid proprie in istis, animalis substantia audit, omne vegetabilibus, quibus antea connutrita ea sunt, referendum sit. Vix tamen est dubium, varium esse in alterutris ejusmodi substantiæ, miscellæ modum : ut propterea ardentem spiritum vegetabilia fermentando emmittant : animalio vero, cum putrescunt, sincerum dent alkali volatile.

⁴ Van Bochart. *Mem. sur l'Origine et la Nat. de la Subst. Anim. Journ. de Phys. Fevrier 1786.* Sagacissimum Beccarii inventum ad alia vegetabilia plurima, tum præcipue ad plantas quibus domestico usu vescimur, collatis accurate experimentis, transtulit Cl. Rouelle. Extat et in viridi recentium plantarum succo : verumque exinde percipitur volatile alkali : apparet quoque aliquam hujus substantiæ quantitatem in amilacea parte constanter latere, quæ propterea similiter alkali volatile exhibeat, minus tamen quam sic proprie dicta pars vegeto-animalis.

13. Quamobrem cum a perfecta Digestione nova fiat universo corpori virium accessio, aucto exinde circulationis vigore, cæterorum quoque organorum actiones universim cieri, et expeditius suis quæque fungi muneribus, notissimum est. Quare cæteras Vitæ functiones cum stomachi Digestione consentire, plurimamque in animalium vita dignitatem Ventriculo tribui oportere, dixerat jamque ante alios D. Plato in Timæo.

14. Ditissima profecto morbosarum consuetudinum origo statis a Digestione horis invalescit, nullo remediorum genere sæpe sanabilis, nisi cuncta, quoad victus modum, delectum, et tempus, immutemur. Ejusmodi fuerat singularis quædam nobilissimi adolescentis ægritudo, qui paullo post ab assumpto cibo, convulsus, in anxietate jactabatur. Morbo complures jamque annos perdurante, egregie sanatus est, immutata in integrum victus consuetudine.

15. Est etiam Digestionis tempus acutorum morborum invasionibus opportunum. Observatum est enim, graviores ab externo aere injurias vacuo similiter, multumque oppleto stomacho, incidere, tum pomeridianas horas, catharalium affectuum, magnam partem, initio esse, quamquam aliæ simul rationes in idipsum conjurent: de quibus infra.

16. Certe a cibo corpus magis perspirabile fit, ut etiam absorbtionis ratio augeri videatur: quare

quare multis profuit vel mox ante prandium, vel confestim a prandio medicamentorum assumptio, quæ aliter effectu caruerant. Apparet enim Vitam omnem cum cibo simul intendi, vimque irritabilem absorbentium vasorum a partu cieri.

17. Is propterea constans secretionum, et excretionum ordo, diei labente intervallo, obtinet, ut æquabili quodam circuitu aliæ post alias fiant; utque auctum diurna comiffatione corpus, immunito postea paulisper pondere, rursus subsequente die, in idem proxime recidat, quod die ante habuerat; quod Sanctoriana experimenta probant. Est namque in ammissio quotidie pondere constantia quædam, quæ constantissimum organorum in excretionibus et secretionibus modum similiter suadet, et ita quidem, ut si qua parte remissius fiant, alibi intendantur⁵. Multa nihilominus obstant, quo minus accurata perpetuitate ejusmodi regula verificetur: multaque ætatis, tempestatis, et consuetudinis extat in his omnibus ratio.

⁵ Quare etiam, quod Keil in Aphorismis confirmavit—*Si corporis pondus evacuationibus largioribus diminuatur, ad solitum pondus brevi redit, majori pabuli vel copia vel retentione, vel humidi aeris attractione—Sique etiam victus modus sit debito major aut minor, tum ingesta non respondent egestis; siue enim plus siue minus comedimus, certam sibi normam in evacuationibus servat Natura—De quibus multa adhuc, infra scripsimus.*

18. Ex quibus id unum facile arguitur, cuncta admodum numerose in animalium corpore fieri, exque mutuo singularum Vitæ actionum consensu, proprias singulis hominibus consuetudines, et habitus statui, quorum minimæ aliquando mutationes, non ab interposito hominis arbitrio pendentes, fere prima sint magnorum morborum et maxime læthaliū exordia. Observatum est enim spontaneas ejusmodi, inscia voluntate, consuetudinū aberrationes, veluti consueti potus cibique fastidia, sive soliti operis cessationes, insolitos etiam animi mores, magna sæpe vitæ pericula quam longe præire; rursusque plurimam desperatis per sæpe ægritudinibus spem iterum affulgere, ægrotante in pristinas iterum habitudines comparato. Quod communissimum, et maxime vulgare observationis genus, Medicorum multi, fere propter protritā vulgaritatem rejiciunt: puto tamen injuria: abundat enim vulgus plurimarum prorsus rerum utili scientia, videndumque Medico est, si postquam Hippocratem, et Sydenhamium præceptores adhibuerit, aliquid adhuc, neque parum, vulgus admonitione et consilio proficiat. Omnis profecto gravis illarum mutatio, morbi est exordium; quare in ægritudine etiam, initas jamdudum consuetudines, pro morbi ratione vel servari, vel ad earum recuperationem ordinatim niti, necesse esse judicant⁶ multi: redit enim cum antiquis consuetudinibus sanitas, quam

⁶ Conf. R. Mos. Meimon. *Canon. Eth.* Amstel. 1640, alibi,

alibi, quasi earum omnium ⁷ ordinatissimum complexum, et dato ei temperamento consentaneam conspirationem esse diximus.

19 Non igitur, quod a plerisque præstitum est, si quando vitalium actionum causas, et periodos rimantur, singularium phænomenorum singillatim conferenda est ratio, quin cætera omnia pariter conferantur. Quod enim simul in unum omnia, quæ Vitæ sunt, amice conjurent, altera alterius opem poscit rei, neque sejunctam facile est æstimare. Quare olim sapientissime Hippocrates, si quis minimam corporis partem læserit, qualiscunque illa fuerit, totum simul corpus ⁸ lædere dixit, *propterea quod minima pars omnia habet, quæ maxima.* Omnis enim Vita indefinito partium omnis corporis consensu constat, exindeque vix aliquid in ejus studio profici posse, cæterarum virium contemplatione, quibus ea quæ inanimata sunt, in mundo moventur, rite aliquos dixisse arbitror: non quod diversa utriusque constarent motus principia, sed quod in tanta consentientium simul actionum, unde vita intertexta est, abundantia, ea, quæ inanimata sunt, vix ullam cum viventibus comparisonem sustinerent.

20. Similiter etiam, quam Mineralium Vitam nuperi scriptores nominant, tametsi mera *aggregationis vi* ⁹ compositam putent, propriis quibusdam

⁷ Conf. Lib. I. P. II. cap. iii. sect. xvi.

⁸ In Lib. de Loc.

⁹ Ejusmodi sunt, quas diximus in Mineralium compositione, affinitates, et aggregativæ vires, ut cæ perpetuo in proprii

dam affinitatibus, et actionum, motuumque concursionibus efficitur, quæ in statutam formæ speciem elementares eorum particulas summa constantia effingunt; quorum omnium similiter¹⁰ atque in animalium Vita summe perdifficilis est investigatio.

C A P. III.

De Menstruis Mulierum Consuetudinibus.

I. **F**ŒMINARUM corpora, longo adolescentis et consistentis ætatis intervallo, menstruam crism incurrere notissimum est: quam ut primum expediunt, alacriora fiunt, fereque in summo valetudinis apice locantur. Eiusmodi quæ sit prima eruptionis causa, quidque ætas mensium initiis et finibus conferat, altera hujus libri parte quæsitimus, multa que dumtaxat de

prii status conservationem nitantur, affinitatesque alias, si quidem hæ minus activæ sint, eludant, aut aliter propter majorem harum activitatem vincantur, earumque propterea in aliam naturam fiat transitus. Ea ratione si aqua debita quantitate metallicæ calci ferri in pulverem contritæ infundatur, dat primo calorem propter transitum aquæ in soliditatem, tum subito metallicum pulverem cogit, et cum eo in solidam massam simul coit. Nec certe aqua in solidum transiret, nisi affinitas mixtorum, unde aquea fluiditas resultat, superata esset ab affinitate, quam habent cum componentibus, quibus metallica calx efficitur.

¹⁰ Conf. Romé de l'Isle *Cristallogr.* opus invidiosissimi laboris observationibus totum constans.

Mensium

Menſium continuatione et modo, hoc ſummatim loco ſcripſimus.

2. Et quidem quoad primam, in quam comparent ætatem, dictum eſt menſes præcociter in locis moveri, quæ proximiora Æquatori ſunt, ſeriusque proximior Polo : quod quidem vereor annon ſatis cum veritate dictum fuerit. Apparet namque quamdam naturarum præcocitatem utrobique ſimiliter inſtare, ſimilesque utrimque mulierum habitus. Certe Samoiedarum nuptiæ decimo aut nono etiam ætatis anno ſat multæ celebrantur, neque rarum eſt eas undecimo aut duodecimo vertente ¹, filios procreare : ſimiliter atque Malabaricæ et Calecutanæ, quarum rariffimæ nuptias in duodecim uſque annos differunt, ut propterea decennes matres illhic frequentiffimæ ſint ². Sed quibus temperato ſub jove vivitur, maturiora ſunt eruptionis tempora, ſcilicet a tertio decimo ad decimum octavum. Non rara tamen præcocium fœminarum in his locis, ſimiliter exempla extant : cujuſmodi Hombergii ſororem fuiſſe ſcimus, quæ nono ætatis anno jamque viro nupta ³ ſobolem ediderat. Neque in rariffimis puellæ feruntur, quibus ſeptimo anno, et ante etiam, periodicum aliquid omni menſe extillet : quæ ferme rachiticarum, aut earum ſunt, quarum improba eſt parentum valetudo, et qua-

¹ *Mcl. Interſſ. De La Samoied.*

² *Op. cit. Tom. IX.*

³ *Hiſt. de l'Acad. des Sci. Ann. 1715.*

rum Matres Leucorrhœam patiuntur. Ejusmodi erat puella quædam triennis quam vidi, quæ lactice sanguineo sub mensium reditu perfundebatur ⁴. Ejus sororcula rachitide periit.

3. Jam vero, quibus Mensium profluvia anticipantur, eas quoque observatum est ante similiter deficere. Novi fœminam jamque quinquagenariam, tussiculofam, quæ cum nono ætatis anno absolutissimos menses habuisset, jamque trigesimo et octavo anno non amplius menstruata erat: hæc pluries conceperat, et a primo partu, quo in mortem proxime conjecta est, vix ullos amplius a partu dolores pertulit, semperque postea in puncto parturiit: ejus fratres Phtisis pulmonaris necaverat. Eam saltem periodorum vicem frequens, quoad ego vidi, observatio confirmat: contrarium ⁵ tenuit Hambergerus. Certe etiam Dachinabadum Mulieres ad occidentalem Gangis oram, quod nono aut decimo anno fiant viro maturæ, jamque triceniariæ, non ultra concipiant ⁶.

4. Neque

⁴ Puella trimula, cui menses stuebant perinde quasi jam pubesceret, præpoperæ huic fluxioni superfuit illa, non ultra biennium. Cl. Fordyce, *Fragm. Chirurg. et Med.*

⁵ In iisdem in quibus cito apparet, tarde nempe vix ante 49 ætatis annum cessat, cum reliquæ, quæ nempe vix vicefimo anno primum sustinuerunt fluxum, 38 ætatis anno hoc incommodo fluxu liberentur. *Hamberg. MCCCXCII.*

⁶ Conf. Zimmerman. *Art des Exp. des Exer.* tom. II. Plerasque, quibus uterina fluxio ultra quinquagesimum annum porrigitur,

4. Neque ab menstruationis lege ullas profus fœminas, cujuscumque sint gentis, Natura eximit: neque credibile est Groenlandiæ indigenas, contracta prole gentes⁷, iis universim carere. Sic Laponum fœminas, de quibus consimile memoriæ proditum fuerat, in easdem cum cæteris quibuscumque, periodos consentire Linnæus monuit⁸, et nuperiorum etiam inter Samojedas viatorum excursiones certam ejus loci fœminarum menstruationem ponunt.

5. Fertur tamen propria quædam gentium instituta Menses avertere: qua ratione scimus Brasiliensium fœminas⁹, pubertate adventante, per

porrigitur, vix ante decimum octavum, eas primum menses corripuerunt.

⁷ Contractam similiter Laponum prolem ad *muricæ* inter eas gentes *contemptum*, rarum nempe marini salis usum, proxime retulit Linnæus, *Flor. Lapon.* Certe maritima loca fere iis populosiora esse solent, quæ procul mari absunt. Videndum tamen ne quid aliud præter lautiores marini salis usum, in numerosiorem hanc maritimorum locorum prolem conferat. Vero enim simillimum est, ea maxime ratione, hominibus maritima loca abundare, quod ibi etiam homines facile parabiliore censu vivant, et sustententur. Vegetabilium siquidem, et hominum fere consimilis est ratio, quod facile fructum ferente solo, ibi plurimum crescant, et abundant. Lautiores etiam piscium usum sobolis procreationem intendere, multi cum Montesquivio judicant: quod tamen incerta ratione constat.

⁸ *Naturam æque hic ac alibi sibi similem esse, fœminasque in Laponia ac alibi legibus menstrualibus obedire nullum dubium est, licet hæc cruoris minorem fundant copiam innocentissimi.* Linn. *Flor. Lapon.* p. 324.

⁹ Lery. *in Itin. Brasil.*

femora

femora filias suas lacerare, sicque eas a mensium periculo, ut nullos per totam vitam patiantur, liberare. Nec Scytharum mulieres, quibus bella gerebantur, hoc muliebritatis vectigal pependisse creduntur: exindeque credibile est eas angustis similiter mammis fuisse¹⁰, quod cum virili exercitatione, omnis fere earum Vitæ habitus virilitatem induret.

6. Præterea communissima rusticarum exempla, cæterarumque quæ duriore vita utuntur, consimili ratione feruntur: eæ siquidem et ferius et parcius menses habent; nempe, uti dicitur, quod alibi uterinam plethoram vertant. Adnotatione profecto dignissimum est, plurimum revera fugandis mensibus, vel saltem debilitandis, profici exercitato vitæ genere, adque virile institutum accedente, vixque aliquid medicamentis, aut venæ sectione. Exemplum habui in virgine, cui plurimum annorum intervallo, sæpe singulis diebus, numquam non in hebdomada vena pertusa est: donec postremis, quibus viveret mensibus, jugiter lecto decumbens, viribusque exsoluta, tenuem laticem vix quidquam sanguinis in se habentem, secta vena funderet: huic

⁹ Conf. Arrian. *de Exped. Alex. Lib.* An non ex ferreæ Loricæ, quam eæ primum induisse creduntur, perpetua circa pectus compressione, unde mamillæ corpus resorptum fuerit? Eas nihilominus dextram mammam candente ære, aut ferro, in summa pueritia adussisse, Hippocrates et Ptolæmeus narrant. Conf. P. Petitum *Trait. Hist. sur les Amaz.*

quoad vixit, menses prodire, sive albida potius ex utero purgamenta. Præterea aliæ, quas vidi hæmorrhagico habitu, perque mensium intervalla uterino sanguinis profluvio laborantes, debito tamen tempore menses passæ sunt imminutos sæpe, sæpe etiam non. Vidi et hæmophtoicas sanguinem jugiter excreantes, quibus vena successu nimis vano pertusa est, inferiore etiam indicto vitæ regimine, utero tamen regulatim purgatas : item et tabescentes, et ferofa colluvie marcescentes. . Scio equidem non aliud magis sæpe renascenti plethoræ conferre, quam crebras venæ sectiones, ut non alii potiore jure plethorici dicendi sint, atque ii, quibus inauspicato sæpe venâ pertunditur. Quod similiter ad hæmorrhagias pertinet : sive quod crebra sanguinis intercedente evacuatione, jamque vasorum extrema elanguescant, proptereaque immunita vasorum ad fluida proportione, innumerabilibus eorum ostiolis obcæcatis, quod maxime in senectute fit, jamque majores trunci perpetuo turgeant : sive quod atmospherica absorptio pro vasorum vacuitate increseat : quod alibi dicendum est. Vehementer tamen dubitavero subitam ejusmodi sanguinis reparationem, fere fœnerato iis similiter supervenire, quas longus morbi marcor jamque enervavit. Præterea larga venæ sectio, adfucto mensium modo copiosior, postridie reducturis catameniis nonnumquam, nullo prorsus est impedimento : eorum tamen tempora aliquando mutat, eaque vel retardat vel accelerat.

7. Quamobrem intuta eorum judicia puto, qui mensium cessationem in gravidis, a connutrito fœtu derivant: multum enim contra, respiciendum est ad novum illud universæ Vitæ genus, novasque ex integro motuum proportiones, quæ utero gerentibus accidunt; propter quæ, cum ingentes fiant in earum corpore diversitates, in menstruatione etiam a naturali cæterarum mulierum statu deflectunt. Neque prodest gravidas, succulentiores mensibus aliquando affici, quasi reliquum aliquid a fœtus nutritione, adfœta uteri via, sese fundat. Intueri namque oportet, an non plusquam plethora, plurimum ad id valeat in-ita jamque diu, mensium¹¹ consuetudo: sive etiam earum degeneratio aliqua a sano, utero gerentium, statu: quorum postremum Hippocratica maxime observatione nititur¹². Certe lactantes, tametsi plus universim quam gravidæ, in recens natorum nutritionem conferant, sæpissime adhuc repurgantur: est tamen in lactantium opere aliquid aliud, præter meram lactis ammissionem, considerandum.

8. Plurimum profecto, quod aiebam, ista universim in re consuetudini dandum est. Ut enim jam primum menstruæ ejusmodi commotioni uterus adsuevit, eosdem perpetim motus stans

¹¹ Conf. *Amæn. Acad. Tom. IX. Hæmorrh. Uter. sub Statu Gravid.*

¹² *Si mulieri utero gerenti purgationes prodeant, impossibile est fœtum recte valere. Aph. LX. sect. v.*

periodis exequitur, five sanguis abundaverit five non, ut propterea non raro exemplo, sanguineorum loco, albi menses in tabidis et cachecticis fluant. Sic nuper de histerica puella accepimus, quæ cum in quindecim et amplius dies aliquando dormiret, revertente mense adhuc dormiens utero¹³ purgabatur, tametsi tolerato tot antea diebus jejunio vix credibile esset aliquid adhuc in ejus corpore abundavisse: cujus fere similia sunt, quæ supra memoravimus.

9. Neque dubium est complura in menstruationis negotio a matribus in filias transire, pariter atque consuetudines aliæ in Familiis per traducem recta feruntur. Certe præcocitatis aut tarditatis, modum filiæ universim a matre sumunt. Extantque exempla Familiarum, quarum fœminæ, longa neptium successione mensibus ex integro caruerunt: quarum ex Wedelio meminit Hamburgerus.

10. Quæ fere eorum fundamenta sunt, qui fœminarum menses adscitam consuetudinem putant, eamque a muliebri vitæ instituto incitari, potius quam propria Naturæ lege fieri, judicant. At certe, cum non unum vitiositatis genus majores nostri nepotibus tradiderint, pravæque nonnullarum gentium corporis conformationes, hu-

¹³ Beauchene, *Observ. sur une Mal. Nerv.*

manæ institutionis, potius quam Naturæ¹⁴ sint, vix tamen est verosimile ejusmodi similiter esse catamenia. Quantum enim propria fœminarum in vitæ delectu instituta, iis tribuant, vix adhuc credibile est eas fœminea, quam vivunt, vita Naturæ adversari: quandoquidem ad illam eas Natura effecisse adque illam conformavisse videatur. Cæterum vix dubium est iis minimum menses fluere, quæ virilem activitatem pone sequuntur, ut possibile sit vix ista muliebritatis nota Hesperias Æthiopes, tum præ cæteris regni Congou fœminas affici, quas referunt cuncta, quæ alibi virorum curæ sunt, exequi, tellurem effodere, occare, arare, aliaque, quæ propius familiarum et domi officia respiciunt¹⁵: inter quæ mulierosi homines in summa desidia beatissimi, ea, quæ fœminarum sunt, molliter domi cubantes curant.

11. Sed præpedita menstruatione, sive ab idiopatico uteri, et conterminarum partium affectu,

¹⁴ Ea ratione Macrocephali, quædam Scytharum natio, quod puerorum capita fasciis torquentes in oblongam effingerent figuram, tandem pueros Macrocephalos ab ortu generabant: similiter Caraibæ, *tetes plates*, fronte complanata nascuntur, quod antiquissimi eorum parentes eo vitiositatis genere pueros afficere solerent. Dictum etiam est Macasseros, quorum in deliciis est complanata nasi forma, sæpius in die eum nascentibus locum, manibus adprimere, tametsi jamque ab ortu propriam hanc ejus gentis notam præferant. Conf. Hipp. de Acre, A. et Loc. Raul. Obs. de Med. et Mem. du Compte de Forbin, Tom. I.

¹⁵ Labat. et Mel. Intereff. &c. Tom. X.

sive a sympatico ejusdem consensu, cum non naturali, nec dato ei temperamento consentanea alterius cujuscumque partis affectione, ingens adeo sæpe suboritur motuum in universo corpore conversio, ut nulla sit pars, in quam impetum facere, magno undique minante periculo, Natura recuset. Cujusmodi incredibilia pene exempla frequens auctorum cohors collegit: quamquam cæteris duo illa facile præstitisse videantur, quorum unum edidit Ruifchius¹⁶, alterum in Boerhaavianis scriniis repertum, Swietenius memoriæ prodidit. Primus de puella casus extat, quæ ceu per totidem nova ostia, vivum simul sanguinem emmisit per capitis cutem, aures, os, oculos, umbilicum, et mammas, *et quidem ex his tantum exiliebat sanguinis, ut necesse foret vitris supra papillam impositis, profluentem cruorem excipere . . .* Pertinet alter ad decennem puellam quamdam, cujus

* Omnia membra

Emisere simul rutilatum sanguine virus.

Sanguis erant lacrimæ: quæcumque foramina novit

Humor, ab his largus manat cruor: ora redundant

Et patulæ nares: sudor rubet: omnia plenis

Membra fluunt venis: totum est pro vulnere corpus.

Atqui insolitas ejusmodi menstruationis vias præpedire, quaqua parte fiant, periculi res est plenissima: quod Leonidæ Fil. accidit: ea siquidem na-

¹⁶ Adv. Anat. Decad. in Obs. iii.

* Luc. Pharf. Lib. IX.

rium hæmorrhagia, mensium loco correpta, ante diem flebilis occidit, cum in imperiti cujusdam Medici manus incidisset: neque enim epistases, neque cruenti vomitus, neque etiam horrida hæmophtisis, quæ mensium loco fiant, multum universum Vitæ nocent: contra, sæpe facile feruntur, earumque sedato impetu, Natura duce, sanantur.

12. Ergo neque sola, neque multa ducenda est Plethoræ ratio: cum etenim vix duarum librarum pondo, stillans eo tempore, muliebrium sanguis proxime estimetur, jamque consimili sanguinis mensura¹⁷ alibi elabente, aut secta vena, Medici arbitrio, omnis propulsari debuisset morbus, quod vix evenit. Quare præter humorum sub mensium reditu, redundantiam, si quidem perpetuo obtinet, aliquid aliud etiam in menstruationis successum, symbolam confert, quod vix ac ne vix quidem in Plethora includitur. Non enim antea periculosis ejusmodi consuetudinibus puellas liberamus, quam uteri actione denuo excitata, hancque similiter frustra quærimus, nisi, conferente Natura, motuum omnis Vitæ integritas in earum corpore restituatur. In quod, ante alia remediolorum genera, Chalibeatis auspicato adnitimur, novimusque Ferrum pariter iis succurrere, quibus indebite et præter modum uterina fluxio perstat, atque iis, quas aut idiopathica, aut sympathica ejus loci vasorum obstructio obsidet.

¹⁷ Conf. Freind. *Emmenol. cap. i.*

Nempe quod Ferrum similem utrimque debilitatem curat, proptereaque easdem ut antea motuum proportionem in corpore universo restituit, quod vix fieri posse credibile esset, solo Plethoræ defectu aut excessu morbum faciente. Quare, quæ fluidorum copiam ante alia respiciunt, veluti venæ sectiones, solæ quidem et simpliciter in se spectatæ, raro juvant¹⁸, sæpius utrimque nocent, et periculosiores undique in Vita motuum conversiones sollicitant.

13. Præterea, quæ primitus a reflexa, et alibi præterquam ad uterum, vim faciente Natura, nata mala sunt, si quando nonnullorum mensium intervallo jamque iterum atque iterum obveniant, in morbosam sæpe consuetudinem degenerant, referatisque adhuc muliebrium viis, persistant: seque jugiter comites fluentibus mensibus adiungunt. Exemplum nuper habui in nobilissima puella, quæ difficili menstruatione laborans, inde tussi et asthmate conflictabatur. Huic tandem, interveniente Artis auxilio, menses rite procedebant, neque tamen periculosa consuetudine sana-

¹⁸ Juvant tamen aliquando, sicque prodesse videntur, ut imminuta sanguinis copia, liberiore propterea circuitu, debita Solidorum actio exeratur. Sic multis incisio Saphenæ, actutum menstruationem parit. Fonticulos etiam, quibus menstruatio suppressa est, unica aliquando fuisse sanationis via, vidimus, magna tamen quoad copiam fluentis utrimque humoris, secta videlicet vena, exque fonticulis, interposita differentia. Conf. quæ inferius in *cap. de Ætat. Convers.* scripsimus.

batur. Hanc cum præscripta medicamenta neque hilum sublevassent, jussimus, ut adpropinquante menstruationis intervallo, omne ex integro, quod antecedentibus diebus servare solita erat, Vitæ institutum immutaret, alioque sub cœlo viveret. Cujusmodi consilium unica fere eorum medicina est, quos morbosæ consuetudines, statis temporibus vexant: quibus certe nulla cœli mutatio prodesset, nisi cum cœli mutatione plurima etiam propter necessitatem in Vita mutarentur. Qua ratione iis similiter Opium subvenire judico, nisi quod minus tuta medicina, quod fracta consuetudine ejus actio, perpetuo nova additione roborari postulet, sæpe postremo, quidquid juvat, tantumdem fero noceat.

14. At etiam plurimi per mensium vias morbi fugantur¹⁹; neque hi solum, qui ab eorum suppressione nascuntur, sed et quorum a mensibus aliena est causa. Ea ratione Cleomenis uxori, prodeuntibus sub quartæ diei nocte, mensibus, morbus cessavit²⁰, aliisque etiam, quarum apud Hippocratem memoria, nupera factorum accessione, facile ornari potest. Ejusmodi vero morborum judicationis via, longe ab uterino profluvio abest, neque præeuntes morbum, quem in modum scribitur a multis, et in morbo natæ acrimoniæ, et morbificæ totidem humorum depravationes, ea expe-

¹⁹ *Hæmorrhoidum et Mensium evacuatio febrem sæpe curat ardentem.* A. Kaav. *Perisp.* 1087.

²⁰ *Epid.* VII. *sect.* ii.

dite porta ruere posse omnes videntur. Quamobrem recurrentem in morbo menstruationem sumi ea ratione posse concipio, quasi sit redeuntis fanitatis signum, cujusmodi sermo ad plurima longe crifium exempla, meo quidem iudicio, convertendus est. Neque enim in ardentibus Fēbribus, aut pleuritide catamenia redirent, nisi in cæteris pariter Vitæ functionibus ad adfuetā integræ valetudinis officia denuo Natura rediiffet, aut jamque proxime reditura effet.

C A P. IV.

De Menstruis Virorum Consuetudinibus.

I. **I**N fœmineam laxitatem suamet aliquando natura comparati homines, mollique et defidiore vivendi genere connutriti, fere cum muliebri vitæ instituto, corporis muliebritatem induunt. Quibus porro id accidit, præterquam a minima sæpe caussa lædantur, ii crebra spirituum *ataxia* laborant, tum lassitudinosi, enervati animo, interiore flatu pene confecti, sibi finendam esse vitam misere clamant, nisi coacto propter importunam querimoniam Medici assensu, aut venam incidant, aut leniore saltem medicamento aliquo ventrem emolliant. Cujusmodi femivirorum pericula, pariter atque ea fœminarum persæpe in singulos revertuntur menses, nec ante plerumque desinunt, quam ii firmiore jamque ingenio, quod virorum est, cognoscant: quod

tamen eorum multi in extremam usque senectutem ignorant.

2. At vero præter mulierosos ejusmodi homines, frequens apud rerum Medicarum scriptores memoria extat, intercurrentium constantissime in hominum corpore mutationum, quarum periodi eadem, atque fœminarum sunt. Alii namque sanguinem singulis mensibus vomuerunt, aliis ex vesica et urethra prodiit, quorum alibi exempla dedimus ¹, alii alvo fuderunt, aliis denique ex manuum digitis, exque universa cute menstruum profluvium rediit. Famosus in Medicina Schulzius singulis mensibus, ab anno ætatis decimo nono, epistasi regulatim afficiebatur, eaque si tardavisset, jamque morbi metus instabat. Alterius meminit A. de Haen, cui tantum sanguinis omni mense prodibat, ut soleret caligas suas *mappis densis complere, ne per eas efflueret sanguis* ². Iste cum in Galliam venisset, fluxuque solito caruisset, fere apoplecticus decubuit, morbi que causam ignorantibus Medicis, vix non cum summo vitæ periculo morbo liberatus est. Similes virorum affectus memoravit Plinius, quem Schneiderus citat ³: quibusdam siquidem, is scribit, profluvium sanguinis in naribus fit, *quibusdam per inferna, multis per ora stato tempore, ut*

¹ Conf. *Epist. de Re Med. et Chiurg. Epist. V. Ferrariæ*, 1781.

² *Inst. Path. Morb. org.* 707.

³ *De Off. Cribr.* mihi 420.

nuper Maerino Visco viro Prætorio, et omnibus annis Volusio Saturnino urbis præfecto, qui nonagesimum excessit annum.

3. Frequentiora omnino sunt mensualium hæmorrhoidum exempla, quarum inauspicatam universim curationem, improbi totidem in Medicina successus testantur. Neque enim qui sic ægrotant, plerumque saltem, eo sanguinis profluvio imbecilliores fiunt: habent enim, quod Celsus dixit, purgationem hanc, non morbum, adeoque curati quidam, conversa alibi Natura, subitis confecti sunt morbis. Cujusmodi lamentabiles Artis laqueos vix magni etiam viri, sive nimia ægrotantis prece exorati, sive, sero obsequenti Naturæ confisi, devitare potuerunt, neque devitavit Borerhaavius, qui cum incommodam hæmorrhoidum turgescientiam in nobili quodam viro percuravisset, morbi tamen feritatem leniturus potius, quam sanaturus, cum iste præter Artis fiduciam ex integro convaluisset, paucis post mensibus ignotissimo morbo decubuit, qui miserandam sanationem non fera morte multavit. Sed consimili etiam fato denati Parens ceciderat, dissimili quamvis modo curatus: is etenim causticis, et topicis medicamentis morbum averterat; post quæ anxius fiebat, paucisque post interjectis mensibus animam cum sanguine vomitu eiecit. Aliter res cessit Hæmorrhoidario ei, cujus historiam Sthaalius memoriæ prodidit⁴: is etenim

⁴ *Diff. inaug. Med. de Motu Sanguinis a cras. et visc. non pend. Vit.*

sanguine

sanguine rite, et debitis periodis fluente optime valebat: accidit vero ut vernali tempore stomacho laborans vomitorio uteretur, et quidem instante fluxu hæmorrhoidali. Vomuit igitur ab illo, *et quidem per tres dies continuos*, sanguinem nigerrimum. Sub autumno redibant hæmorrhoides furentes, anxiis præcordis, cum singultu et suffocationis periculo. Neque erat Medicinæ locus, donec vomitorium iterum daretur: quo assumpto, denuo crassi et nigri sanguinis vomitus apparuit, morbusque procul omnis abiit: exindeque sub autumno et vere, dorso, et lumbis dolentibus, solo sanguinis vomitu, sanabatur.

4. Quorum porro, quæ scribimus, occasione haud grave sit animadvertisse.

A. Dicta ejusmodi sanguinis profluvia sæpe tridui periodo circumscribi, quod Sthaliano homini contigit, item et aliis de quibus Salmuthus⁵: ut etiam præpedita mulierum menstruatione, sæpe morbi succedunt triduana periodo finiendi: quod de Virgine quadam scripsit Zimmermannus, quæ cum non adhuc utero purgaretur, triduana Epistasi singulis⁶ mensibus afficiebatur. Extat etiam exemplum fœminæ, quam menstruis carentem triduana sternutatio tenebat⁷;

⁵ Conf. Schneid. Loc. cit.

⁶ *Des Excret. Op. cit. Tome III.*

⁷ *Eph. Nat. Cur. Dec. II. Ann. 8. Obs. 152.*

ob quam neque comedere, neque bibere, neque dormire poterat. Ejusmodi nihilominus periodus, recta valente menstruatione, vix multarum est: plurimis enim in quartum, aliosque post dies, frequenti exemplo porrigitur.

B. Eam revera esse aliquando medicamentorum potestatem, quæ mitissima etiam, secus tamen impetum Naturæ deflectant: quæ eorum maxime argumenta sunt, qui Medicinæ activitatem plurimo, in morborum periodis, et crisis, impedimento esse putant: quos superiore libro oppugnavimus. Neque enim exhibita Boerhaavii consultu, vexato homini remedia, magnam adeo motuum conversionem effecissent, nisi nativa quædam organorum mobilitas, facile in eas motuum aberrationes disposita, eorum vim ipsa roboravisset. Neque ea propterea congruas eidem temperamento motuum consuetudines ex integro immutaverunt: nempe quod alicubi vitæ, alibi ingeminato prodire conatu: quæ ferme cæterarum morbosarum consuetudinum indebite sanatarum ratio est, nisi reliqua similiter, quæ ad solita Vitæ instituta pertinent, compari ratione immutentur⁸.

C. Præterea, quid quantumque temporis opportunitas remediorum activitati conferat, amplissimo isto patet loco: instante enim Naturæ impetu, nil nisi considerate movendum est;

⁸ Conf. *Cap. viii. P. I. Lib. I. et Cap. vii. P. II.*

ruit enim qua porta datur, tantaque universim est in reliquo corpore Vitæ debilitas, quantum veluti in puncto, in quo impetum factura est, omnis ejus enormitas locatur.

5. Propter quæ, similiter atque in Fœminarum mensibus, non adhuc sat est vitando morbo, si suppressa alicubi sanguinis fluxio, alibi consimili quantitate, et ultra etiam effluat. Sic hominem ex consuetudine singulis mensibus hæmorrhoidarium, cum mense uno consueta evacuatio defecisset, ingens subito corripuit Epistasis nulla superabilis arte; donec Am. Lusitani consilio⁹ denuo concitato hæmorrhoidum fluxu, illa repente sanaretur. Sic juveni infelici hæreditate ad Tabem et Hæmoptysim disposito, critica Epistasis a decimo sexto ad vigesimum quintum annum revertebatur: sub quorum postremo cum solita caruisset crise, Hæmophthoe correptus est, et secta in vanum vena Tabes adproperabat: accessit medicamentum Naturæ: Epistasis rediit¹⁰, et sanatus est.

6. Neque rarum est in summe periculosis morbis, ne dum parce stillantibus hæmorrhoidibus, sed quoque solum dolentibus, propter consentaneam ægrotanti habitudinem, plurimam sanationis significationem afferri: qua ratione Apoplectico homini nos olim salutem nunciavisse, valdopere

⁹ Curat. 4. Cent. III.

¹⁰ Conf. *Theatr. Tabid.*

nobismet gratulati sumus. Nempe non ex quantitate materie, verum ex maxime convenienti loco, quod Hippocrates dixerat, ejusmodi fluxiones æstimare necesse est: conveniens vero locus singularem quamdam et propriam certi cujuspiam organi actionem ponit, quæ iterum alias in consensum vocat, quæ si maxime dato temperamento sint congruæ, minimum quod effluat, aut quod abscessum faciat, jamque a morbo liberabit.

7. Quamquam evacuationum, quæ sic fiunt, tempora attendere præstat: neque enim defluxiones ex solitis locis, sublevando satis fiunt, nisi etiam propria temporum conformitas accedat. Eæ namque statis, et certis temporibus universim revertuntur, et quidem exquisitè adeo, ut *ad diem respondeant*, quæ Sthaalii observatio est¹¹: intermediis autem temporibus, etiam inter occasionales causas satis impetuosas silent tamen: quod, qua constet ratione, inferius dicendum est.

8. Et ejusmodi quidem sanguinearum fluxionum tempora, earumque imprimis juxta varias ætates primordia, sæpe a Parentibus per traducem in Filios non intermissa successione porriguntur: cujusmodi in Hæmorrhoidario morbo communissima præstant exempla. Præterea Epi-

¹¹ Conf. *Path. Nov. Podagræ.*

stases ¹², et fluxiones sanguineæ in pulmones, exindeque Hæmophthises certam persæpe in Familiis Vitæ periodum attingunt, item quæ ad cerebrum fiunt, unde Hæmorrhagia cerebri, et læthalis Apoplexia. Quorum tractationem, quod proprius ad Ætatum conversiones pertineat, in alium commodius locum rejecimus.

9. Inter quæ, menstruas hominum mutationes multa posuisse in luce Sanctorius creditur, cum observavisset virorum corpora, sano et moderato victu utentia, fieri singulis mensibus unius aut alterius libræ pondere graviora, adjunctoque pondere circa finem mensis sublevari, copiosioris ¹³ aut turbidioris urinæ interventu. Quæ tamen, si quid recte judico, plurimum inconstantia in se habent ¹⁴: quantum etenim verosimile sit, singulis

¹² Cuidam : . . Sanguis fere quotidie per nares erupit. Eo nati omnes similiter dolebant ; filiaque ejus a majore proxima eodem affectu extenuata diem suum obiit. W. Fordyce, *Frag. Chir. et Med.* Hæmorrhoidarium fluxum persæpe adolescentes ea ætate adoriri, qua primum puellis menstrua prodeunt, plurimis exemplis confirmat Ill. De Haen, *Patbol. Hum. Morb.* Alios etiam sexto, septimo, aut octavo anno corripit : quinquennem jamque Hæmorrhoidarium vidi.

¹³ Aph. LXVI.

¹⁴ Duriter quidem, nimium erga Sanctorium actum est a Seckero, *De Med. Stat.* Postquam enim cum plagii nota, quod meras Galenicis observationes in suas transfulerit, suppresso Galeni nomine, immodeste affecisset, hunc præcipue, quem citavimus Sanctorii locum, falsitatis arguit, seque vix intelligere profitetur, cur ex *finalibus causis* virorum corpora sic fabricari debuissent. At cum plurima Sanctorius in

lis mensibus spiritalis cujuscumque principii, lautiore intra corpus resumptione, in stas quasdam motuum conversiones viventium solida ordinate comparari, vix tamen ejus in corpore additamentum æstimabilis ponderis loco esse possibile est: de quibus infra copiose egimus. Certe unius aut alterius libræ in pondere augmentum facile pluries in mense recurrit, ut vix menstruam hanc ponderis additionem ordinatissimam, ad singulorum mensium periodos multum valere credibile sit. Præter quæ, cum nulla inita sit a Sanctorio absorptionis atmospherice ratio, plura jamque in ejus Aphorismis desiderantur, quæ tutissimam ea in re, Veri normam ostendant.

10. An quidem periodicæ intra mensem, morborum reversiones, quidquam ab aucto sub invasionis tempore, corporis pondere mutentur,

in Medicinæ utilitatem optimorum quorumcumque judicio contulerit, sive sua, sive quæ Galeni erant, exque hominum memoria interciderant, usurpaverit (cætera namque Grammaticorum potius sunt, quam Philosophorum, quos jure Sapientiæ decentissimum est, undique veritates, quarum nulli privatus usus conceditur, colligere, et congregare) cum inquam præclara extent Sanctorii in Re Medica merita, vix quidquam Seckero in ejus rei examine debemus. Cæterum præter Seckerum alii etiam, tametsi erga Sanctorium mitiores, inter quos Ill. Simson, meram potius Auctoris opinionem, quam stabilem Naturæ legem, menstruum istud ponderis augmentum æstimaverunt. Contra, suum Sanctorio adjunxere judicium præclari in Arte viri Mead, Freind, et nuperius etiam Ill. De Haen.

aptus

aptus est dubitando locus: neque minima sunt, quæ ponderis incrementum per id tempus excludant, ejusque, contra, imminutionem sua-deant. Quod egregio observationum specimine olim testatus est Floyerus¹⁵: is enim incur-rentes Asthmatici cujusdam paroxifmos, levi-ore pridie perstante ejus corpore, sedula rei observatione percepit. Sic quoque observa-tum est, sub proximo podagræ insultu urinas copiosiori phosphorico acido munitas, in ante-cessum prodire: cujus e corpore egressu ali-quantam ponderis ammissionem fieri verosimile est. Ipse etiam cum periodica sanguinis fluxi-one, æstivis potissimum mensibus, diuturna jam-que consuetudine afficerer, perpetuo proximis profluvio diebus, insolita corporis alacritate, et levitate ferebar, ut in saltus et cursiones paratif-simus, nullo umquam percepto defatigationis sensu fierem: exindeque non semel instantis fluxionis certissima sumpsi inditia.

II. Nihilo tamen minus videndum est, an non a proxime antecedente corporis levitate, propter id maxime, in ipsa insultus accessione, insolitum corpori pondus adjectum fuerit. Verum enim vacuato corpore, proptereaque levio-re, ab-sorbitionis vis universim intenditur, extantque indubiæ ponderosioris a purgante medicamento,

¹⁵ *Treatise of the Asthma. Conf. an Appendix.*

corporis,

corpōris ¹⁶ observationes: inde sæpe celerrimæ ab evacuato ascite, Hidropicorum aquæ, et prodigiosæ diabetici profluvii historiæ. Quam ob causam similiter puto non ultimam Gracilium, et fere Extenuatorum medicinam, purgantibus aliquando medicamentis et leni emetico, parari; quod consilii genus cuidam Scribæ superiori anno profuit: inde enim, cum fere corpore arefceret, nutritior, et succulentus factus est. Neque rarum est, purgationibus deditos, nimium nimiumque oppleri, exindeque perpetua purgationis necessitate vexari: quamquam alias adhuc in istud rationes conjurare credibile sit.

12. Diximus Mensium in fœminis eruptiones, si quæ in acutis morbis fierent, ominato plerumque incidere: at quoque sciendum est Morborum fines, sæpe natura sua taliter ordinari, ut adæquate in uterini fluxus die terminentur. Cujusmodi præclarum extat in Hippocrate ¹⁷ testimonium: quodam etenim populari morbo persistente, mensibus septima decima mensis die erumpentibus; ita perpetuo morborum judicationes fiebant: seu quod ejus popularis morbi causa constantem mensium eruptionibus terminum tribuisset, sive quod talem invadendi ordinem mor-

¹⁶ *An eminent philosopher, who weighs himself several times a day, in a very accurate balance, informs me, that soon after an evacuation from a purgative, he has weighed some ounces heavier, than just before—Kruikshank, Remarks on the Absorbs.*

¹⁷ *Menses apparuerunt decima septima die; judicatio fiebat ita perpetuo. Hipp. Epid. IV.*

bus tenuisset, ut septemdecim ante eruptionem diebus singulas, quas invasit, fœminas corripere. Neque enim dubito in summa menstruæ eruptionis, inconstantia, propter subitas aliquando aeris alterationes, vel alterius cujuscumque principii, quod popularem morbum faciat, interventu, multis repente fœminis simul menses incitari, iis antea nil quidquam commune inter se habentibus. Quod aliquando in magna simul contubernalium fœminarum frequentia percepi. A subita enim et sæva aeris procella, plurimis eadem simul nocte menses prodibant, et in multis quidem eorum tempora accelerata sunt.

13. Sunt et Mensium fines morborum principii maxime opportuni, quæ industriis est Sthaalii observatio. An quod a menstrua evacuatione iterum cutis absorptio augeatur? Certe fœminæ facilius etiam per ea tempora concipiunt, nolentesque prægnantes fieri, concubitum sub menstruationis fine recusant.

14. Annon igitur menstruo ejusmodi motionum in vita circuitu extante, cujus exordiis et finibus sæpe morborum periodos interstrui verosimile est, insigniores similiter in judicando dies cæteris universim præstant, quod communes quosdam cum eodem circuitu nexus, et propinquitates habeant? Quod virorum similiter atque fœminarum esse suspicor: puto enim in easdem proxime leges utriusque sexus vitam cadere, et menstruæ alterationis modum parem extare, nisi

quod manifestissima ejus sint in fœminis tempora, paullo obscuriora in viris, iis exceptis quos vel sanguinea fluxio vel alterius generis mutatio regulatim omni mense corripit. Certe decima quarta dies, quæ media ferme menstruationis tempora complectitur, recurrentes, per mensium intervalla morbos et denuo affert, et sanat ¹⁸ plurimos: similiter atque multarum plane fœminarum est sub mensium medietatibus denuo utero purgari; neque rarissima sunt Ephemeræ febris, quæ bis in mense, quattuordecim diebus interpositis, redeat, Dichomenen dixere, exempla. Aliis etiam septimo quovis die, singulis nempe Hebdomadis, menstrua moventur, et quidem ordinate, ut credibile sit viventium solida septenis etiam dierum intervallis, regulari quadam motuum progressionem, in datum illud usque acmen ferri, quod ut primum attingunt, jamque novus motuum ordo fiat, exindeque menstruationis exemplo,

¹⁸ Periodici capillorum miçtus singulis quattuordecim diebus recurrentis observationem, ejusque se testem citat Tullius, *Obs. Med. Lib. II.* Asthmatis paroxisimos et anxietates, quattuordecim dierum interlabente intervallo, sæpe reverti monuit præclarus morbi Historicus Ill. Floyerus—*The fits usually returning once in a fortnight—chap. i. op. cit.* cujusmodi periodicam morbi reversionem, iterata mensium successione, verificavi in vetula asthmatica, cujus, alibi morbum percensui. Hemieranæ similiter, tertia decima, aut decima quarta quavis mensis die constantissime, a tribus jamque annis recurrentis exemplum habui in uxore Veneti cujusdam Parisiis commorantis: cætera, quæ ad acutorum morborum in eum diem fines pertinent, vide in *Consp. Dier. Critic. Part. I. Lib. I.*

Fluxiones alicubi subnascantur: quod fluxionis genus in morbis crifim dicimus.

15. Neque obstat, nullos proprie constantes, et universales esse judiciorum dies, nempe quod juxta popularis morbi diversitatem, diversæ sint similiter judicationis periodi: quod fat multis superiori libro egimus, quandoquidem illa ipsa, quæ cibos, aut potus, aut aerem, aut immediate etiam homines in Epidemicis morbis mutant, Vitæ similiter conversiones, earumque regularitatem afficiunt, exindeque eorum tempora mutantur. Annon igitur prædisponentes ad morbum causæ, sine quarum interventu vix etiam peste corripimur, in opportuna ejusmodi menstruæ mutationis concursione, magnam saltem sunt partem? et annon etiam plurima in morborum periodis regularitas ad menstruas ejusmodi Vitæ consuetudines, et motuum progressiones omnis pertinet?

16. At hæc quidem dubitationum genera si quid habeant in se utilitatis, vix nostrum est dicere: neque certe ea quæ Artis sunt quæsisivisse nos pœnitet, multaque quæ in Vita fiunt, primo quidem intuitu remotissima simul contulisse, putantes eandem sanitatis et morborum undique rationem constare. Nos quidem effusa hinc inde, quasi lucis, simulacra sic in punctum conlegimus, ut eminus, quæ vero propiora essent, cerneremus, sive ut alii ea, in quibus nos ipsi erravimus, cominus cernerent.

C A P. V.

De Annuis Vitæ Periodis, et Conversionibus.

I. **C**UM multa superioribus capitibus de diurnis, et mensuris hominum mutationibus dicta sint, eaque quantum ad periodorum in morbis regularitatem conferant, aut sit pro virili parte a nobis ostensum, aut saltem ab aliis, ostendi posse veri sit simile, persequi argumentum in Medicina nobilissimum proderit et longiora tempora, annuas videlicet Vitæ mutationes considerare. Quantum enim eæ, de quibus supra diximus, acutorum morborum circuitus et fines moderantur, tantum similiter istæ chronicorum morborum progressionem et exitum juvant, nempe quod eadem utrimque præsentem motum Elementa: quod in altera hujus libri parte differendum a nobis est.

2. Verum enim, cum consentaneæ Tempestatum conversionibus, aeris et telluris vicissitudines certa afferant vegetabilibus, viriditatis, fructificationis, maturationis, et arescentiæ tempora, expressique etiam eorum succi, et diligentissime custoditi, statas adhuc alterationes definitis temporibus multi diu subeant, vini exemplo, cæterorumque, quibus id genus fermentationis competit, cum ista inquam, isochrono ordine simul perpetuo consentiant, jamque alterutrum judicio nostro permittunt, aut causis quæque suis separatim moveri, nullo prorsus interposito actionum et

reactionum communi vinculo, aut ea, quæ universaliora et majora sunt, cætera, quæ minora sunt disponere et efficere; quorum ultimum juxta sapientis opinionem esse plurimum judicamus.

3. Cujusmodi confimiles in brutis rationes extant, quorum corpora cum Anno variari vix dubium est: sua enim quamplurimis saltem, tempora Natura præfecit, per quæ in copulam exardescerent, et conciperent; rursus alia quibus parerent, fœtusque suos enutrent, alia itidem, quibus antiquum Vitæ genus fere cum pelle aut pennis exuerent, rursusque et iterum nascerentur. Quamquam in amplissimo ad dicendum loco, exemplorum nimietate abstinendum mihi est, potissimum ne, quæ hominum sunt pertractaturus, alienis ad id exemplis, aliquam etiam partem, indignis videar.

4. Et re quidem vera, propius de Homine dicturo summa adeo ejus generis periodorum consensio occurrit, ut mutabilis cum Anni tempestate, sanitatis, morborumque conditio, pleraque tum ad prænosendum, cum ad sanandum, Medicinæ fundamenta, dudum sola præbuerit. Tantum etenim verni, et autumnales accessus, recessusque dierum homines mutant, ut vix iidem utrimque esse videantur, sive animorum et corporum mutationes, quæ in sanitate per ea fiunt tempora, intueamur, sive ad nova morborum genera dispositiones, quas in illis temporum Anni conversiones efformant.

5. Quarum

5. Quarum cum multa passim et notissima, exempla in fanitate circumstant, ut nedum stomachi ¹, cæterorumque vitalium instrumentorum vires, sed et animi usque mores mentisque adfectiones certam a tempestatibus normam facile recipere videantur, jamque contractiore dicendi genere utentes, omnium instar ea nominabimus, quæ propriam morborum genese[m] juxta Anni circuitus respiciunt: Neque profecto in diversos morbos natura sua, proclivia essent hominum corpora, nisi consimiliter naturales eorum facultates ejusmodi cum tempestate congruentiæ fierent participes.

6. Ante tamen videndum est, ne absolutum quemdam in Anno morborum ordinem, et perpetuam quamdam successione[m] ponamus, in quam antiquiores Medici, ipseque Artis conditor Hippocrates ², proxime contendisse videntur. Quantum etenim una, eademque perpetuo constet Naturæ collineatio, tot tamen tantæque undique extant externi internique hominis consensiones, ut vix aliquid stabile et perpetuum humanæ naturæ esse queat: tametsi rursus inter summam ejusmodi instabilitatem, stabiles quædam directiones, et nisus maneant, quorum consideratione multum Philosopho pariter, atque Medico proficiendum est.

¹ Conf. Hippocr. in Lib. de Humor.

² Aph. sect. 2.

7. Cavere insuper neceffe est, ne vegetabilium, brutorumque Vitis eam, quæ hominum est, confociantes, huic quæ cæterarum est præstantissima, importuna comparatione multum ademisse videamur. Omnino etenim quidquid tempestatum mutationibus confert, longe plus plantarum, et animalium corpora mutat, quam hominis³; nec fere, sola externa tempestatum vicissitudine tantum adhuc, homo afficeretur, nisi cæterarum mutationum, quæ in vegetabili et animali regno, jamque simul cum novæ tempestatum incessu obtinuerunt, is in nutritione, cæterisque Vitæ officiis particeps fieret, ut quasi illarum omnium, quæ in reliquis corporibus fiunt, unus in homine extare consensus videatur.

8. Præterquam quod multum in ista tempestatum morborumque consensione, regionis loco, in quo vivimus, dandum est. Neque enim Anni temporum conversiones pariter ubique eveniunt, neque eadem propterea morborum reversiones in easdem ubique tempestates quadrant. Quare quæ de Autumnii erga tabescentes pernicie olim inter Græcos Hippocrates monuerat, ea alibi potius veris esse legimus. Similiter tempestatum accessionibus ordinate obtinentibus, peculiare aliquando locorum circumstantiæ, nova et tempestatum incongrua morborum genera pro-

³ Conf. Præfat. in Vol. I.

ferunt. Quam ob causam, Januario mense sæpissime ingens malignantium februm cohors Korkii incolas, in Hiberniæ Insula obsidet, nempe quod magnus circa hæc tempora animalium numerus in lanienis mactetur: quæ industris Rogerii observatio est. Quæ in causa sunt, ut Epidemici aliquando morbi uno aut altero sæviant singulariter pago, finitimis, et conterminis vix quidquam immitis vicinitate morbi correptis.

9. Attamen vix, non sapienter, qui de popularibus morbis antea ætate, nostraque hac scripserunt, egregiam in id maxime operam contulerunt, ut morborum circuitus, quibus Anni periodis includerentur, laudabili industria describerent: utinam tamen, quod jamque Sydhenamius, eique studiis, et meritis compar Ramazzinius noster infructuose tentaverant, non ii rursus supervacuo labore quævisissent, nempe ut ex illo, quem videbant, aeris et cœli statu, sævientis morbi naturam investigarent, summe proximam effectui causam inquirentes. Quantum etenim in Epidemiorum originem Meteorologiæ studia conferre queant, quod vix dubitandum est, prædisponentes nihilominus causæ, quæ jamque ante eam popularis morbi invasionem, in antecessum fluxerunt, incellarumque ejusdem loci mores, vivendique consuetudines, tantum ei nascituro conferunt, quantum vix conferre potest per id tempus perstans aeris constitutio. Quare in consimili tempestatis et aeris statu, saltem quoad sensibus profici poterat, humiditatis nempe, siccitatis, caloris, et frigoris,

&c.

&c. sæpe diffimiles, et opposita ratione morbi invadunt, et confimiles contra, eorum omnium conditione conversa. Quæ in caussa fuisse judico cur *Divinum* aliquid popularibus morbis præesse, Hippocrates scriberet, nilque etiam mirabilius reperiri posse Plinius fateretur, quam aliqua gigni⁴ repente vitia, terrarum in parte certa, membrisque hominum certis, vel ætatibus aut etiam fortunis, tamquam malo eligente; hæc in pueris grassari, illa in adultis, hæc proceres sentire, illa pauperes.

10. Quamquam multa etiam similiter in contrariam stant partem, nempe quod vigentis Anni tempora, aerisque sensibiles affectus, alias plurimum ad popularium morborum normam contulisse vix dubium sit. Qua ratione sumptas Higrometro observationes, proxime cum ægrotantium numero, itata proportione consentire, Graingerus vidit, cœloque repente mutato, subitas similiter morborum conversiones fieri, industres monstrant undique Medicæ historiæ scriptores. Observatum est etiam, sub data cœli temperie, omnes cujuscumque generis morbi sint, multa simul symptomatum communitate consociari, quam proinde eos ab aere recipere verosimile est. Quapropter, siqua tempestas aliqua in Anno prædominaverit, ver sit, æstas, &c. cunctæ quæ per illud tempus incidunt ægriitudines, magna simul in incessu pro-

⁴ *Nat. Hist. Lib. XXVI. in Præter.*

pinquitate junctæ, eos maxime morbos imitantur, qui ejus tempeſtatis eſſe ſolent.

II. Creditum quidem olim eſt, ex quattuor humoribus, quibus animalium vita, Antiquorum judicio conſtabat, eorum unumquemque ſuæ ſingulatim-tempeſtati congruere: quod arbitantes in eo peccaviſſe videntur, quod nimium quam opportuiſſet, accurate rem circumſcribere curaverint. Quod ſubtilitatis in judicando genus, utilibus animadverſionibus Medicinam ſæpe privaſſe exiſtimo. Certe ſuos quodvis Anni tempus morbos videt; ver alios, alioſque æſtas, alioſque deinceps autumnus, et hiems. Sic Hemophthiſes, Phthiſes, et primæ Podagræ acceſſiones conterminos hiemi, veris dies plerumque tenent, item, et Exanthemata, et cutis Aſpredines, nempe, ut ait Celfus, qui in re iſta merum Hippocratem tranſcripſit, quæcunque humoris motu novantur,

Simul ac ſpecies patefacta eſt verna diæi,

in metu eſſe ſolent: Schrophulæ item, et peſſima earum ulcera ſub vere ſæpe incipiunt, et ſuccedente æſtate ſanantur, eademque fere ratione, ſubſequenti Anno, denuo apparent, et ſanantur: Febres etiam, quas depuratorias multi nominant, quod facile in ſanitatem natura ſua tranſeunt, per vernos maxime dies vagantur. Contra, per æſtatem ardentibus Febres, Cholera morbus, Dyſenterix, Fluxus ventris, magnaſque morborum cohors,

hors, quorum in septico principio ratio universim putatur, multos gravi infirmitate, et mortē nonnumquam mulctant: quæ ratio siuilit̄er malignantium, petechisantium, et nervosarum febrium, universim esse creditur. Contra, Tertianæ et Quartanæ per extremam æstatem, autumnumque fere totum invadunt, plurimosque id tempus Asciticorum, Asthmaticorum, et chronicorum universim morborum fines affert, quorum alii aut morte finiuntur, alii vero in mortem properanti incessu contendunt; ut vegetabilium et animalium Vitæ iidem proxime termini a Natura constituti appareant. At hiemis maxime sunt Inflammatorii morbi, et sinceræ viscerum Phlogoses, quæ per id tempus feliciter sanari solent, contra quam medio vere aut æstate, quasi quod congrui quique cum suo Anni tempore morbi, sanabiliores etiam sint; quod ab eruditis longa praxi Viris non semel audivimus.

12. Alii rursus morbi propius solstitia aut æquinoctia sequuntur, cujusmodi plerumque Comitiales affectus, et Apoplexiæ esse feruntur, unde natas fortassis majales curas nuper censuit Ill. Guarin^s. At quidem, cum solstitiis aut æquinoctiis vertentibus, fere tempestatum conversiones notabiliiores accidant, plurimi similiter sub his diebus morbi curantur, quorum origo in antecedenti solstitio aut æquinoctio fuit, aliique etiam de

^s *Animad. Pract. in div. Morb. de Apoplex. cap. i.*

novo prodeunt : si qui autem intra hæc tempora neutiquam curationem recipiunt, vel etiam exasperantur, ii fere ad annum perdurant. Et ejusmodi quidem tempestatum transitus, quo majore regularitate fiunt, major similiter morborum regularitas accidit, et e contra

13. Cujusmodi periodorum reversionibus stata Anni tempestate obtinentibus, consimiles pariter, post annum adæquate revertentes, morborum species alligari verosimile est, cujus census sat multi laudantur, Epilepsia imprimis⁶, Apoplexia, et consocii cerebri affectus : Podagra etiam, et congeneres ei morbo ærumnæ, Arthritis, dolor Ischiades, et Rheumatismus ea sæpe ratione denuo ingruunt : eademque ferme ratio cutaneorum morborum est, quos inter, propter adfectus singularitatem, ejusque circuituum constantiam, eminet rubra illa macula, utriusque manus dorso insidens, quæ sævum illud ægritudinis genus paucis post annis portendit, quod Alpinum Scorbutum Cl. Pujattus, et Odoardus nominaverunt. Eo siquidem vestigio se primum dira ejusmodi lues⁷ ostendit, mensibus Martio aut

⁶ Novi ostiarium, jamque ultra xxx ætatis annum emensum, qui fere a pubertate, singulis annis, die festo Nat. S. J. Baptistæ, epilepticus fiebat, cujusmodi miseranda morbi consuetudine ejus, pater jamque laboraverat : qui cum plura incassum contra, medicamenta sumpsisset, vix annum ætatis vigesimum tertium attigerat.

⁷ Vulgo *Pellarina*, propter deciduas a fusco rubente macula, subsequenter annis, squammas. Conf. *Dissert. del Sig. D. Jacopo Odoardi di una Specie particolare di Scorbuto. Venezia.*

Aprile, et mensibus post Augusto aut Septembre evanescit, tum regulatim subsequente vere sese iterum prodit. Inflammatorii similiter pectoris morbi hanc aliquando ordinatissimam successionem habent, et extant hominum historiæ, quibus sub data constantissime Anni periodo, quotannis Pleuritis ingruerat; similiter de sanguinis Sputo, et Asthmate exempla satis communia prostant. Postremum pertinet in hunc locum nonnullorum Febris Natalitia, cujusmodi fuit illa Antipatri Sidonii Poetæ⁸: is etenim omnibus Vitæ suæ annis, die natali febre correptus est, et in ipsa etiam natali die est extinctus, cum admodum senex esset.

14. At istæ morborum cum Anni tempore consensiones, in suo cujusque tempestatis proprio perspirationis modo, fundari usitato Medicorum judicio feruntur. Quorum fidem Sanctorii experimenta augent, quæ vere aliter, aliterque æstate, rursusque autumno et hieme dissimiliter, corpora perspirare monstrant. Fertur etiam ab autumnali æquinoctio ad solstitium hyemale

⁸ *At Poeta Antipater Sidonius, omnibus annis, uno tantummodo die quo genitus erat, febre implicabatur: cumque ad ultimam ætatem pervenisset, natali suo, certo illo circuitu morbi consumptus est. . . . Val. Max. Lib. I. cap. viii. Fuit Catonis Uticensis magister, eumque impense laudat Cicero de Orat. Plato etiam ipso suo natali die obiisse fertur: cujusmodi circuitus exempla alia vix, ac ne vix quidem in raris habenda sunt. Similes febrium typos, quæ die natali inciderent refert Skenk. Obs. Med.*

singulis diebus libram circiter minus vaporis corpore fundi, et ex illo ad vernale æquinoctium expeditiorem jamque evaporationem moveri. Eos tamen, qui sola perspirationis ratione ducti sic judicant, tametsi multa, non omnia tamen consulto vidisse existimo. Præter enim quam quod ipsum perspirationis opus indefinitam causarum et effectuum consensionem arguat, ut perdifficile sit multa in universum de ejus erga Vitam potestate eloqui, multa quoque ad eam, quasi in communem locum rejecta sunt a Medicis, quæ castigatione aliorum industria, merito repudiata ceciderunt. Verum enim ii fere omnes perpetuo erraverunt, qui in ditissima effectuum, et consensionum Vitæ investigatione earum aliquam singulariter amplexi sunt, posthabita propterea cæterarum consideratione.

C A P. VI.

*De diæta Plinio Scansili Occidua Annorum Lege,
Chaldæis Climacterica.*

1. **A**T alios quidem interposito certo annorum intervallo consimilis rursus morbus corripit, eorumque tempora non eadem pariter omnium hominum sunt. Hujus loci est, quam alibi memoravimus, Climactericorum, sive schalarium annorum doctrina, quam ex Chaldæorum institutis Pythagoras hausisse dicitur, et ex ejus ætate in Medicorum scholis antiquitus in honore fuisse.

Eam

Eam Plinius Scansilem occiduam annorum legem proprie¹ dixit.

2. Eam in Vita per septennia plerique subducunt: quamobrem qui ex septennariorum copulatione anni in vita constant, tamquam periculi plenissimi æstimantur, veluti quartus Decimus, primus et Vigésimus, &c. eosque inter periculosissimi, tertius et Sexagesimus², et Octuagesi-

¹ *Nat. Hist. Lib. VII. cap. xii.* Dicti etiam sunt anni Hebdomadici, Schalares, Genethliaci, Gradarii, Natalitii, Fatales, Criciti, et Decretorii: communius autem Climacterici appellantur a κλιμα, ut videtur, quæ vox Græcis inclinationem significat, ut inde a varia, quam veteres Geographi, et Mathematici nominaverunt, cæli inclinatione Climata nomen suum habuisse videantur. Alii a κλιμα, Clemaçteres sumpserunt, eosque quasi vitæ terminos putaverunt. Eos Henr. Ranzovius definivit, quasi articulos quosdam, seu flexus ætatis, in quibus ad sequentis temporis constitutionem Vita sese vertat et inflectat, atque aliud temperamentum acquirat.

² Extat ejusmodi D. Augusti epistolæ fragmentum ad Caium nepotem suum: *Ave, mi Cai, meus ocellus jucundissimus, quem semper medius fidius desidero, cum a me abes, sed præcipue diebus talibus, qualis est hodiernus, oculi mei requirunt meum Caium, quem, ubicunque hoc die fuisti, spero lætum et bene valentem celebraffe quartum et Sexagesimum natalem meum, nam ut vides κλημαξίαια communem seniorum omnium, tertium et sexagesimum annum evasimus . . .*: Conf. Aul. Gell. *Noct. Att. Lib. III. cap. x.* Ejusmodi annum pro legitimo climacterico a Romanis habitum fuisse apparet etiam ex Manil. *Lib. V.*

Quod fuerit lævum, prælataque signa sequetur,
Tricennos annos duplicat, tres insuper addit.

mus quartus habiti sunt : eos namque observatum est senioribus plerisque non sine periculo et clade venire. Fuerunt etiam, qui climactericos annos ex Novenniis sumerent, eaque ratione tertium et Sexagesimum, quem *Androclam* appellaverunt, cæterorum periculosissimum æstimabant, quod septenæ, et novenæ periodi summam pariter exciperet. Alii triennalem quemdam circuitum³, utiliter in Vita subduci posse censuerunt : multi tamen obsoleta ista Veterum, quæ vocaverunt, deliramenta, omnem in partem repudiaverunt, sive infandam Medico rem vix etiam nominaverunt⁴.

3. Certe Novennia quod attinet, verosimile est eorum duo simul copulata, recurrentia nempe octodecim annorum intervalla, consimiles periodorum in humana vita renovationes afferre posse, si quando consimiles iterum tempestatum vicissitudines, eundemque proxime aeris tenorem afferant.

³ Claud. Salmasius litteratus imprimis vir, ab anno vitæ trigesimo octavo, quo primum februit, semper postea per triennia febribus laboravit, eisque periculosissimis, ut septies de ejus Vita Medici desperaverint. *Semper tamen ab eorum judicio, subjungit ipse, provocavi, et adhuc, Dei munere spiro, scriboque . . .* Quam ob causam arbitror, durum is et acre erga sui temporis Medicos judicium exacuit. Conf. ejus Diatr. *De Annis Climacter.*

⁴ Conf. Steph. Blanc. *Lex. Med. Ed. Lips.* Voc. *Ann. Climact.* Cujusmodi judicium Nuperiorum omnium hujus ævi Medicorum fuisse videtur.

Huc spectant, quæ de Saro⁵ Chaldæorum, quos Hebdomadicos, seu septenos annorum circuitus, pariter atque Enneadicos, seu novenos, in Climactericos cooptasse Vet. Valens scribit, quæ, aiebam, de famosa eorum periodo ducentarum et viginti trium Lunarum, nuperioribus annis Toaldus accuratissime investigavit, Cicli constantiam castigatissimo observationum genere arguens.

4. Ejusmodi tamen interpositum Annorum circulum, novemdecim alii annis numerant, insignesque per id tempus tempestatum reditus exemplis confirmant⁶. Neque mirum: subsequenter enim anni normam is, qui ante fluxit, plerumque efficit: Lunæ tamen positus, eorumque constantissimæ reversiones Novenniis includuntur, eademque interlabente Novennio temporum, iteratæ vicissitudines constant. Eas Parisiis superiore anno proxime confirmavit, Astronomorum hujus ævi facile princeps⁷, Cl. La Lande.

5. Neque

⁵ Constat diebus 6585, et unius triente, five annis octodecim Jul. Periodi diebus undecim, horis septem, fereque horæ triente.

⁶ Extant exempla Annorum 6, 25, 44, 63, 82 hujus sæculi, quorum simillima constitutio ex registis Reg. Paris. Sc. Acad. arguitur. Conf. P. Cotte. *Obs. et Refl. sur la Period. Lun. de 19 Ans et Tab. Meteorolog.*

⁷ Conf. Epist. in Diar. Paris. Anni 1785, editam Mense Maio, xiv. Kal. Jun. . . . *Tout le Monde, Messieurs, demande aux Astrocomes, quand finira donc la Secheresse, &c. Nous ne pouvons*

5. Neque mirum, si non omnia ad unguem iterata Novenniorum periodo respondeant; quandoquidem intercedente Novennio, multa sæpe, quæ fit terrarum mutabilitas, reversuras similiter cum lunari ciclo Aeris vicissitudines prohibet. Vix enim dubium est, siue quæ in camporum cultu, aut ædificiorum positu, aut variata populi multitudine, propriæ locorum mutationes incidunt, siue quæ in finitimis et diffitis usque silvis, montibusque, Arte atque Natura patrantur, eas variato ventorum, pluviarumque modo, certis tempestatum reversionibus obesse: cujusmodi in Septemtrionali America nuperrimæ observationes extant⁸: multaque in id ipsum de antiqua Italici, et Romani imprimis Aeris temperie feruntur⁹.

6. Jam

pouvons rien dire sans doute de positif, mais nous pouvons rassurer le public par des conjectures vraisemblables: on sçait, que la periode de 18 années ramene a peu pres les saisons dans un ordre semblable, comme elles ramene les eclipses, et les principales circonstances des mouvements de la lune, et par consequent, de son attraction sur l'atmosphère: on peut donc remonter a l'année 1767, pour avoir des inductions probables sur l'année 1785, &c. Quam Vir Cl. apposite comparaverat anteaacti circuitus vicissitudinem, proximo eventu, elapsi anni tempestas probavit, quod idem humanissima ad nos epistola rescripsit. . . . Le recit que je faisois ensuite, de la saison de 1767, s'est passablement verifié par celle de 1785.

⁸ *An attempt to account for the change of climate, which has been observed in the middle colonies in North America. Transact. of the Amer. Philos. Soc. Vol. I.*

⁹ *Conf. Phil. Trans. LVIII. An Investigat. of the Difference between the present Temper of the Air in Italy.* Eruditus qui-

6. Jam vero cum foli mutabilitas, certos tempestatum reditus avertere, rite credatur, plus adhuc cavendum est, ne confimiles in hominibus internorum affectuum reversiones, intuta plus prædictione sumamus, ob majorem universim interni hominis, quam foli instabilitatem, et mobilitatem. Ea nihilominus Aeris inter vicissitudines, hominumque Vitam propinquitas intercedit, tantaque, ea simul cuncta proximitas colligat, ut sub similibus in atmosphæra circumstantiarum reditu, fere similes in hominibus juxta conversiones moveantur, ex iisque confimilia affectuum genera. Huc faciunt, quæ de periodico Epidemiarum recursu accuratissime a nonnullis observata sunt: cujusmodi etiam de pestis reditu, non obscura extat gravissimi Medici dubitatio: quorum tamen omnium, non adhuc quæ

dem, vereor tamen, an non satis verax Auctoris sermo, plurima de acutiore olim Romæ frigore profert: interque cætera, consistentem glacie Tiberim memorat, juxta illud Juvenalis:

Hibernum, fracta glacie, descendet in annem,
Ter matutino Tiberi mergetur. ———

Quod in rarissimis nunc putat. Sed talia scribentem certe fugit, quod de Italici Aeris temperie Juvenali, ætate proximus Plinius, *Hist. Lib. II.* scribit: *Vere autem et autumno crebriora fulmina corruptis in utroque tempore æstatis hiemisque causis: qua ratione crebra in Italia, quia mobilior Aer, mitiore hieme, et æstate nimbofa, semper quodammodo vernat vel autumnat.* Quod Romani Aeris Experientia et observatione eum imprimis scripsisse verosimile est. At multi certe, latius quam rei veritas patitur, hac Italici Soli mutabilitate usi sunt, tum is ante alios, qui superioribus annis de Poesi, et Pictura peringeniose scripsit Cl. Du Bos:

quæ certa sit, inter Medicos ratio constat. Quamobrem similibus periodorum congruentiam denovo, quasi excitavisse, vix culpabimur: quantum etenim non easdem perpetuo ægritudines, rediens temporum concordia afferat, exeritur tamen per ea tempora, quasi in consimiles affectiones tacitus quidam Naturæ impetus: neque repudiandam Medico considerationem præbet. Similiter atque historiarum exacti temporis lectio compendiosa sapientiæ via judicatur: tametsi etenim non eosdem perpetim humanarum rerum eventus, consimilium circumstantiarum reditus afferant, quasi tamen afferre videntur, multumque eorum scientia ad prænosendum, et contra occurrendum, fieri potest, valet.

7. Propterea tametsi vix excusanda antiqua Romanorum gens esse videatur, quos Horoscoporum imposturis¹⁰ deditos, et sæpe disputantes
qua

Du Bos: contra quos nuper elegantissime Marcellus in *Epist. de Ing. et Litt. Italorum.*

————— Namque loco jam
Emotam Italiam, nec sole calefcere eodem
Dicitur infans: mirum nil: inde Sophorum
Copia quod nobis nulla est: Felicior astris
Omnia succedens habuit plaga: protinus atque
Brotum nobis crassius super ingruit aer.

¹⁰ Ægyptii Astrologi ex variorum Horoscoporum collatione CCC et XLIV annos climactericos ad omnes genituras invenerunt. Horoscoporum quidem condendorum rationem quod attinet, ea varia erat juxta Zodiaci Signa. Ex. gr. cum

qua die, quave hora cibum ægrotantibus darent¹¹, Celsus merito irridet, extant nihilo tamen

tres in Ariete *decani* essent, seu Horoscopi, primus Decanus qui *Chontare* dicebatur, habebat climacteres octo, quartum videlicet annum, nonum, duodecimum, vigesimum primum, trigessimum tertium, quadragesimum nonum, quinquagesimum secundum, sexagesimum quartum, et septuagesimum quartum. Alii rursus in Decano secundo, aliique erant in ejusdem signi tertio. Ex quibus liquet plures in climactericorum censum, annorum circuitus cooptatos fuisse, in quibus nec novennarius ullus, nec septennarius esset. Quamobrem Varro, qui de his scripsisse fertur, censuit eos climacterum periculosissimos in vita esse, qui septennarii rationem aliquam includerent. Ejusmodi doctrinam Censorinus improbavit, isque cum septenos febrium dies cum annis simul copulavisset, censuit septimum quempiam in vita annum crifinon et climactericon esse: quæ similiter Solonis sententia fuisse apparet, de qua alibi. Contrarium tenuit Salmastius, omnemque climactericos inter annos, et criticos dies comparationem damnavit. Alii rursus climactericos annos per quaterniones progredi, fere atque Decretorii dies in morbis, putarant.

¹¹ Petosiridem Ægyptium Medicum auctoritate apud Romanos floruisse scimus, cosque false peritringit Juvenalis:

Si prurit frictus ocelli

Angulus, inspecta genasi celliria poscit:

Ægra licet jaceat, capiendo nulla videtur

Aptior hora cibo, nisi quam dederit Petosiris.

Exstat etiam in *Epist.* Plin. Lib. II, locus quidam de Regulo Medico, qui cum ad Varaniam matronam accessisset graviter decumbentem, qua die, quave hora nata esset interrogavit; ubi audivit, *componit vultum, intendit oculos, morset labra, agit digitos, computat nihil, nisi ut diu miseram expectatione suspendat: habes, inquit, climactericum annum, sed evades;* quo

men minus in Vitæ circuitu certa quædam et ordinata tempora, quorum cognitione et prudentissima applicatione, aliqua exinde in Medicinæ bonum conferantur. De quorum plerisque, quod propius ætatum conversiones respicerent, alio egimus loco: quæ tamen ex Necrologiis desumpta, ejusmodi periodorum in Vita subductionem monstrarent, hic fere in antecessum adjunximus.

8. At enim, quamvis vix ultra moriendi necessitatem Plebeius pariter et Sapiens agnoscant, solaque, quæ coagmentandi tempus novit, eadem opus suos dissolvendi horam et terminum Natura cognoscat, est tamen in inconstantissima hæc hominum moriendi regula stabile aliquid, quo probe consulto, Vitæ termini in magno hominum numero præfagiri queant, frequenti ædepol in universum prædictionis eventu. Cujusmodi, quæ Nuperi vocaverunt, Politices Arithmeticæ fundamenta Romanis jamque comperta fuisse inter eruditos constat: quandoquidem ex Digestis¹² discimus, annuos datæ pecuniæ redditus, qui ad solam datoris vitam perdurarent, ea ratione distributos fuisse, ut juxta dantis ætatem, receptæ

quo in loco, illud, quod scribit Plinius, *Digitos agitare*, itemque quod apud Juvenalem alibi legitur *numeris revocata Tbrafilli*, calculum horis, diebus, mensibus, et annis subductum verosimiliter significat. Huc etiam fortasse spectat illud *Babilonios tentari numeros*.

¹² Leg. VIII. cap. x. *De Transact.* item in Leg. LXVIII. ad Leg. *Falcid.*

pecuniæ fructus sanciretur: qua in re eximiam ante alios operam, locavit Ulpianus, Alexandro Severo imperante. Dandæ nihilominus pecuniæ modus integritate deerat, quod ignara Mathematicæ disciplinæ gens, facile in calculorum subductione lapsa esset¹³. Iis nihilominus consultissime de mortuariis regeſtis actum est: cautum namque Servi Tullii lege fuerat, ut nummus in templum Veneris cognomento Libitinæ ferretur, quoties quis naturæ concederet: nempe ut numerus quotannis obeuntium constaret¹⁴. Cujusmodi legem sub Nerone etiamnum viguisse, ex Suetonio in ejus vita arguitur.

9. Sed jam tandem eo Nuperiorum industria devenit, ut ex conditis Mortalitatæ tabulis novus flueret Prognosticorum in Medicina fons, inque magna hominum communitate, cujuscunque fere ætatis, eorum vitæ terminus verosimiliter ante videretur. Præterea sua quæque, plerarumque Artium Professoribus, societatisque humanæ institutis, congrua vivendi intervalla cum successu quæſita sunt: iis etenim pariter atque propria quædam morborum genera competunt, sic plus, minusque etiam longævitatæ, quam sperare possint, habent. Sed et datæ etiam regionis incolæ communi quadam vitæ mensura

¹³ Conf. quæ ad versionem Italicam Lib. Cl. Moivre, adjecit Vir Litteratissimus, et in Mathematica Disciplina Nobilissimus-Greg. Fontana.

¹⁴ Conf. *Dion. Halicarn.* Lib. IV.

proxime omnes utuntur, quæ non eadem ¹⁵ ad conterminas gentes extenditur.

10. Juxta quæ, propria quædam, et absoluta ætatum pericula omnes prorsus homines afficere videntur, certaque vitæ tempora eos in magna vivendi spe collocare, aliaque contra, quasi totidem veracissima climacterum signa, in angusto eorum vitæ spem ponere. At in his quidem vix ulla Septenniorum aut Novenniorum ratio est, potissimum cum maximus mortalitatis numerus in primum vitæ annum cadat. Dato namque viventium numero mille, et quadringentorum, ducenti et septuaginta quinque ante primum exactum ætatis annum intereunt; quod editæ a Kerseboomio mortalitatis tabulæ ¹⁶ ostendunt.

11. At reliqua vitæ pericula, in decrepitam usque ætatem, si, quæ singulorum annorum sunt

¹⁵ In Hollandia, et Suecia, ex gr. protractior universim vita creditur, quam in Gallia et Anglia. Conf. Wargen. *Memoir. de l'Acad. de Stokolm.*

¹⁶ In iis etiam, quas Simfonius confecit, dimidia Natorum pars ante tertium ætatis annum extinguitur. Quartam similiter humani generis partem, pene prius quam vitam ingrediatur, occumbere, tertiamque adhuc, antequam secundum ætatis annum attingat, quas supputavit Buffonius, mortalitatis progressionem monent. Cujusmodi ingens vix natorum mortalitas, Nigritarum consimiliter est, quorum magnum numerum sub primo vitæ limine Trismus *Mal. de Machoire Gallorum*, jugulat. Conf. *Bajon Mem. pour servir a l'Hist. de Cayenne.* Rationibus etiam diligenter subductis plures fœtus deperdi quam ad partum legitimum reservari, dixerat Mercatus. *De Mul. Affect. Lib. IV.*

vivendi

vivendi probabilitates, interposita Septenniorum ratione, juxta exposita a Kerseboomio Necrologia¹⁷, subducantur, fere ejusmodi sunt. Anno nempe a nativitate primo, Natorum mortalitas est, uti 1 :: 5, anno septimo 1 :: 54, decimo quarto 1 :: 123, anno primo et vigesimo 1 :: 101, octavo et vigesimo 1 :: 65, trigesimo quinto 1 :: 65, quadragesimo secundo 1 :: 66, quadragesimo nono 1 :: 47, quinquagesimo sexto 1 :: 33, sexagesimo tertio 1 :: 24, septuagesimo 1 :: 17, septuagesimo septimo 1 :: 9, anno tandem octuagesimo quarto 1 :: 5; et hic quidem vitæ annus cæteris post primum, præstat mortalitatis numero, qui reapse a quadragesimo octavo, perpetua progressionem crescit.

12. Quæ profecto vix ulla Septenniorum inter se ratione constant: fatendum tamen est ea aliquando proportionem mortalitatem progredi, ut nonnullæ ejus variationes ad Septenniorum complementa, aut principia pertineant. Revera cum a quinto in septimum usque, singu-

¹⁷ Cum his proxime faciunt, quæ Wargentinus apud Suecos, et De Parcieux apud Gallos, Parisienses præfertim, in mediæ vitæ tabulis designaverunt. At vero cum selectos infantes, quique tertium ætatis annum jamque exegerant, postremus ille delegisset, Kerseboomius vero, iis ex omnibus civitatis ordinibus simul sumptis, eorum periodos ab ortu numeravisset, liquet postremi hujus tabulas plus adhuc universos homines afficere, quam reliquæ, quæ in datis quibusdam hominum singularitatibus fundantur.

lis annis septendecim pueri moriantur, manente eo, quem supra citavimus, viventium numero, subsequente anno octavo, novem tantum satis concedunt. Est vero in secundo Septennio felicissima mortalium conditio, quæ maximam præ cæteris quibuscunque vitæ periodis, vivendi probabilitatem afferat. Rursus vero sub tertio et quarto Septennio mortuorum numerus increfcit, ita tamen ut omnium maxime periculofus annus sextus et vigefimus cenfeatur, qui proxime tertii Novennii summam conficit, propter numeroſiorem ejus anni mortalitatem, quam in subsequente octavo et vigefimo, et trigefimo quinto. Quam ob cauſſam, cum manente eodem Septennio non eadem perpetua duret mortalitatis ratio, rectius pro varia annorum vitæ ſpe, Quinquenniorum intervalla a nonnullis ſumuntur, quod Kerſeboomius, et Wargentinus aliiſque egerunt: cujuſmodi regula Novenniorum medietates prope complectitur.

13. Verum autem, cum a quadrageſimo ad quinquageſimum annum, magnæ in Fœminis Naturarum converſiones ſiant, quod his maxime annis eas menſtruationis periodi deſſicere ſoleant, inde multi judicant majorem fœminarum numerum eo annorum intervallo interire, quam virorum: quod tamen non facile, collata invicem Kerſeboomii et Parcieux Necrologia ſinunt. Eſt enim perpetuo virorum mortalitas major, quam fœminarum, quarum diuturnior univerſim vita eſt: quamquam intueri oportet, annon contrac-

tior

tior comparative ad fœminas, virorum ætas, difficili eorum vitæ instituto, quod illæ devitant, rectius vertenda sit, quam proprio et absoluto virorum fato¹⁸. Certe Fœminarum corpora debiliora universim, quam virorum sunt, ut nuspam in omni fere vita pueritiam quamdam earum pleræque exuant. Cum vero a vigesimo ad trigessimum sextum annum, eas graviditatis pericula magno numero teneant, ea propterea annorum vertente periodo, earum deterior conditio est, earumque mortalitas virili fit major: quod edita Stokolmii Necrologia suadent.

14. Sed præter communes istas mortalitatis progressionem, quæ pariter omnium hominum sunt, sæpe etiam proprii quidam climacterici circuitus integras Familiarum cognationes obsident, quos ultra, nec diem fere integræ natorum familiæ videant. Quo semel enim ad eum circuitum ventum est, omnibus pariter, et propter eundem sæpe morbum fatalis summa conficitur. Cujusmodi exempla, quod satis in Clinica explorata sint, vix ditari amplius, neque aliorum adjunctione roborari postulant. Arbitror namque singulares quosdam vivendi terminos singulis pene Familiis Natura constitutos per traducem in posteritatem prætendi, pariter atque Familiarum plerarumque corporis lineamenta, animique mores feros ad usque Nepotes transeunt. At ista qui-

¹⁸ Conf. Alamb. *Hist. de l'Acad. des Sci. de l'Ann. 1371*,

dem ingenii, animique successio sæpe nimium perrumpitur, ut quod proprie corporeum est, plus posterorum esse videatur, quam quod est animatum et spiritale. Familiarum nempe ægritudines propriæ et cognatæ vultus similitudines sæculis non intermissæ perennantur: nobilissima tamen, et pene divina Proavorum, si quæ fuerunt, ingenia per traducem, contra sæpius debilitantur, et fere succrescente ævo extenuantur, ut nulla propterea paternæ virtutis hæreditaria possessionis jura sint. At verosimiliter cum eo quod corporeum est, definitæ etiam solidorum modificationes, Nepotibus inferuntur, simulque cum iis certa morborum semina, vivendique, moriendique consuetudines certæ: quare datus similiter staturæ et adolescendi modus, singularum fere Familiarum proprius jugi successione servatur. Quorum profecto omnium ea perpetuo, ac in reliquis, ratio usurpanda est, ut non eam prætereas, antequam ad curandum accedas, ita tamen ut longam senectutem in brevi morientibus Familiis sæpe attendere, et ipse etiam aliquando provocare possis, et contra, longa Majorum successione promissum senium, ne qua demum iniqua fors Nepotibus auferat, quod prudentem decet virum, extimescas.

15. Pertinet in hunc locum edita superioribus annis observatio,¹⁹ Familiæ cujusdam, qua geniti omnes, miseranda Procerum consuetudine

¹⁹ Aubry *Les Oracles de Cos.*

sub quinto et quadragesimo ætatis anno moriebantur. Natorum tamen unus, cum cæterorum infortuniis monitus, omnem prudentissime vitam ad usque fatalis circuitus complementum exegisset, exindeque incolumis superfuisset, diutissime postea vixit, donec fere ætate confectus, senilem mortem obiisset: vixit enim ad usque nonaginta annos. Propter quod, non in raris, exempli genus, censuit nonnemo diuturniores hominum vitas duabus fere periodis circumscribi, iisque isochronis, quarum qui medii anni interfuerunt gravissimo plerumque morbo locum dederint: ex eoque sanatos, veteri vita fere exuta, eos novum vitæ stadium, simile priori inivisse.

14. Certe cum a trigésimo quinto ad quadragésimum octavum annum ²⁰ magna hominum pars difficile genus aliquod morbi incurrat, eorumque multi ad septuaginta et amplius annos postea porrigantur, haud prorsus incredibile est, modo dicta, aliquam saltem partem, in vero fundari. Nec rara profecto eorum, qui multum consenuerunt, testimonia expositam sententiam confirmant: quamquam imprompta sæpe ea in re, fide medicos esse decet, nec quæ a triginta, aut quadraginta retro annis, ætate provec̄ti narrant, omnibus omnia fa-

²⁰ Ex dimidia, quæ superest Natorum parte, post octavum annum, ante nonum et trigésimum Trientes fere duo intereunt, itemque superstitum post eam ætatem, quadrantes proxime tres moriuntur ante annum primum et quinquagesimum: heu, quam paucis senescendum!

cile credere. Sed de universæ vitæ intervallis, qua ratione inter se consentent, eaque sumere necesse sit, alibi dicendum a nobis est.

C A P. VII.

De simul consentiente omnium Hominum Vita.

1. **I**NTER ingentem dicendi locum, omnem in duo hæc sermonem contraham: 1. Homines Hippocratis ætate, nostræ similes fuisse, cur judicem, subjungam. 2. De nativa hominum varietate, paucis præloquar.

2. Quod equidem Titanides, excelsissima statura homines, quorum levis humero farcina montes essent, remotissimis ante sæculis vixerint, famosissimus et communis jamdiu extitit Poetarum locus, eosque verum, aliquam partem dixisse, quamvis ornaverint, et antiquitatis et nuper etiam est creditum. Ii propterea tantum vitæ nostræ annos vicisse creduntur, quantum corporis vastitate vincebant, pariter atque Elephantis vita, quæ sæculum videt, vix die durabilem Ephemeris vitam superat. Sed a multis jamque sæculis, si umquam, talia in vivis esse desierunt, suffecta que Gigantibus est Pygmeorum, quod dicimur, natio, cujus fere gentis Hippocrates fuit, et ipse etiam Medicinæ conditor Æsculapius. Jamque etenim

— Adeo facta est ætas, affectaque tellus
 Vix animalia parva creat, quæ cuncta creavit
 Sæcla, deditque ferarum ingentia corpora partu ¹.

Quare vix credibilia sunt, quæ de Orestis corpore cubita septem longitudinis habente, quæ faciunt pedes XII cum quadrante, narravit Herodotus ², aut quæ de Nestore jamque tertiam hominum ætatem vivente, cum bello interesset Trojano, scripsit Homerus.

3. Quamquam ex antiquissima vulneratorum Diætetica, cujus Homerus meminit, reor equidem præclarum id genus hominum, stomacho ante nos multo præstitisse, quibus propterea ea victus et medicamentorum norma, quam nostrum nemo facile perferret, sanando prodesset. Sic Machaoni, cum faucibus e pugna rediisset, oblatum est vas vino plenum, in quo triturratum caseum caprinum, plurimasque farinas Mulier similis deabus miscuerat: cujusmodi quidem remedii delectus, adversus sanguinis in faucibus homine profluvium, vix adhuc nobis improbandus esset, mitiore tamen consilio usurpatus. Sed ea antiquitus medendi ratio invaluerat, ut pharmacis et incisionibus, magno in utramque partem ægro-tantis et Medici animo, suum fieret confestim morbo judicium, consueto tamen victu servato, ne obeundis civitatis negotiis impedimento Me-

¹ Lucret. *de Nat. Rer.*

² Conf. *Aul. Gell. Noct. Att. Lib. III. cap. x.*

dicina effret : cautum etenim erat, ne quis Medicorum infirma et malis corrupta corpora, victus tenuitate aggredereetur, ne imbecilli homines, quorum nulla extaret erga civitatem utilitas, vanam producerent vitam, et valetudinarios, quod inde sequitur, filios ³ generarent.

4. Sed dura hæc Artis sævities, Hippocratis jamque ætate obsoleverat, isque contra, ob nimiam victus in morbis tenuitatem, coævus sibi Medicos scribendo castigavit. Cur vero ciborum detractio maxima jamque, per id tempus sanationis pars haberetur, neque etiam debitus in hoc ipso modus servaretur, docet Plato ⁴, postquam ex prisca ea, quam supra laudavimus, Diæteticæ norma demonstravisset, Græci exercitus commilitones pituita seu stomachi repletionem numquam laboravisse, quibus peræque ac Machaoni exhibita me-

³ Ista fere Platonis sunt in *Dial. III. de Republ.* Ob eam similiter rationem Hippocrates in *Lib. I. De Vict. Rat. in Morb. Acutis* neglectam ab antiquioribus Medicis, qui Gnidias appellatas sententias conscripserunt, victus rationem fuisse, neque de ea aliquid effatu dignum tradidisse, perspicue admonet. Legimus nihilominus in *Lib. de Vet. Med.* quem Hippocrati a multis tributum, spuris accensuit H. Mercurialis, ciborum in morbis detractioem Medicinæ origini coævam fuisse; nemo siquidem artem eam quæsvisset, si idem victus ægrotis et sanis profuisset. Quare ii, qui Artem initio condiderunt ex usitatis maxime cibis copiam primum detraxerunt, et pro multis paucos statuerunt: sorbitiones item invenerunt, quibus valentes cibos diluerent, easque imbecillioribus dederunt: confer etiam Pluth. *Simpes. V. Quæst. iv.*

⁴ *De Rep. Dial. III.*

dicamenta auxilio essent. Vix etenim, Platonis iudicio, excusari poterat, quod compares ei ætate homines Medicorum opera indigeret, non ad sananda solum vulnera, morbosque ab aeris intemperie annique tempestate incidentes, sed plurimum ad *destillationes, et spiritus interioris intumescentis impetum* ob mollem desidemque, vitam, et luxuriosissimas sui temporis Græcorum consuetudines: ex quibus factum fuisse ait ut *homines lacunarum instar flatu, et aqua exuberantes coegerint peritos Æsculapii successores, morbos quosdam novo nomine destillationes et inflations appellare.*

5. Non igitur effœta splendidioris vitæ molli-
ties, quali novissima quædam morborum causâ Hippocrati incognita, quod multi iudicant, rursus proferatur. Dulcia siquidem ejusmodi vitia, quæ nativum gentis robur, crebra morborum successione emolliunt, fere adeo cum politiore hominum communitate conjuncta sunt, ut antiquarum non minus quam nuperarum sint gentium, cunctasque similiter afficiant, quarum civitates proxime in summa imperii et gloriæ potestate locantur: unde tamen iis non plurimo post tempore discedendum sit, pariter atque in athletico hominum habitu, efferæ status conversiones sunt expectandæ. Cujusmodi res apud Græcos Hippocratis et Platonis ævo agebatur, eaque etiam Celsi tempore proxime fuerat Romanorum conditio. Desidia namque et luxuria, hujus similiter ætate, jamque bonos Reipublicæ mores vitiaverant:

rant^s: cumque in secunda valetudine, adversæ præsidia consumerentur, exinde multiplici medicinæ locus esse primum cœpit, quam antea Romani nec nomine noverant. Credibile sane est, magnos singularum gentium Medicos fere ejusmodi necessitati cœvos fuisse omnes, videlicet propter magnum eorum qui ægrotabant numerum, desidiosæ vitæ causa, eosque propterea cunctos, consimile genus hominum, eademque prorsus morborum genera vidisse, et percuravisse.

6. Quam ob causam puto, qui nuper sapientiores videri curant, quique ex nuperis antiquissimos homines efficere conantur, antiquissimos in nuperos, si possent, conversuri, ad agrestes mores, sylvarumque denuo incolatum, eorum animos studiosa oratione movent, vitæ inimicam humani generis communitatem existimantes. Quæ quidem in re litteratores id genus, pessimi ubique Medici, valde errant. Quidquid etenim urbanorum vitæ, vel corporis, vel loci, vel studiorum ratio detrahit, quod Celsus dixerat, instituta cordate valetudinis cura restituere potest, ad quod urbanorum Artes plurimum valent. Quare etsi ruricularum in urbes conventu, urbanorum successiones perpetuæ fiant, sintque universim urbes quasi communia quædam integræ Nationis sepulchra, multa nihilominus in subducendo ejusmodi urbanorum et ruricularum mortalitatis calculo, ante conferre, et

^s Cont. *Cels. in Præf.*

distingueret oportet, ne quæ nonnullorum potius hominum sunt, ea universim mala propriis urbium institutis vertantur: videndumque potius est, ne quæ vitia totidem et culpas in urbanas societates plurimi conferunt, satius sit multorum insipientiæ vertere; qui certe non haberent quod Societatem incusarent, si quæ urbano dignissimæ sunt homine, vitæ consuetudines sequerentur, nec propriam morum vitiositatem, in aliena quasi et communi abscondere iis opus esset. Multos profecto pro ætate sua beatos senes, in populosissimis Europæ urbibus vidimus, eosque nec minimum quidem urbanam vitam increpantes, cujus contra moderatis, et liberali viro dignis oblectamentis felicissimum, quoad hominis esse potest, ævum exegerant. Adde et dirissima inter Silvestres Epidemiarum genera, maximam eorum partem uno fere ictu confodere, quod flagitium ex culti artibus et scientiis a civitatibus summovent; ut præteream in crebriore quidem Urbanorum invaletudine, eos tamen periculosis minus morbis universim implicari, contra quam Agrestes, qui, eo ipso quod rarius ægrotent, difficilius similiter ægrotant. Certe quidquid roboris Urbanorum corporibus demitur, tantumdem plus virtute eorum animi vigorantur; ut propterea, scientibus, suaque scientia utentibus, urbium et cæterorum hominum communitas, nil nisi securiorem, amplioremque cum politiore vita, tribuat vivendi jucunditatem. Insipientum vero luctuosus pariter ubique finis, eadem ubique tristis vitæ mobilitas; eademque

que perpetuo in agris et urbibus pro hominum numero, bonorum, malorumque consensione exstante, commodorum, incommodorumque vitæ eadem perpetuo summa universim constat: restatque utrobique internus homo, nec rure nec urbe beator aut miserabilior, nisi ipse se beatum, aut miserabilem efficiat.

7. Verum ut ad propositum redeamus, neque enim diversissemus, nisi a multis Artis auctoritas interposita fuisset pro ea, quam repudiavimus, sententia, conlatæ diligenter veteris, et hodiernæ vitæ periodi, similia fere adolescentiæ, juventutis, virilitatis, et senectutis tempora ostendunt, et comparem prorsus longævitatē. Huc facit antiquissima, Solone auctore⁶, periodorum inter vivendum descriptio, quam ille in septennia ordinavit. Primi namque esse censuit dentium generatio; secundi, initia aptitudinis ad generationem: tertii, lanugo: quarti, virile robur: quinti, maturitas ad nuptias: sexti, animus facile ad omnia paratus: septimi et octavi, gravitas in intelligentia et lingua: noni denique jamque in omnibus remissio; et decimi, in finem sola mortis meditatio et expectatio. Fallor, annon in magna ista, quæ circumfertur humani generis defectio, similis etiam vivendi ordo obtinet, nisi quod fortassis iis, quorum vita superstes est, vix certe septuagesimus annus in tanta mortis expectatione

⁶ Conf. *Phil. Jud.* in *Lib. de Mund. Opific.* item *Clem. Alex. Strom. Lib. VI.*

degitur. At illa quidem humanæ ætatis descriptio diu ante Hippocratem obtinuit, et plusquam bis milleni et tercenti jam fluxere anni, ex quo eam primum Solon effecit. Propterea fere Hippocrati coævus Plato, quod octoginta et unum annum natus quasi in sapientiæ campo luctans, scribendo mortuus esset, auspiciatissimæ senectutis exemplum a Græcis laudatus est, Sophoclesque, quod Œdipum colonæum prope octogenarius conscripssisset, est prodigii loco citatus. Similiter apud Romanos Catonem majorem, quod octoginta sex annos vix aliquid vitæ nimietatem inculsans, sustinisset, tamquam egregium invidiosæ senectutis exemplum elegit M. Tullius; qui cum mitissimum, sapientemque Lælium de Africani morte colloquentem induxisset, qui mortuus est annò ætatis quinquagesimo sexto, quid hunc, inquit, paucorum annorum accessio juvare potuisset, quasi ea ætate, qua fere neminem hodie senescere putamus, parum jamque Africano in communi hominum vita obeunda deesset. Ennius etiam, qui septuaginta annos vixerat, inscriptione elatus est,

Sicut fortis equus spatio, qui sæpe supremo
Vicit Olympia, nunc senio confectû quiescit.

Certe rarissima sunt, quæ de Leontino Gorgia, qui centum et septem complevit annos, itemque de Gorgiæ discipulo Isocrate, qui cum annos quattuor et nonaginta natus esset, Panathænaicum scripsit, et quinquennium etiam postea supervixit,
exempla

exempla narrantur. Petinent tamen ista ad maxime cupidos litterarum Viros, quos certe verosimile est corporum suorum robora, quod ait Celsus, inquieta cogitatione, nocturnaue vigilia minuisse: ut præteream, quæ de Hippocratis senio, qui ad centum et quinque annos superfuisse creditur, auctorum testimonia circumferuntur. Vix cæterum credibilia sunt, quæ de inaudita Italorum inter Appeninum, Padumque, simul uno ævo viventium longævitate narrat Plinius ⁷: apparet tamen pleraque ex rarissimis apud Romanos, protractioris vitæ exemplis, fere fœminarum fuisse, quarum majorem universim, quam in viris ⁸ longævitatem supra memoravimus.

⁷ In censu, quem intra quadriennium imperatores Cæsares Vespasiani Pater Filiusque censores egerunt, in regione Italiæ octava centenum annorum censi sunt *LIIV*, centenum denum homines *XIV*, centenum vicenum quinum homines duo, centenum tricenum homines quattuor, centenum tricenum quinum, aut septenum totidem, centenum quadragesum homines tres. *Hist. Nat. Lib. VII.* At multos quidem, quod sæpe etiam fit inter nos, captandæ existimationis causa vitæ annos multiplicavisse facile est, aliosque etiam propter propriam annorum ignorantiam. Certe ingens adeo senum uno eodemque tempore in eadem regione collegiam, vix consimile alibi exemplum habet.

⁸ Quæ longioris vitæ exempla apud Romanos in viris Plinio citantur, fere sunt illa Val. Corvini, et Metelli Pontificis, qui centum annos impleverunt: plura sunt illa, quæ fœminarum laudat, veluti Terentiæ Ciceronis, quæ vixit annos *CIII*, Lucejæ mimæ, quæ cum *C* haberet annos in scæna pronuntiavit, item et Galeræ Copiolæ Emboliariæ, quæ reducta in scænam est ludis pro salute *D. Aug.* votivis, annos *CIV* agens.

8. Qua profecto consensus ratione Antiquos inter Nuperosque extante, non minor illa est, quæ simul, cujuscunque sint gentis, homines colligat. Quare et eadem ubique animalis caloris lex obtinet⁹, compares ubicunque menstruæ mutationes fiunt, iidemque fere periodorum in vita incessus constant.

9. Quod equidem meridionalium et septentrionalium populorum diversissima fere a primordiis textura esset, ut vix, quæ unius sunt gentis, alterius essent, censuerunt multi, isque præpripriis, qui de Legum Fundamentis, industrie inter cæteros scripsit. Putant nempe rigentes bruma populos, quod contractiore sint fibra, pariter atque ferrum frigoris vi contrahitur, valido ea propter esse corde: quodque callosa gelu cute fere extus lapidescant, nullo propterea voluptatum lænocinio emmolitos, ingentibus esse animis, tantumque ingenuis moribus, et fide cæteras gentes præcellere, quantum se cæteros corpore præcellere norunt. Neque enim iis dolosos esse necesse est, ut quod vi nequeunt, arte capiant: quod Meridionalium est. Hos namque regionis æstu lassatos, excordes, caducos præclarum nihil ab ea, in qua locantur, Naturæ vitiositate erigit: solus

⁹ Laponæ quidem intensiore, quam cæteri homines caloris gradu ditari feruntur, quod fere crebræ apud ipsos oleorum potationi et propriæ perspirabilis humoris qualitati tribuendum est. At certe homines cujuscunque sint loci, et ætatis seu exiles aut obesi, parvi aut proceri, vix uno aut altero ad summum caloris gradu inter se differunt.

amor immites concitat animos ; zelotypi, insidiosi, perpetuo exterriti metu , tantumque crimibus fordidi, quantum opposita cœli parte homines, præclara virtutum omnium imagine colucent.

10. Sumus tamen pariter ubique homines, paritur ubique nascimur, vivimus, et morimur, tantaque nos simul in animis affectuum similitudo compellit, ut iidem omnes virtutum, vitiorumque rudimentis compacti homines, perpetuo cum hominibus collineent. Neque, quæ in barbaras gentes excursionem citantur, remotissimam hanc, quam sibi multi sumunt, populorum diversitatem, tuto satis argumenti genere demonstrant. Plus etenim eorum terras, quam animos adivimus, et quæ virtutum vitiorumque mensura nostra est, eam ad reliquas pariter nationes extendere, non dii, non homines jus nobis tribuerunt. Ferrum quidem, quod ferrum sit, non homo, plurimum juxta regionis varietatem compatitur, et mutatur : sed mirum quantum a ferro homo distet, ut plantas et bruta etiam cum hominibus conferentes difficile sit errore carere. Hoc etenim ad miraculum homini Natura tribuit, ut cum voluntate et animo is mutabilissimus futurus esset, cæterorum tamen omnium, quibus vita vivitur, minimum fieret corpore mutabilis, ut vegetabilium quidem et animalium magnitudines et formas a regionis, quam occupant loco, sumpsisse Natura videatur, eaque non item, quæ ad externam internamque hominis fabricam pertinerent. Quantum
etenim

etenim propriæ quædam gentium corporis conformationes data terrarum loca respiciant, cujuscumodi præter notissimas in Æthiopibus, &c. nuperrimæ extant Hunteri de craniis diversarum gentium observationes: minima tamen ista fere sunt, si quando cum animalium, canum, equorum, pecudum, &c. differentiis, quas finitimæ regiones etiam efferunt, comparentur

II. Sive etenim propria quædam humanæ vitæ virtus climati consentaneas corporis mutationes excludat, sive quod vero esse similis judico, quod statæ perpetuo motuum proportiones, defectum unius alterius additamento supplente, maneant, stat idem perpetuo ubicumque homo, et quod dixi, consimili ubique caloris gradu contemperatus, in eandem perpetuo internorum externorumque motuum summam ejus vitam cadere, facile monstrat. Quare, si quid propter frigoris vim compactiora Septentrionalium solida, plusquam in Meridionalibus pollere creduntur, videndum est, annon opposita ratione densiora similiter, minusque propterea ad circuendum comparata eorum sint fluida, ut inde, quæ istorum putatur expeditior circuitus via, vix quidquam in vero fundetur. Consimili ratione, quod laxius in Meridionalibus cohæreant solida fibrarum elementa, actuosum quid et vegetum magis eorum vasâ permeat, et mobiliores universim humores habent: conferente in id eorum nutrimenti natura: nempe quod torrentes sole plagæ aromaticas undique et spirituosas plantas ferant: cujuscumodi
 principiis

principiis eorum corpora permeantibus, animum perinde et vires, pariter atque eorum cordi irri-
tamentum addi verosimile est. Quod contraria
ratione in Borealibus fit, qui pinguiores cibos,
pisciumque olea affatim ingurgitant.

12. Propter quæ puto flagitiosa similiter utro-
bique morborum genera eadem incurrere, opposita
licet ratione. Sic variolæ plurimos utrobique lætho-
dant, in arcticis quidem terris, quod propter ni-
miam fluidorum crassitiem fere erumpere neque-
ant, et erumpentes etiam pessimi sint et conflu-
entes, adjuvante calidissimo, ejus gentis in subter-
raneis cellis regimine: quod singulariter La-
ponum esse fertur: in ardentibus autem sole
locis, ob eruptionis vehementiam. Scimus eti-
am utrimque similiter vinosa quæque¹⁰ et for-
titer inebriantia, maxime in deliciis esse, vix-
que in eorum usu, pariter atque Tabacci fu-
mo, eos modum fervare, quod Groenlandi similiter
et

¹⁰ Magnum profecto sub ardente sole ab incitata copiosiore
perspiratione beneficium, ut non aliter immanes morbos et
subitam aliquando mortem ii effugiant, qui torrentes æstu
campos colunt, et qui venationibus sub sole intemperanter
indulgent: ad quod spirituosiores liquores profunt. Quod
observationis genus inter cæteros iteravit Francklinus in cam-
porum apud Americanos, et servitia præsertim, cultu. Huc
pertinent similiter, quæ, de opii usu apud Ægyptios, Persas,
et Arabes nullo non die intermisso, Prosper Alpinus et
Christ. Acoſta testantur. Propterea opii defectum, si quando
habent, vino suppleunt, quod ideo Mahomæ lege iis vetitum
fuisse credibile est, ut iis perditæ natura sua in id genus li-
quores raptis, frequentissima propterea eorum ebrietatis
caussa

et Æthiopes faciunt, utque arbitror, eapropter utrique, quod copiosiore exinde impetrata perspiratione nimium, quo torrentur, fervorem compescant. Neque enim interiore æstu calidissimarum regionum incolæ soli vexantur, sed et hi plurimum, quos adurit penetrabile frigus: quæ ratio est, cur facile concitatis animis isti sæpissime ebriorum sint similes, mutabiles, iracundi, audaces, nempe quod durata frigore eorum cute, difficilis sit, interni caloris, cum humido perspirabili vaporatio: exindeque in spirituosa et aromatica, ad eam incitandam, proprio Naturæ consilio feruntur.

13. Cujusmodi populorum utrinque rationibus, quasi ex adverso in unum conjurantibus, consimilis motuum proportio, in idemque vita resultat: quod utrobique captæ de diurnis corporis evacuationibus, observationes fere etiam similiter arguunt. Tametsi etenim, quæ de infen-

caussa indicta lege summo veretur. Eadem fere, et intensissima ejus generis sunt Borealium desideria. Quantum vero isti oleis intus utuntur, tantum perustæ sole gentes ea extus adhibent, hisque sibi corpus perfundunt, et undique impingunt, ut a longe etiam Hottentoti graveolentia nares feriat: quod eapropter verosimiliter fit, ut quam summam fortassis habent cutis raritatem minuunt, fibrarumque propterea robur adaugeant: ob quam similiter causam peruncti Athletæ in scenam prodibant. Fertur etiam Macasseros, vix natos infantes quotidie oleo aqua commixto oblinire. Quamquam credibile etiam est, ejusmodi consuetudinem eapropter apud eas gentes invaluisse, ut venenatis, quibus abundant, insectorum moribus compactiore ejusmodi cutis glutine validius obfisterent

sibili Italorum perspiratione monuit Sanctorius, non pari successu in Gallia, Hollandia, aut Anglia, Hibernia, et Carolina obtineant, quod Dodardi, et Morin, Gorteri, Keilii, et Homii, Robinfonii, et Liningii ea in re suscepta tentamina subjungunt : est namque, ubi sensibiles evacuationes insensibilem cutis evaporationem superent, veluti in Anglia, estque ubi res opposita ratione constent, veluti in Italia : consimilis tamen utrobique intra diem jactura fit, eademque motuum in vita perennitas manet.

14. Ab ista tamen, diversimode contemperata, in remotis regione gentibus, ejusmodi motuum intus et extus in Vita serie, inde proprii quidam locales Morbi nascuntur, in quibus non medicamentorum genus idem, ubique compare est successu tentandum. Quare sapienter in Medicina dictum illud Baglivii laudatur, se Romæ scribentem neque pro omnibus pariter gentibus scribere, neque eandem omnibus medendi rationem imperare ¹¹ : tametsi eum, talia scribentem, se juveniliter nimis gessisse, sunt qui judicent ; sed injuria : multo enim ille æstimabilior fuit, qui neminem inconsulto loco, in quo medicinam faceret, ex sua medendi ratione proficere vellet, quam reliqui, qui singulis morbis sua fere remedia subjungentes, medicinam uni-

¹¹ *Il nous paroît cependant se sentir encore trop du jeune homme lorsque il nous donne les détails des Methodes, qui peuvent être utiles, ou nuisibles au climat de Rome. Zimmerm. Des Prej. contre l'Erudition.*

verso orbi, ut putant, profuturam evulgant. Quare nec lautior opiatorum usus, qui Sydhenamio complacuit, neque largiores Emeticorum doses, quibus Boerhaavius utebatur, nec cætera denique quæ nonnullarum Nationum sunt propria, utiliter ubique renovantur, multosque sui plane consilii pœnituisse vidimus, quod advenam Medicinam, indigenæ substituissent. Quamquam sunt et medicamenta alia, quorum compar ubique locorum effectus est, notissimo Peruviani corticis exemplo: videndumque est insuper fortasse, ne in summa ubique extremorum affinitate, quam alibi de Mulierum mensibus, Naturæ congruentiam memoravimus, multa similiter ejus generis ad medendi rationem pertineant. Certe, quod hujus fere loci est, oppositæ etiam hominum ætates infantia videlicet et senectus plurimo morborum inter se analogismo junguntur, multaque consimilia in medendi ratione postulant: quod alibi a nobis dicendum est.

15. Post quæ vix certe ii audiendi sunt, qui quod præstantissimum in Septemtrionalibus Naturam esse putent, eam propterea in Meridialibus mundi plagis elanguescere existimant. Ergo quod Elephas et Rhinoceros, immensa illa animata materiei prodigia, item, et vastissimis circumfulta ramis, ingentissimæ molis adansonia Arbos fere calidissimarum regionum sint, mirari profecto subest, cur quæ in brutorum et vegetabilium ortu ditissima, et fere luxuriosa rerum Parens, ea imprimis

imprimis loca ornaverit, omnem in parvo operam in procreando homine contraxerit, nempe quod noverca, Catones alibi, ibi servum hominum pecus in lucem emmiserit. At vero, cum ante omnia mundi loca, quæ calidiora sunt, adque orientem vergunt, vitam sumpfisse videantur, hisque maxime regionibus invidiosissima virtute homines vixerint, ea etiam post longam et splendidissimam diem, qualem vix ultra, ullam Septentrionales videre posse credibile est, tandem occasus operuit. Flagitiosi etenim Homines quibus profecto non debile cor pulsavit, sed contra pulsavit fortasse nimium, reliquorum ibidem degentium, et jure civitatis confociatorum, animam dirissimo legum imperio evellerunt: hique in lapidea simulacra conversi jus hominum omne amiserunt. Nec profecto, quam in calidarum regionum incolis Naturæ vitiositatem, et zelotypiam plurimi damnant, eæ adeo calidioris sunt climatis, ut non etiam apud arcticas gentes consimili fere ¹² obtineant exemplo. Nempe quod omnes homines similiter ad omnia nati, plantarum instar, cultori pareant suo, ut propterea barbarorum more institutum aliquem, sub temperato quantum vis cælo, venatuque et bello vitam traducere solitum, eum barbarorum quemvis æquaturum vix dubium sit; et contra, si Sep-

¹² Confer quæ de incredibili Laponum zelotypia nuperæ extant historiæ, ut meræ sint fabulæ, quæ de spontanea fœminarum suarum oblatione advenas erga, olim prodita sunt. *Mel. Interess. Tom. II.*

temtrionalem

temtrionalem artibus erudiveris, cultarumque gentium exempla eum pone sequi jufferis, jamque amœnos is induet mores, et cum cultissimo quovis homine animi lenitate certabit. Quantum etenim cætera, quæ in mundo sunt, necessitas cogat, sola tamen voluntas, tametsi sæpe nimium aliena, homines, quidquid sunt, efformat.

16. Quam bene Lycurgus, qui eodem partu genitos canes, cum diversimode educavisset, eos populo exhibuit, eorumque alter escam, alter eam indignatus leporem insectabatur. Quæ fere sunt causæ, cur in imbelles olim impavidi degeneraverint, et infandi jamdiu homines nupera nunc tandem ætate heroes facti sunt: quod eorum animis calcar, necessitas quidem primum, et sanctissimus suæ gentis et Patriæ amor, moxque condignæ laudes et præmia addidissent. Cujusmodi a præclaris ingeniis exagitata ante nos argumenta non est, cur nostra denuo opera invenustius prodeant: neque de ægrotantium et sanorum Vitæ periodis scribenti mihi necesse puto in fere consimiles earum, de quibus scribimus, periodorum in Gentibus, et Imperiis, statos et ineluctabiles circuitus animo advertere.

DE
VITALIBUS PERIODIS
ÆGROT. ET SAN.
SEU
Elem. Dynamicæ Animalis.
LIB. II. PARS II.

L I B. II. P A R S II.

DE VITALIUM PERIODORUM IN MOR-
BIS ET SANITATE UNIVERSALIBUS
CAUSSIS ET PROPRIIS.

C A P. I.

*De Vitalium Periodorum in Ægrotantibus et Sanis,
cum Solari Luce, ejusque Defectu, Diurno vide-
licet et Nocturno Tempore, Consensu.*

I. **V**IDIMUS eam esse Vitæ Periodorum
in homine constantiam, ut eæ perpetuis
circuitibus sese invicem exciperent, magna-
que motuum, qui ad Vitam pertinent pars, certa ha-
beret initia, durationum intervalla, interitus item,
et reditus. Tametsi porro eorum aliqui non ali-
unde magis, quam a voluntate proficiscantur,
quæ postquam diu perseveraverit, consuetudinis
vim postremum affert; alii tamen omnino alie-

nam a voluntate causam habent, tantaque simul cum cæteris, unde reliqua in Mundo reguntur, causis, periodorum communitate junguntur, ut quærenda in his maxime illorum origo esse videatur. Rursus etiam in iis vitalium motuum conversionibus, quæ a libero hominum delectu pendent, videndum est, an non similiter earum aliquæ propter mechanicæ cujuscumque causæ concursionem fiant, sive quod ista hominum voluntatem post se trahat, sive quod ea potius amice cum hominum voluntate conjuret.

2. Præterea cum plurimi Morborum circuitus, certa habeant intra diem, et fere sibi propria, accessionum, et reversionum tempora, cujusmodi exemplo sunt intermittentes febres, podagricorum item, et asthmaticorum insultus, aliorumque insuper morborum, qui diuturnis, et repetitis paroxifinis constant, sequitur ut in magna ejusmodi periodorum universitate, universalem similiter causam, si quidem possibile est, inveniamus, quæ et singulis pariter hominibus competat, neque ab intercedenti diversissimo ægritudinum principio, et a vario decumbentium regimine mutetur.

3. Antiquissimum profecto in Medicina observationum genus, quodque, seu ab Hippocrate profectum, sive, quod verosimile est, jamque ante Hippocratem in Medicina usurpatum, nulla umquam ætate interiit. Quamvis etenim multi, et plane plurimi inter Medicos, qui multis retro
sæculis

fæculis vixerunt, turpiter in Artis dedecus luserint, et in nugacitatem omnino, eorum sermone degeneraverint, quippe qui ea quæ ad rem minime pertinebant, commemoraverint, septemque Pleiades, et utrimque Urfam septistellam, Thebarumque insuper septiportarum, septemque Nili ostiorum meminerint, ut ea cum septimæ diei circuitibus, et judiciis conferrent; quos omnes false perstringit Galenus iis libris, quos de Diebus Decretoriis confecit, quantum, inquam, ii et rebus, et iudicio erraverint: tanto nihilominus hominis cum circumposito cæterarum rerum ordine consensu extante, non in inani verum quæsisivisse videntur alii, vitalium motuum in utraque valetudine regularitates, cum statis illarum extra hominem periodis conferentes.

4. Quare cum ditissimum effectuum Principium, inter omnia quibuscum vivimus, et connutrimur, ii Solis lucem, et ignem universim putavissent, inde gentium sapientissima olim habita suos sibi ab Igne et Sole Deos sumpsit, eosque imprimis, quorum inventum Medicinam existimabat, veluti Orum et Apollinem, tenuitque ab iis vitalem quemdam Spiritum late in omnem mundum manare, et cuncta complecti: unde notissimum illud:

Principio cælum et terram, camposque liquentes,
Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque astra
Spiritus intus alit; totamque infusa per artus
Mens agitat molem, et magno se corpore miscet.

Huc verosimiliter facit quidquid per το ενορμου, *impetum faciens*, expressit Hippocrates, in Heracliteam sententiam propensus, cunctarum cum Heraclito, rerum originem ad ignem referens : quod alibi diximus.

5. Neque defuerunt, qui propius ad diurnas Vitæ mutationes respicientes, matutinum, meridianum, vespertinum, nocturnumque tempus, veri, æstati, autumno, et hiemi compararent, variumque exinde vitalis facultatis tenorem, et modum, cum morborum accessionibus, et exacerbationibus conferrent : quæ fuisse Hippocratis¹, Antilli, et Celsi sententia creditur.

6. Quæ mox pertractaturos ante monuisse prodest, universale istud, quod quærimus, morborum cum diei intervallis, conspirationis principium, ita quidem sumi oportere, ut nec statas accuratissime diei horas diurnis morborum conversionibus præponere possibile sit, neque etiam sit credibile mathematico quodam, quod dicitur, consensu, ista sese invicem complecti. Consimiles namque Mathematicorum rationes perpetuo in Medicina amputare necesse est : quantum etenim sive ea quæ remotissima, et fere a Sole sunt, sive quæ propius nobis circumponuntur, vim erga nos exerant, plus adhuc potestatis in nobis, et imperii, ea quibus undique comprehendimur,

* Conf. Trill. *De Vesp. Morb. Exacerb.*

habent, plulque adhuc externus in internum hominem, internusque in externum, quam diei, noctisque, et tempestatum anni conversiones valent.

7. Verum enim vero, cum stella diei nuntia, cœlo nedum illustrato, late diffusibilem stimulum, terræque, aerisque campos replere, complura monstrant, idque imprimis, quod magna animalium pars multa undique nocte consopita, et pene exanimata, fere animam iterum cum veniente die recipiat. Sive etenim puriori ob Solis a longe adventum facto aere, sive ex oxigino aeris elemento undique in Solis occursum conspirante, sive quod a lucis adventu, suam dephlogisticus aer elasticitatem recuperet, vix dubitabilia certe antelucani stimuli argumenta undique extant. Sic plantarum folia, noctu non contracta solum, sed in propriam dormientium formam disposita in summa aurora rursus aperiuntur², lucisque amicissimæ fere in Solis occursum ante rapiuntur, sive calidarii, in quo prostant, fenestræ patuerint, sive non; observatumque est etiam diluculi tempus earum fœcundationi, et germinationi præ cæteris opportunum esse, et per eas horas spermatica illarum organa, vere maxime, incalescere: nempe, quod animato versu dixerat Lucretius, quod nunc re-ferata vigeat *genitabilis aura Favoni*: exindeque,

² Conf. Linne. *Amæn. Acad. Somnus Plantarum*,

—Per maria ac montes, fluviosque rapaces,
 Frondiferasque domos avium, camposque virentes,
 Omnibus incutiens blandum per pectora amorem
 Efficit, ut cupide generatim sæcla propagent.

Ad quas genitabiles matutinas auras pertinent etiam verosimiliter venerei in homine stimuli, sub matutina luce frequentissimi: certe ea plerumque hora a lascivienti somno³ pollutiones incidunt: cujusmodi manifesta magis exempla in iis sunt, quos gonorrhœa vexat: iis etenim antelucanæ horæ acerbissimæ esse solent.

3. Sed morborum, quasi proprio quodam jure, summo mane invadentium exempla vix multa desiderantur. Sic primi podagræ insultus, media elapsa nocte, hora ut plurimum secunda aut tertia, verno tempore, quæ prope diluculum respicit, primum corripere solent⁴: asthmatis etiam paroxisimi idem fere ac podagra tempus habent, et per æstatem, secunda post mediam noctem hora gravissimi memorantur⁵: arthritici similiter

³ Vix enim alio tempore quam matutino, et sub alio corporis decubitu quam supino, pollutiones occurrunt. Hamberg. Phis. Med. cap. xiv. Eas tamen ab urinariæ vesicæ lotio turgentis, distensione, et vesicularum feminalium compressione, vir ingeniosissimus repetit: quod quidem causæ loco esse aliquando vix dubium est: sed et absque ejus interventu fieri similiter suadent, quæ supra nominavimus, plantarum fere consimilia phænomena.

⁴ Conf. Sydh. *De Podagr.*

⁵ Conf. Floyer. *Treat. of the Asthma.*

primo mane evigilantes, veluti saltu articularum toti incitantur, quod scripsit Cæſ. Aurelianus. Præterea phthiſicorum ſudores circa pectus præprimis, et caput, adventum diei proxime reſpiciunt: iis-que acerbior ſub diem tuſſis incurrit, hiſque sæpe horis ſputa ſanguineis ſtriis immixta reddunt. Hæmorrhagiæ etiam, eam sæpe diei partem occupant; eorum imprimis, quorum exquisitus eſt ſenſus, quoſque morbi acerbitas, et diuturnitas, aptiores ad irritandum effecit.

9. Quorum quidem magnam partem, abſque lucis illuſtratione, quam ea antevertere ſolent, evenire intelligo, utque apparet, a ſtimulo tenuioris, et purioris aeris matutini. Certe cum dephlogiſticus aer, ante alias aeris ſpecies, potentiſſimum muſculis irritamentum inferat, immiſſumque in eo cor ruſus, et diu, ad pulſandum concitetur, cumque dephlogiſtici aeris, et lucis tanta ſimul affinitas interſit, ut nulla luminis illuſtratio abſque ejus concurſu eveniat, credibile eſt ab ejus abundantiore ſub diem, in communi atmosferico, copia, univerſum Vitæ excitamentum inferri. Quæ ſimiliter cum *acidificante*, ſeu oxigena ejus, quam nuperiores Philiſici appellant, qualitate faciunt: tametſi enim proprie et in ſe ipſo, id genus aeris, acidum dici nequeat, acidum tamen efformat, quo ſemel idoneæ baſi conſociatur. Annon huc ſimiliter gallicinia, et garulas avium pene univerſarum voces longas, quaſi Auroræ moras incuſantes, transferas?

10. Profecto verosimile est communem aerem multa procedente nocte, et sub diem, potissimum defæcari. Ejus nimirum pars, quam fixam Chimiçi vocant, cæteris aeris portionibus gravior, per noctem in terram aqueis vaporibus commixta depluit, iis potissimum in locis, quorum uberior et ditior est vegetatio: iterumque aquæ conjuncta et debite extenuata in alibilem fortassis plantarum succum transit: exindeque nocturnus decubitus iis in locis, sub dio malus. Contra vero phlogistici, et inflammabiles halitus utpote levissimi sursum, in supernam aeris regionem feruntur, pluvias deinceps et meteoras dephlogistici aeris, et electricitatis interventu effecturi: quare qui medios atmosphæræ tractus, sub multa jamque nocte, aer occupat, modo peculiare circumstantes causæ haudquaquam officiant, purior efficitur et defæcator. Quantum etenim nocturna vegetabilium perspiratio, mephiticum, et læthiferum, uti creditur, aerem proferat, multa tamen undique depluens humida nox, corruptos halitus rursus in terram regerit, iique ne superiorem aerem inficiant, impedimento est. Quamquam credibile est etiam vegetabilium perspirationem per noctem, similiter atque animalium, minui, cujusmodi ab utrorumque somno causam, paucis post interjectis tractabimus. Præterea animalium quoque halitus, unde plurima in aere

⁶ *L'Evaporation nocturne des Plantes est le poison plus active, qui existe.* Inghen, Hou. *Lettre a Mr. Molitor.*

diurno tempore mephitis, magnam partem cavernis aut nidis per noctem confepulorum, hominumque, quos nox in cubilibus premit, halituosa principia, minus quam die, in communem atmosphæræ aerem, nocte universim permeant. Post quæ, facile dabimus levissimum natura sua matutinum tempus esse, quod Celsus⁷ dixerat.

II. Matutini, etiam quod vocant, frigoris tempus, parumper ante Solis exortum, consideravisse interest, quod ex commota per id tempus animalium, et vegetabilium, nocturno somno, et torpore excusso, perspiratione, propter matutini aeris excitamentum, aliasque quas uberius causas infra significabimus, item et ex vento in Solis occursum incitato, effici verosimile est. Profecto ad auctam vegetabilium eo tempore perspirationem matutinus ros pertinet, quo sæpe in animalium corpus inter vescendum resumpto, acerbissimi ventris dolores, et spasmi iis fiunt: apparet namque ros vapor aqueus tenuissimus, plurimo spiritali principio, et forte oxigino aere imbutus. Corpora vero, quo plus perspiraverint, simulque ventilationem sustinuerint, plus etiam calorificæ materiei ammittunt, et perfrigerationem patiuntur: quæ frigoris ratio eadem in montium summitatibus constare creditur. Puriore namque montano aere, cujus generis matutinum esse suspicamur, copiosorem perspiratio-

⁷ *De Med. Lib. III. cap. v.*

nem incitante, in plurima circum undique ventorum libertate, magna frigoris vis exoritur, tametsi altius thermometri liquor conscenderit, cujus in ditioe eorum locorum electricitate causam fundari multi judicant. Matutinum propterea tempus, per hiemem summam frigoris vim sæpe conjunctam habet.

12. Sed cum aucta matutino tempore perspiratione, absorptio similiter intenditur, propter auctam universim Lymphaticorum irritabilitatem. Quare de ponderosiore aliquando, summo mane hominum corpore, præclara extant testimonia, exindeque antiquissima in Medicina consuetudo fortassis constitit, ut herbarum fucci, cæteraque, uti nominantur, sanguinem depurantia decocta, valde diluculo ægrotantibus darentur, quod celerius per id tempus in sanguinem transire, plusque prodesse observata fuissent. Scimus etiam mercuriales inunctiones mane institutas, multorum luen sanavisse, quos vespertinæ aut nocturnæ^s vix aliquid adjuverant. Annon ergo ab aucta absorptione Humorales Morbi multi, Arthritis, &c. matutinum sæpe tempus infestant, similiter atque vespertinum, opposita quamvis ratione: quod infra dicendum est.

13 At vero exoriente Sole lucidus jamque aer novas exstimulandi vires acquirit, et sive ignea,

^s Cruikshank, *Rem. on the Absorp.*

quam complectebatur, materies, in parallelifimum, et sui generis motum concitata, five manantia Sole effluvia, animalium undique, et vegetabilium texturam permeant. Quare suos jamque dephlogisticos halitus Plantæ emmittunt, quamquam non omnes simul ejusmodi perfungi officio incipiant, cum neque omnes simul lux occupet, neque omnes eodem simul tempore nocturno sopore excutiantur: tum vero animalia vitales copiosius auras ex aere atrahunt, calorifque materie, in puriore, quem hauriunt aere, uberius extante, pulmonis exinde actio intenditur, fitque concitator respiratio. Quod excitamenti genus ad cætera similiter Vitæ organa transit, eaque, seu luce extimulata, five commoto interno Vitæ igne incitata, in diurnam motuum activitatem cientur, fibrarumque pro interni externique stimuli augmento, incremente tono, ad sua quæque munera, debito impetu sollicitantur. Expedite propterea vitales motus a centro ad periphæriam, et ordinate exeruntur, Vitæque æquilibrium internas, externasque inter corporis partes restituitur. Propter quæ alacris ille vigoris sensus, quo late perfundimur, exorto Sole, ut mens etiam felicissimarum cogitationum dives fiat, plurimumque ad Sapientiam proficiat. Quare rite Therapeutes, Philonis testimonio, studia sua maxime per diem excolentes, omnem vefcendo animo impendebant, sola lucis claritate dignum Sapientiæ studium existimantes.

14. Vix igitur mirum, si concitata sub id tempus solidorum vi, stimuloque in universam Vitam penetrabili, morbi similiter fere cuncti, in quibus exquisita Vitæ actio, aut alicubi, aut universim prævalet, inflammatorii videlicet proprie sic dicti, plerumque ad lucis exortum acceleratas perpetuo paroxysmorum accessiones patiantur, et maxima ægrotantium pars, quos acutus inflammationis terminus jugulat, matutino sæpissime tempore intereat.

15. Quorum consimilis sæpe eorum Periodus est, qui tabescentes, et diuturna in valetudine fracti, ad externa quæque promptissimo abundant sensu; quod supra diximus: istis namque exorients solis lux, accessionum tempora celerius movet. Exinde Purulentorum, Tabidorum, Asthmaticorum, Hidropicorum, quod jamque diximus, matutina tempora sæpe mala. Exemplum etiam aliquando habui in quartana febre laborantibus: eos siquidem primæ febrium accessiones vespere corripiebant: postremis vero temporibus, postquam eos pluries morbus deseruisset, et denuo recruderet, tandem ténacissima morbi sævitie extenuati, matutino tempore accessiones patiebantur.

16. Hujus similiter loci est, quam non semel verificavi observatio, carcinomata videlicet, et caneros, et mala ulcera, claro perstante die, eo intensius rubere et exasperari, et sanguinolenta fieri: contra quam ea, quæ mitioris naturæ sunt,
nec

nec pravi aliquid in se habent : ista siquidem plurimum sub dierum ferentate proficere solent, Phlegmones similiter, et prima gangrænæ tempora, a luce contrarietatem patiuntur.

17. Diurnam quoque Solis illustrationem sæpe adæquate adeo Hemicrania comitatur, ut eo ex oriente invadat, et occiduo evanescat : contra quam nocturna, quæ consimili circuitu noctem totam perseverat. Eaque morbi constantia memoratur, ut sub pulsante hora certissimos aliquando habuisse reditus visus sit. Quod genus ægrotantes, diuturna consuetudine consternatos, pulvis Valerianæ sæpe sanavit.

18. His vero acerbissimum meridianum tempus esse solet, transitque dolor per id tempus ad *ακμην*. Quare medius diei terminus diligenter medicis considerandus est, quod notabiles sæpe morborum periodos et conversiones includat. Sub meridie siquidem vel una, aut altera a meridie hora solaris potestas in vigore est, proxime consentientibus desumptis a meteorologia observationibus. Sub his namque horis, si quidem peculiare non obstant causæ, aut minimus frigoris, aut summus caloris gradus, thermometro iudice nuntiatur. Magneticarum quoque, quæ nominantur agitationum, *maximum*, meridianum tempus vel prorsus respicit, vel ⁹ proxime con-

⁹ Conf. Van Swind. *Dissert. sur les Mouv. irregul. de l'Aiguille Aimantee.*

sequitur, nimboſique aeris procellæ ſub his ſæpiſſime horis invadunt, ut ſumma propterea electricitatis poteſtas, ejus proxime temporis eſſe videatur. Sed et ædificia, licet ſolidiſſimis cæmentis extructa abſque ullo ſæpe vento, cœlo ſudo et fervidiore, plerumque per meridiei horas repente corruunt: quæ ingenioſiſſima Boerhaavii obſervatio eſt ¹⁰.

19. Vix igitur mirum, ſi poſtremas morientium lamentationes ſæpe id tempus excipiat, vel ſi deterrimæ eo proxime vergente morborum conversiones accidant. Ejus certe vis in morbis proxime cum mediæ noctis tempore conferri meretur: de qua inferius.

20. Neque ommittenda quotidiana, meridianæ conſuetudinis vis eſt, prandii videlicet ſumendi hora: ab iſto namque, quod ſuperiore libro diximus, novus circuituum et ſecretionum ordo ſubſequentibus horis perpetuo movetur. Cujusmodi conſuetudo longo annorum intervallo in ſingulos dies ſervata, jamque poſtremum vitalia organa ita diſponit, ut deficiente etiam ejus conſuetudinis cauſſa, vitalium nihilominus motuum accelerationes, et ſtimuli ad excretiones et ſecretiones, perpetim ſimiliter ſiant, in morbis etiam, intermiſſo licet conſueto vitæ regimine, et inſtituto.

²⁰ *Art. Theor. Parſ. Alt. de Igne.*

21. Præ-

21. Præterea meridianum tempus, frequentiores qualibet alia diei particula, Tertianarum accessiones inferre, diligentissima est Cullenii observatio ¹¹, eamque successu verificari arbitrator. Quamquam videndum est, quid insuper ad id, plusquam meridiei tempus, conferat proximus digestionis impetus. Maxima etiam acutorum morborum pars, pomeridianis horis invadit, expletosque alimentis præ cæteris corripit. Quare et aquilonis flatus eo maxime tempore nocent, lateris dolores, et pessimas distillationes movent, iis imprimis, qui gulæ intemperanter serviunt: eaque rarius jejunis accidunt ¹².

22. Jam vero advesperascente cœlo, quanta simul cum nocte vitæ tædia, morbisque, et curis extenuatos mortales invadant, vix dicere opus est; ut credibile sit, quod de antiquissima ejus nominis significatione scribitur, a nocendo videlicet, noctem dictam fuisse. Præter enim mephiticos corruptosque halitus, quos undique vegetabilia eo tempore emmittunt, quosque universa telluris superficies, nocte circumfusa, similiter for-

¹¹ *And that these paroxysms are connected with that diurnal revolution, appears further from this, that though the intervals of paroxysms are different in different cases, yet the times of the accession of paroxysms are generally fixed to one time of the day: so that Quotidians come on in the morning, Tertians at noon, and Quartans in the afternoon. Pract. of Phys. LVI.*

¹² Conf. quæ superius diximus, *Lib. II. cap. ii.*

tassis dat, deest amicus ille Vitæ, quem supra nominavimus, lucis stimulus, qui in externas undique partes, animalium liquores concitans, progressivum eorum motum adjuvat, eoque plus obstat, ne ii cellulari textu intercepti, et propterea lentescentes, vitalem, quam proprie habent, componentium mixturam, aliquam saltem partem, amittant: nempe quod intestinus motus, mixti dissolutionem provocans, in progressivi, quem noctu debilitatum ponimus, locum succedat.

23. Ex quibus rite intelligitur, quid sibi velit venosa plethora, quam universim in animalibus, noctis tempore, Medicorum nonnulli incusant. Cujusmodi plethoræ non incuriosa similiter extat in vegetabilibus observatio: comperitum namque est adulta nocte potissimum, maturos fructus pediculis suis excidere: nempe quod eorum canaliculi fructum inter et plantam positi, humore nimis oppleantur, iique, cum vitalem quamdam tenacitatem, simul cum maturefcente fructu, quod animalium similiter est, amiserint, propterea amplius distendi indociles postremum abrumpantur. Communissima etiam observatio est elanguescere sub nocte flores, foliaque sese contrahere et complicare: ut propterea sub nocte, et per fomnum, faciem, formamque magnopere a diurna diversam induant: quæ mutationum per nocte in genera, pleræque plantarum constantissime servare feruntur, pariter atque animalia, quorum pleraque somno sese

fese datura, particularem, sibi que proprium modum, et situm observant.

24. Uberiora nocturnæ plethoræ exempla in homine extant. Succulentior per noctem corporis habitus, rotundiorque visus forma in iis potissimum, quorum lauta cellularis est, qualis adolescentularum esse solet: quare iis nox venustati opportuna est, quod formæ asperitatem, si quam habent, ea minuat plurimum, iisque regularem vultus rotunditatem tribuat: quare, ne quid visæ noctu formæ illudant, cavendum est.

25. Ob quam similiter confertiozem cellulosi textus, nocte quam die oppletionem, sæpius per noctem Hæmorrhagias redire, easque potissimum in prima somni tempora cadere, judico. Iis siquidem prima blandiusculi somni intervalla locum dare, sæpe propria, et aliena etiam observatione monitus didici. Novi mulierem, quæ diuturno uteri profluvio, per somni tempora recrudescente, laborans, cum ad multam noctem vigilasset, eam præter morem longe distulit, in eamque recidit, ut primum eam somnus occupavit. Ipse etiam cum periodica Hæmorrhagia tentarer, nocte præprimis revertente, vix unquam antequam somno corriperer, eam passus sum, nempe cum placida cuncta circa me essent, nullaque in cubiculo, luminis illustratio extaret: cumque aliquando totam noctem ad mane usque, legendo aut scribendo vigilassem, nullam per id tempus sanguinis jacturam sustinui. Vix etenim dubium

est arte comparatam nocte lucem, tametsi debilitate, aliquam tamen partem diurnæ defectum supplere, stimulumque universo humorum circuitui inferre, ut ea propter minus in laxiore alicubi, aut debilitato celluloso textu, congerantur. Huc faciunt etiam, quæ non raro exemplo vidi, copiosa per noctem, scorbuticorum ore profluvia, item Hæmorrhoidum fluxus copiosissime per noctem irrumpentes. Annon etiam frequentiores per noctem, quam in die, cerebri Hæmorrhagiæ, unde subito læthales Apoplexiæ? At quidem cum a novo lucis matutinæ stimulo, hujus generis morbos exasperari supra dictum sit, istud maxime eorum esse judico, quorum fere extrema aut in toto corpore, aut alicubi, debilitas est, ut propterea vix progressivus sanguinis motus alicubi intendi queat, quin simul inordinatæ in maxime debilem partem fluxiones fiant. Quid porro somni tempora ad ea, quæ diximus, facile conferant, paucis post differam.

26. Quibus etiam serosa colluvies morbo est, ii pessime nocte mulctantur. Propterea, qui thoracis hidrope laborant, suffocationem et lamentabiles maxime paroxysmos per id tempus patiuntur; neque decubitus in lecto ferunt, et erecta cervice spirare coguntur. Sæpe etiam ad fenestras advolare jubentur, ut anhelitum liberiore aeris inspiratione compeſcant: nempe, ut videtur, quod perdifficilis ab arteriis in venas, oppleta undique cellulari compressas, fiat sanguinis transitus: et quod minore sanguinis unda in cor veniente,

niente, minus propterea exstimulatum elanguescat, et moribundam vitam efficiat.

27. Quæ fere ratio cæterorum chronicorum morborum est, qui nocte, similiter atque autumnò, quocum eam Veteres comparaverant, gravius se habent: quam ob causam articulorum dolores, scorbutica et venerea lues immiserrime per noctem ægrotantes confodiunt ¹³.

28. Morbi similiter, qui a septicò principio pendent, et in quibus, putrescenti proxima, vitalis mixti dissolutio interest, gastricæ febres, suppuratoriæ, contagiosæ, &c. quod iis nocturnum tempus damno sit, advesperascente die exacerbantur. Maxima propterea ejusmodi ægrotantium pars, et gravius nocte periclitatur, adque superos sub multam avolat noctem. Sudores etiam, et diarrhææ colliquativæ tabidorum, et purulentorum postremo morbi tempore, sæpe per totam noctem recurfant. Quibus omnibus,

¹³ In hac communissima vespertina morborum exacerbatione rationem olim quæsierat Trillerus, cur sanati, plerumque vespere, a Christo ægrotantes fuerint. Qua occasione refutat Hammondum, qui propter saniozem vespertinum aerem id factum fuisse judicavit; aliosque, qui putaverunt hoc ideo factum fuisse, quod cautum lege esset, ne quis Judeorum ante sabathi finem ægrotantibus medicinam faceret: morborum namque periculosorum cura diebus etiam Sabbaticis suscipi poterat: quod præclare ex *Tract. Talmud. Avoda Sara, cap. ii.* arguitur. Conf. *Triller. De Vespert. Morb. Curat. divino Christi Mirac. peracta.*

humidi similiter dies, tenebricosi, vixque Sole colulstrati, inauspicata, et sunt periculi plenissima tempora.

29. Præterea magna nervosarum, et malignantium febrium pars, propter quas carceribus compressi anticipatas sæpe dant mortis pœnas, fere ad lucis, et dephlogistici aeris, qui luci perpetuo jungitur, privationem pertinent. Luridi etiam eorum vultus, tristesque corporis habitus proxime cum plantarum leucophlegmatia, *eti-olement*, comparabiles, perpetuam noctem, seu lucis inopiam sequuntur.

30. Est et quodam pustulæ mali moris genus, Epiniætidem dixere, quæ oris labium potissimum occupans, sub nocte acerbissime sævit: eoque tempore, non raro exemplo, ægrotantes interficit. Cachecticos corripit, et quorum prava humorum conditio est, quique corrupto aere utuntur. Nocte etiam plerumque oritur, quod scripsit Celsus.

31. Consimilem nocturnæ acerbitatis modum Exanthemata habent, Erisipelata, aliaque ejus census cutis vitia. Iis propterea diurnum tempus maximo solet esse beneficio: fortassis quod attenuata propter lucis vim perspirabilis mephitis, liberiore cutis porta ruit.

32. Acrior certe univèrsim, et urens sub noctem calor, corporis exteriora tenet; quod nedum
ad

ad ægrotantium plerosque porrigitur, sed ad multos etiam, cum in sanitate versantur. Annon igitur a nocte perspirationis defectus? nempe quod perspirante et madida cute, facile caloris materies trans corpore ducitur, nullusque propterea in cute manet aucti caloris sensus: quod maxime diurno fit tempore: nocte non item.

33. Verum namque perspirationis modus, plurimum a superincumbentis Atmosphæræ densitate, aut levitate majori ducendus est, ut rariore et leviore circumstante aere, similiter plus corpora perspirent: sic in Pneumatica campana, quo rarefcit aer, quidquid perspirabile in ea immissum est, plus vaporatur, plusque aeriformis fluidi emmittit. Jam vero diurnum aerem cæteris paribus vespertino, et magna etiam nocturni parte rariorem esse, vero est simillimum, ut odorantia etiam plerarumque plantarum principia cum die auferantur, consimili utrimque, propter graviores aerem, ratione.

34. Nocturnam consimiliter corporis amissionem diurna minorem, illud inter cætera ostendit, quod sit noctu universim, quam die, inedia tollerabilior. Quare a prandio etiam copiosiore, non multis post horis, stomachus rursus in cœnam comparatus est, contra vero, a cœna ad meridiem usque, omnis commode perfertur ciborum abstinentia, pluribus certe a leviori cœna ad prandium, quam a prandio ad cœnam horis interpositis. Quamquam istorum pleraque sola con-

fuetudine præfiniuntur. Verumtamen longissimi omnino fomni, quales Laponum esse feruntur, nulla prorsus refectione adhibita, tollerantur. Nuper etiam extat Puellæ historia, quam alibi nominavimus, quæ cum in septemdecim dormiret aliquando dies, vix aliquid tanto jejunio extenuata erat: neque enim ullas per id tempus evacuationes patiebatur, catamenia excipias, quæ per fomnum, currente mense, fluebant.

35. Nihilo tamen minus, a fomno perspirationem incitari, multi cum Sanctorio judicant, cæterisque paribus dormientes¹⁴ vigilantibus duplo magis perspirare: ut infantes etiam, qui maximam diei partem dormiant, adultos perspiratione vincant. His, cum contrarias rationes invenissent Gorterus, Keilius, et Dodartus, et insigni quidem varietate, nempe quod dormientes vix dimidium, atque vigilantes, perspirarent, tantam observationum differentiam componere sategit Formeijus, in lautiore Italorum cœna rationem investigans, cur Itali, Sanctorio iudice, copiosissima per fomnum perspiratione distineantur.

36. Quod tametsi vero proximum esse queat, puto tamen, quidquid universim de auctiore per

¹⁴ Similia apud Hippocratem extant in *Epid. Vigilans calidior externis partibus: dormiens vice versa. Lib. VI. sect. iv. Labor articulis et carnibus, cibus, somnus, visceribus. Ibid. sect. v.* Consensit cum Hippocrate Galenus, *Conf. Seker. Med. Stat.* et cum utrisque Boerhaavius.

omnium perspiratione, multis scribitur, non minima observationum contrarietate premi. Certe paullo plenior somnus cutim densat, et corpus implet: quam ob causam, qui multum dormiunt, in obesitatem postremum vergunt, et sesquipedem propenso aqualiculo, quod festivissime Persius dixerat, tument; ii etiam artubus tardi, et impotentes sæpe fiunt. Præterea sola Solis, et lucis privatione, pinguiora corpora redduntur, quo communissimo artificio animalia, nonnulla faginantur: contra quam Soli, et luci exposita tenuantur. Cæterum observatum est etiam, protractiore somno, corpora extenuari: quod Celsus¹⁹ dixerat.

37. Consimilis de somniculosis, quod captones fiant, observatio extat: ut a somno caput compati, comprimique cerebrum, veramque exinde mortis imaginem somnum esse, non nemo rite dixerit. Cujusmodi malorum cohibita sub primo somni tempore perspiratio, et perspirabilis materiei cerebrum versus fluxio, multis incusatur, neque admodum, quantum existimo, injuria. Certe subita, et læthalis apoplexia, a suppressa, propter ingens frigus, perspiratione, non raro constat exemplo: propiusque compressum, mox ante somnum, cerebrum, seu potius cerebralium vasorum, et sinuum turgescientiam, monstrat involuntaria palpebrarum per id tempus depressio,

¹⁹ *De Med. Lib. I. cap. iii.*

ponderisque incommodi sensus, ut eas fere resolutas, adque motum impotentes, necquidquam adhibito contra conatu possibile sit ab invicem diducere et elevare: inde a somno, crassioris lymphæ, et quasi gummi ea in parte concretio, multisque etiam lacrimatio involuntaria. Quorum tamen non omnia perpetuo ante somnum fiunt. Sæpe etenim absque ulla prævia somni significatione fere ad voluntatem obdormimus, adpressis antea invicem diligentissime palpebris, ne quæ exterius circumposita, animum distrahant: quod commodissime facimus somni hora consueta, plurimumque fortassis, consuetudine somnum juvante, ut fere certa etiam, in cubili positio, illico post somnum accersat. Alii tamen perpetuo, in omni diei particula ad somnum paratissimi, volentes confestim dormiunt, neque aliquid propterea solito dormiendi tempore ad somnum proficiunt. Quos ipsos puto ita suum universim corpus componere, ut modum quidem nescientes, ea tamen, quæ somnum in animali faciunt, procurent, comprimaturque fortassis etiam eorum cerebrum, breviori sensim, et cohibita ad voluntatem, pulmonari actione. Hac siquidem contractione reddita, mephiticum animale principium, quod exire debuisset, jamque sensim in interioribus turget¹⁶, ex eoque oritur indebita humorum

¹⁶ In somno puellæ histericæ, quem descripsimus, insolita capitis gravitas, diuturnum mox postea subsequitur somnum nuntiabat, ventriculo, et abdomine sensim contractiore facto: tum vero a longissimo somno excitata, multum lacrimabat.

plenitudo.

plenitudo. Quæ similiter Narcoticorum, et inebriantium ratio creditur, nempe quod rarefactus ab inde sanguis, molle præprimis cerebrum distendat, ejusque propterea et nervorum actionem, ea intemperanter usurpata destruunt: quamquam credibile est etiam, sua, qua abundant, inflammabilitate, ea cordis irritabilitatem primo quidem nimium provocare, tum mox postea fere stimuli nimietate lassatam, sedare. Sic verosimile est, succedaneam a compressio cerebro opticorum nervorum paralyfim, eos omni visionis sensu privare, qui luce circumfusi, apertis palpebris dormiunt: quod leporum inter animalia præcipue esse ferunt.

38. Nec minimam fortassis partem in compresso cerebro, meridianus nonnullorum a prandio somnus fundatur: quo tempore fortes apoplexiæ, et quod vidi, aliquando ictu mortales, fiunt. His quidem stomachi sub digestionem distensionem, subtercurrenti ad inferiora sanguini, impedimento esse, nonnulli inter Medicos existimant, exindeque plus sanguinis in superiorem capitis partem contendere: quæ tamen non omni carent dubietate. Fortem quidem abdominis compressionem sæpe somnum juvare, pervulgata in morbis monent exempla. At vix certe, mox a prandio, defectus spirituum animalium in massa sanguinis, aut integra externarum sensationum privatio, quod utrumque præcipuam somni causam multi volunt, facile allegari potest: quamquam compresso cerebro necesse simul sit, nervorum potestatem omnem debilitari.

39. Vero

39. Vero tamen proximum est perspirationem, mox a prandio, pariter atque sub noctis incessu, minui; quare ab assumpto cibo universim extus intusque calefcimus, et fere Naturæ ductu optimo, loquaciores effcimus: loquacitate etenim crebrior fit pulmone expiratio, plusque inflammabilis, et mephitici aeris emmittimus, sive respirando, sive concitato universim inter loquendum corpore: proptereaque a prandio somniculosi, commode somnum loquacitate devitant: quod nonnullis manifesto profuisse vidimus. A retenta enim post cibum paullo uberiore caloris materie, irrequies oritur, ab eaque, quod diximus, loquacitatis desiderium plane multos tenet. Nec certe imminuta mox a paullo pleniore cibo perspiratio, quod Sanctorii experimenta innuunt, irrequiem aut somnum arcesceret, nisi sub minore humidi perspirabilis copia, minor quoque materie caloris vaporatio interesset: quod cutaneam dephlogisticationem, pulmonari similitam, nominamus.

40. Sub provectiore nihilominus nocte, et in fine somni perspiratio intenditur, et lenis mador totum plerumque corpus occupat: consimiliter atque aliquot ab assumpto cibo horis, ventriculi digestionem proxime peracta. Præter enim levissimum natura sua matutinum tempus, perspirationi incitandæ peropportunum, credibile est quoque, cohibitam in corpore per noctem, aliquam saltem partem, caloris materiem, alia quidem per corpus condensare, nempe quæ glutinis

tenacitatem habent, et igne concrefcibilia funt, alia vero, aquea nempe, et ferofa, fluidiora effitere, ut propterea diluculo vergente, tenuiffima, et facile perfpirabilia liquida, lymphaticorum circuitu vehantur. Cujusmodi a nocte, et fomno coctio, quem in modum eam Veteres dixerant, brevi post ab eo fugato, sæpe alvum, mictumque follicitat; optimæque coctionis fignum habetur, fi quidem utrimque, quæ cocta fint, rite primo mane fundantur. Sæpe etiam a primo fomni excitamento, urinæ moventur, ab imprefione frigidioris externi aeris: cujusmodi fimiliter est, frequens per id tempus pandiculatio, et ofcitatio. Neque postremam dormientium perfpirationi fimbolam confert super incumbentium ftragulorum preffio, jugisque linteorum circa corpus affricus: prætereaque aer, ftragulis interjectus, affiduo dormientis calore rarefactus, plus adhuc animale vaporem follicitat.

41. Neque prætermittenda pulfuum in nocte, inque dormientibus conditio est: ii namque quarta fere icuum parte lentefcere multorum¹⁷ obfervatione, et judicio feruntur: tametsi sub noctis initio multis accelerentur, vel a cibi irritamento

¹⁷ *In puero octo annorum 100, in dormiente tantum 89 numeravi pulfus: in puero undecim annorum dormiente 80, in vigilante vero 90: et in adolescente quattuordecim annorum dormiente 62, in vigilante 82 uno minuto temporis primo obfervavi pulfus.* Hamburg. *Phifol.* MCCCLXVII. Intuta tamen omnino regula, quod a fomniis intercurrentibus plures in dormiente, etiam quam in vigilante, pulfus aliquando incurrant.

proxime sub his horis coctionem subeunte, vel a primo illo, quem diximus, cohibitæ propter noctem, cum perspirabili vapore, materiei caloris in cor, et vasa impetu. Certe nocturna Vita omnis, diurna languidior est, exindeque, quam supra memoravimus, asperior per id tempus septicorum morborum exacerbatio, intestino humorum motu tantum aucto, quantum in progressivo jactura iis facta est.

42. Similiter dormientium plerorumque respiratio minor est, et rarior, tametsi altius attolli costæ videantur, ob difficiliorem et impeditum, propter corporis in dormiendo positum, diaphragmatis descensum. Propterea interdum plus, quam nocte pulmo laborat, quæ fortassis ratio est, cur nonnulli pulmone læsi, levius per noctem sese habeant: quod in quadam fœmina vidi. Quare similiter, quidquid nocte perspiratur, plusquam die, vitiatum et mephiticum est. Est etenim, quod mox antea diximus, cutis actio, ejus quæ pulmone exeritur, vicaria, et vicissim: ut propterea obstructa senum cute, fœtor oris succedat, in adolescentibus e contra, ea perpetim madida, oris gratia et suavitas. Inde etiam matutino tempore, pulmo pituita infarctus, frequentes excreandi ictus concitat: ob eamque verosimiliter causam stertorosa, et quasi ronchizans dormientium nonnullorum respiratio¹⁸ a muco circa laringem hærente.

43. Cæ-

¹⁸ Insensibilis pene respiratio in dormiente puella, de qua supra:

43. Cæterum quidquid de diei, noctisque ad Vitam præstantia, aut contrarietate diximus, quamvis plurimorum esse hominum judicem, vix tamen in singulis verificatur. Alii namque, tamen si numero pauci, expeditius nocte, quam die vivunt, leviusque nocturno se habent tempore, quam diurno, in quod multum dormiunt. In hac etenim, atque in rebus reliquis ad Vitam pertinentibus, omnis in consuetudine potestas locatur.

44. Nihilo tamen minus eadem in omnibus ejusmodi vicissitudinum periodo extante, eademque fere constante horarum successione, liquet, quantam uniformis actionum totidem in homine circuitus, Vitæ motuum regularitatem simul afferat. Sed omnium instar, id maxime in sanis, et ægrotantibus consideravisse interest, perpetuam videlicet, quæ bis omni evenit die, vitalium motuum conversionem, ut nempe interdiu a centro ad periphæriam, a corde videlicet ad extrema corporis, luce maxime juvante, expeditissima eorum concursio fiat : contra vero nocte, a periphæria ad centrum fiat, quasi retrograda motuum conversio : plurimumque propterea diurno tempore, progressivo motui dandum sit, et contra sub noctem, intestino. In ægrotantibus vero, quod et irregulari somno corripiantur, iique

supra : sed respiratio fortis, amplior costarum elevatio, sonitus a thorace profundus, et quasi singultientis, mox postea excutiendum somnum præibant.

multis

multis Vitæ suæ consuetudinibus desint, periodorum, quas nominavimus, regularitas aliquid intercipitur: multam tamen superest adhuc partem: multaque in iis ad perpetuas diei noctisque vicissitudines referre necesse est, quæ minimum a proprio morbi principio pendent.

45. Rite igitur, cum magna adeo erga animalium Vitam, luci potestas concessa fit, eos optimos Hippocrates locos dixit, quos late Sol colulustrat; sanumque est Celsi consilium lucido habitare ædificio. Sic quoque deambulatio sub divo, plusque etiam in Sole, si caput patitur, quam in umbra, antiquissimo Medicinæ præcepto sanitati utilis est: unctio itidem vel in sole vel ad ignem, balneumque in conclavi et alto, et lucido, et spatioso.

46. Neque minora, quam in integra, constant in valetudine adversa, lucis beneficia, quæ remotissima jamdiu Antiquitas vidit. Præter enim usurpatum olim Methodicis consilium, ut in luce, et jejuniis utiliter ægros fatigantes, morbum ea simul ratione extenuarent, nil etiam peræque, atque lux invalidos aliquando reficit: ut ea latis et amplis fenestris in cubile admissa, quasi sumpto cardiaco, actutum resurgant, fereque cum ea universo corpore Vitam haurire videantur. Quorum in lucis stimulo, causam includi verosimile est.

47. Frictiones

47. Frictiones etiam ad Solem, interpositis oleis, non mediocrem resolvendo et discutiendo, quem in modum scribitur, utilitatem præstant. Oleorum siquidem, amicissima lux creditur, proptereaque unctuosa, et sulphurea, duplo vel triplo magis eam refringere, quam reliqua corpora *terrestria* et *macilenta*¹⁹ consimilis densitatis. Quare ab unguine cutaneo, solari luce interposita, verum oleum, plurima quasi carbonosa parte, quæ mephiticos perspirationis halitus sequitur, commixtum, Nigritarum cute exsudare multi judicant²⁰. Salutarem similiter Solis in inveterata ulcera, circum glabra, actionem, repetita multorum tentamina monstrant: iis etiam valide, admotum domestici ignis calorem succurrere, superioribus annis scriptum est. Extat et quædam hominum conditio, quibus Solis lux proprio quodam Naturæ ductu, vehementer placeat, quod eorum esse solet, qui frequenti exanthemate maculantur: hisque eapropter Solem adjumento esse putandum est, quod lucis impetu

¹⁹ Newton. *Opt. Lib. II. Prop. x.*

²⁰ Lucem certe ad salino-resinosa plantarum principia conferre, vix dubitabile est, ut propterea quæ sub lucis defectu plantæ educantur, resinosi minus in se habeant: contra quam in plagis, quas perpetuus Solis æstus ardet, in quibus resinæ et vegetabilium olea abundantissime proveniunt. An non ergo depluens copiosa arboribus nonnullis resina, ex oxigino principio, seu dephlogistico aere, quem splendente Sole plantæ emittunt? Illius certe accessione, olea ceræ densitatem, et naturam induunt: cujus generis multa egregie a Bertholeto primum excogitata laudantur,

in eorum cutem facto, unguen acre, copiosiore perspiratione impetrata diluatur: multaque exinde pruritus et molestiæ causa cute auferatur.

48. Sed amplior longe superest in vigoranda Vita lucis virtus, quæ maxime vegetabilium exemplo significatur. Verum etenim, quæ procul a luce plantæ educantur, præterquam elanguescant, Hidropicorum instar celeriter extumescentes, vix ullos etiam colores ferunt: præterea non dephlogistico solum carent halitu, quem luce collustratæ cæteræ proferunt, sed halitus etiam vix ullos efferunt, minimumque dant inflammabilis aeris, destillatione tentatæ. Neque in his lucis defectum calor supplet: dictum est etiam eas cum difficultate comburi, minusque universim caloris in se habere.

49. Quorum pleraque an non ex absoluto dephlogistici aeris defectu, in quo luce carentes locantur, eveniant, nempe quod aquosa earum humiditas non aliter, quam lucis contactu decomposita, partem, qua constat, dephlogistici halitus emmittere prohibeatur: sive quod metallicæ partes Magnesi, et Ferri, unde suos recipere plantæ colores creduntur, aliter in plantis luce destitutis, et quantitate, et modo sese habeant, atque in iis quæ lucidis degunt locis? An non, inquam, omnis inde pendeat plantarum, quas Sol ambit, earumque, quæ luce orbantur, differentia, vix nostrum est expedite præfari. Sunt certe, qui judicent dephlogisticum aerem solum, plantarum
vege-

vegetationi, et incremento, et plurimæ etiam vivacitati satis esse, absque ullo lucis adminiculo. Umbrato namque aut lucido loco similiter florent, modo debita dephlogistici aeris quantitate perflectur²¹; earumque femina, quæ dephlogistici aeris accessu germinant, non minimum contra claro Sole lædi, monstrat usitata ruricularum industria, qui femina solo diligenter condunt, fere ne lucis nimietas ea destruat. Vegetatio etiam ditissima fit matutino tempore, tametsi minima tunc sit solaris luminis actio. Manet tamen vegetationem lucis interventu universim vigorari, ut propterea, quæ illustria, et montana loca plantæ occupant, eas longe celsitudine, et robore præcellant, quæ convallibus, et humilibus locis dominantur. Jamque etenim tanta dephlogistici aeris cum luce vicinia intercedit, ut nil aliud, quam peculiaris illius modificatio, lux esse multis credatur: quod amplissimum quæstionis genus vix hujus est loci.

50. Quibus similia lucem in hominibus efficere credibile est, ut propterea montani quoque homines, nescio quid magis corpore, et sæpe etiam animo abundant. Similiter, quæ de plantarum in obscuris profundisque terræ locis albedine, fereque serosa colluvie diximus, cum his faciunt, quæ de albis Æthiopibus, sive Albinis narrantur, qui die cæcutientes, tenebricosis occul-

²¹ Ingen. Housé *Lettre à M. Molitor.*

tisque cavernis perpetuo per diem vivunt, quosque per noctem exeuntes, circumstantes Nigritæ incredibili odio prosequi feruntur. Eos medio humanæ vitæ curriculo fenescere²² dictum est, niveis esse capillis, rubrisque oculis, ad instar cuculorum.

51. Cæterarum vero omnium maxima in animalibus, lucis affinitas cum nervis est, sive cum eorum, quodcumque vehant, principio: ut propterea morbi quorum plurimus cum nervis consensus interest, extremos a luce labores incurrant, quorum potissima in Maniacis, et Hydrophobis exempla vigent: eos siquidem immane adeo lux aliquando exagitat, ut cum die intollerabilia morbi fastidia perpetuo augeantur. Quare solstitialibus maxime æstatis diebus, furibundi in iram præcipites concitantur, eosque summus infantiæ vigor occupat.

52. Est et quodam Phosphobiæ genus proprium eorum, quos Optalmia vexat. Hi siquidem præter quam mitissimo etiam candelæ lumine, miserrime toti convellantur, ea quoque sensus in oculo acutie fuisse feruntur, ut tametsi tenebris circumfusi, nihilo tamen minus cuncta circum luminosissima, atque in meridie²³, viderent. Quare id genus ægrotantes, luce diligen-

²² Paw. *Rech. sur les Amer.* et Blumen Bach *De Gen. Hum. var. Nat.*

²³ Cummius *Eph. Nat. Cur. Dec. i. Ann. i.*

tissime cavere necesse est : quantum etenim alter-
utro tantum oculo doleant, admiffa etiam in sano
tantum, luce torquentur.

53. Sed præter opticos, alios fimiliter nervos
lucis irritamento vexari, monftrat nonnullorum
fternutatio a luce in narium cavum illapfa.

54. Post quæ totidem, luminofi Principii erga
Vitam, activitatis exempla liquet non inutiliter
de Medico ufu Phosphori multos cogitaviffè,
neque injuria, eum, quod mera quafi, lucis et
igneæ materie denfatio fit, lucis infiar agere
poffè, non neminem tenuiffè. Cujufmodi etfi
numero contractæ, induftribus tamen in Arte
viris fpectatæ obfervationes, eum in morbis cum
nervofa debilitate, et afthænia conjunctis, impri-
misque²⁴ a pravo regimine, et infano veneris
abufu pendentibus, non pofremam miferis opem
tuliffè fignificant. Vitalem namque tonum in-
ftaurare dicitur, criticos fudores movere, mag-
namque partem cum opii prudenter affumpti vir-
tutibus confentire, ut refectus, et composita
mente æger novam quamdam vitæ voluptatem,
quod de opio fertur, fumpto phosphoro induere
videatur. Præterea Hypochondriacis auxilio eft,
flatus fiquidem potenter expellit, quod in fe ip-

²⁴ Conf. A. Vateri, et J. G. Mentz' *De Phosph. loc. Med. affumpt. Virt. Med.* Item Vogel *Bibl. Med.* et Crantz *Mat. Med.* Nuperius indufres in ejus ufum obfervationes contulit A. le Roy, Parif. M. D.

fo Mentzius confirmavisse ait, cum insolita viri-
um infirmitate correptus, medicamenti pericu-
lum, in semet ipso fecisset. Talem autem ab
ejus usu, corporis universi agilitatem exper-
tus est, ut quasi *de novo natus* sibimet vide-
retur. Cum saccharo, et camphora, et aroma-
tico quovis vehiculo, commode, et utiliter con-
jungitur: alkali etiam volatile cum eo admif-
cent aliqui: alii in pillulas efformatum solum
exhibent. Dubiam, nihilominus, ejus in Medi-
cina fidem plures adhuc judicant, eumque, qui
Vitæ Phosphorus nonnullorum judicio ²⁵ nomina-
tur, mortis facem, inverso nomine, dicere malunt.

55. Consentit cum Lucis et Phosphori usu
Electricitas, cujus exagitatam diu in utramque
partem, medicam potestatem, plurima experi-
mentorum sagacitate, et ubertate nuper inter
cæteros restituit Tib. Cavallo, qui eam suis quo-
que industrie limitibus coercuit. Sic imbecillæ
cutis incommoda, exanthemata, herpes, ma-
culæ, quibus similiter lucem beneficio esse dixi-
mus, plurimum interposita electricitate proficiunt.
Fluentes similiter cum difficultate menses oppor-
tune movet: tam vero adversus utriusque sexus
sterilitatem, a spasmo, et strictiore corporis ha-
bitu prodest: profuisse etiam dicitur in viro,

²⁵ Inter cæteros, dubia contra Phosphori usum in Epilepsia
(a gran. i ad iii) in convenienti vehiculo solutum, nuperrime
excitavit Ill. Quarin. *Anim. Pract.*

alias ad copulam impotente. Eam propterea in fœminis uteri vasorum laxitate præditis, vel utero gerentibus sæpe malo fuisse, jamdiu monuerunt Haenius, et Jallabertus: quibus consimilia damni exempla ab ejus usu in Phtificis memorantur. Nollem etiam eos sæpe electricitate commoveri, quos natalis quædam ad Apoplexiam dispositio vexat. Tametsi porro inveteratis, et chronicis nervorum morbis, iisque qui ab intercepta eorum actione pendent, dictum sæpe fuerit, Electricitatem egregie ad sanationem præstitisse, vereor prudentiorum judicio, ne quid uberius quam par fuisset, remedio fiducia adhibita multis sit: sed ejus generis morbos tametsi non sanet, tollerabiliores tamen ad tempus reddit. In hoc sane Solaris lux, Phosphorus, et Electricitas inter se consentiunt, quod late diffusibilem stimulum nervorum, et Vitæ amicissimum universo inferant sanorum, et ægrotantium corpori, unde vitalis Solidorum actio, superaddito quasi novo motus elemento, sua expedite magis munera exequatur.

56. An non igitur idcirco, fere sub omnimodo Lucis, et Electricitatis in aere defectu, noctu præsertim, pluvio, et nubiloso undique extante cœlo, propria veluti quædam mortis intervalla incurrunt, quæ frequentissima ægrotantium sub his horis clade nuntiantur: quod genus, exempla in Nosocomiis, in quæ multa convenit ægrotantium cohors, aliquando sumimus. Eadem nempe vergente nocte, iisdemque fere sub horis, plus

quam quinquaginta aliquando ægrotantes dissimilibus ceciderunt morbis. Alii etiam per urbem sub his, repente, diebus interierunt, ut non absque ratione funestos quosdam, et inauspicatos dies Antiquitas plane omnis, institutis sacris coluisse videatur. Cujus generis fere etiam sunt, quæ de ægrorum calamitatibus, dum Sol defectum pateretur ab aliis, et a se ipso, Londini observata Ricc. Mead memoriæ prodidit.

C A P. II.

Dubia de Lunæ erga Vitales Periodos Potestate.

1. **A**T his quidem, quæ mox ante diximus, similia ad Lunæ deliquium pertinent, de quo cæterarum instar memorabilis historia de F. Bacone extat, qui perpetuo animo linquisse dicitur, quotiescunque Luna deficeret. Præterea sub lunari eclipsi per noctem, magnam ægrotantium partem, eadem ipsa hora, qua Luna laborabat, obiisse, nonnullosque etiam repentina morte occubuisse, præclarus Mutinensis Constitutionis historicus Ramazzinius testatus est. Hic etiam epidemicum morbum *silente Luna multo magis sæviisse*, rursusque ad novum ejus lumen mitescere consuevisse, scripsit. Consimile extat Diemberbroeckii testimonium de peste, quæ plus immane sub nova plenaque Luna recrudesceret.

2. Quorum

2. Quorum profecto caussam in sola lunaris luminis accessione aut defectu ponere, nec verosimilis ratio patitur, neque satis diu refutata de lunaribus effluviis ab ipsa sideris atmosphæra manantibus, quæ somnambulos usque in recta traherent, festivissima commenta. Nihilominus, quamvis jure ac merito obsoletos ejus census Astrologorum errores ¹ rursus interponere pudor sit, an quidquam lunare lumen, lunarisque circuitus illustratio in viventibus virtutis exerat, inquisivisse, ipse fere postulat ante expositus morborum cum Solis cursu, et luce consensus.

3. Quod multi ante nos egerunt, isque ante alios, qui de Solis, et Lunæ imperio non incuriosus certe auctor scripsit. Qui cum effusum antea observationum genus in unum diligenter colligavisset, in mense reversuras, aut anno certas animalium mutationes a sola mutabili

¹ Inde præcipua Horoscoporum fundamenta, Genethliacos sumpsisse Dioclis, aliorumque constat testimonio; unde illud;

Si bene constiterit primo sub cardine Luna
 ———— Octonos decies ducetur in annos,
 Si duo discedant, ————

Id est annos lxxviii.

————— At cum sub culmine summo
 Consistit, tribus hic numerus fraudabitur annis.

juxta

juxta varios Solis, et Lunæ positus incumben-
tis atmosfæræ pondere incitari, eandemque
propterea in maris æstu, elevatis propter Solis,
et Lunæ actionem, aquis, inque mensualibus Vi-
tæ periodis, causam extare censuit. Qua in re
fere Boerhaavium secutus est, qui “gravitatis vim
per varios siderum aspectus mutabilem esse, in-
deque respectu variatæ attractionis, et repulsæ,
multiplicia mutari posse in ipsis corporibus” pe-
ritum neminem facile negare posse scripsit². Pu-
tavit enim sensibile nihil in igne nostro, quoad
calorem, et frigus, immutari ab astris, Sole uno
excepto: quandoquidem integra Lunæ imago,
plenilunii tempore, serena hyemis nocte, Villeti-
ano speculo excepta, expositam in lucidissimo
foco, quam nemo ferre posset, mobilissimam
thermometri bullam, vix ac ne vix quidem mutat:
quare nec minimum ad calorem, aut frigus in
animalibus, Lunæ lumen conferre dijudicavit.

4. Similiter vero, atque thermometro judice,
nullus a Lunæ lumine calor manat, nullum quo-
que mutatæ in aere pressionis inditium, barome-
tro proditur. Immota namque perpetuo, quoad
Lunæ actionem, hydrargiri columna manet, nil-
que prorsus, quod in aere, propter Lunæ conver-
siones, multum saltem variabile sit, ostendit.
Quod viderat ante Rammazzinius in populari

² *Chem. Pars Alt. de Art. Theor. Cor. ii.*

morbo, isochrono pergente, cum Lunæ fasibus incremento.

5. Eos tamen, qui immotum propterea aerem, neque a vario Lunæ positu mutabilem judicant, errare verosimile est. Quandoquidem succedente etiam aeris æstu, qui marino respondeat, et sub majori quoque aeris, quam aquarum maris elevatione, nihilo tamen minus, vix aliquid ea in re possibile est barometri mensura proficere. Revera si demus aerem marini æstus tempore, sexaginta pedibus altius, propter Lunæ attractionem, elevari, diurna variatio omnis in altitudine columnæ aeræ, quæ sit undique massæ homogeneæ, ejusdemque cum respirabili aere densitatis, erit pedum centenum, et vicenum, sexaginta videlicet ascensionis, totidemque descensionis. Cum vero Mercurius fere undecies millies aere ponderosior sit, data ista pedum centenum, et vicenum in altitudine columnæ aeræ, variatio, vix duarum circiter linearum variationem barometro inferet. Sed cum consimilem in barometri altitudine variationem, sæpe intra diem³ anomalæ causæ aliæ portendant, vix propterea mirum, si minimum a Solis, et Lunæ actione, aeris pressiones mutari capta barometris experimenta suadeant. Jamque etenim magna perpetuo inter cæteras, illorum fallaciæ causa subest, ut non aeris

³ Conf. *Refl. sur la Caus. gen. de Vents.* Par M. D. Alembert.

gravitate regantur tantum, sed et plurimum circumfusa caloris materie: qua hidrargirum subeunte, ejusque exinde aucto volumine, altior iste provehitur: ut propterea insensibiles aereæ pressionis mutationes, intuto plerumque signo, illius judicio prodantur. Diurnæ, nihilominus, barometricæ variationis signa nuper accuratissimo observationum genere profecutus est Ill. Wans Winden⁴.

6. Quamaxime vero cavendum est, ne quod minima a Lunæ conversionibus, barometri variatio constet, consimilem ea propter immutabilitatem animalium fluidis tribuamus, quorum densitates quam longissime ab hidrargiri densitate absunt. Humanum profecto corpus, potissimum, si qua imbecillæ valetudinis causa corrumpitur, cæteris quibuscunque præcellit aerometris, quorum ductu, aut frigoris calorisque rationes in atmosphæra subducimus, aut de udo, fudoque cælo, serenitate aut procella mox erupturis, augurium sumimus. Quare cum secuturæ tempestatis judicium irritò sæpe successu barometris, eisque æstimatissimi artificii commississem, sæpe captæ in morbis observationes tutissimo mihi inditio fuere, apud illiusmodi ægrotantes imprimis, quorum tenuatum Vitæ robur, adjunctæque pravæ cutis ulcerationes, cachoetico similem corporis habitum effecerant. Cujusmodi, cum

⁴ *Mem. de l'Acad. de Bruxelles, Tom. III.*

multa passim, tum præclarum nobis, superiori anno Parisiis, exemplum constitit: cum enim magna ventorum vi ingruente, multoque, complures dies, imbre manante sub Februarii initio, nullum in barometris vigentis procellæ signum extaret, iis in constantem cœli serenitatem versis, cumque per eos dies nobilissimo Viro strumoso ulcere laboranti, medicinam facerem, tanta repente in exulcerato loco recruduit doloris et fastidii causa, ut ad caustica et ignem, qui ejus saluti præerat Chirurgus, rei plane rationem non intelligens, jamque mox properaret, canceris aliquid aut scirrhi sub ulcere delitescere putans. Ego vero, cum vix aliquid in contrariam partem, ratione profecturus essem, perpetuo ut in posterum diem, non necessariam doloris et acerbitatis causam ille differret, artificioso sermone rogabam: donec procrastinato remedio, aeris procella placata subito post inflammatio, et dolor remiserunt, mitissimo et salutari simul morbo innocue diu post superstitite.

7. Jam vero cum sæpissime in id genus observationes animo adverterim, quod et ad prænosendum et ad apposite curandum, eas aliquid valere cognoverim, miratus certe sum, eccur in magno illustrium Virorum, qui de Arte et sanando, et docendo egregie sunt meriti, numero, aut ii neque rem nominaverint, aut si quid, minimum ei dedisse plerique videantur. Quod fere satis fuisset ad præconceptam animo opinionem prorsus, inque partem omnem repudiandam, nisi

rurfus sedula et frequentissima exemplorum undique consensio, assensum fere nolenti extorsisset. Tanta siquidem morborum cum circumpositi aeris vicissitudinibus conformitas extat, tantumque eorum conversionibus prænoscentis tempestatum prænotiones valent, et vicissim, quamvis non eadem ægrotantibus omnibus, nec mensura nec tempore eveniant (alii enim triduo ante, alii pridie, multique etiam sub ipsa impendente aeris mutatione gravius plectuntur) ut morbi, morborumque eventus, aut easdem cum tempestatum mutabilitate causas habere, aut isocrona utrobique mobilitate eorum utraque incedere, nec dubitem: in quod, fere cuncta hæc, quæ his libris scripsimus, et sparsim alibi, tendunt.

8. Cujusmodi quod fere perpetuo contraria plerorumque Clinicorum ratio sit, inde si quæ in diuturnis potissime morbis repentinæ mutationes fiunt, aut delinquentes in victu ægrotantes, aut ante habitum medicamentorum delectum, fiduciæ plenissimi incusant. Quare cuncta sæpe mutant, ægrotantes inedia conficiunt, novaque Artis ope iterum iterumque impetrata, illorum Vitam, phisicis, quibus constat, et sustinetur causis, eximere adlaborant. Quæ sæpe quidem consulto, sed in lævam aliquando etiam partem patrantur. Crescunt etenim cum novis medicamentis Vitæ fastidia, Vitaque omnis cum tenui victu consimiliter extenuata, jamque tandem inanimatas res, caducitate et mobilitate sua fere exæquat.

9. Verum

9. Verum autem, tametsi non multi, quod diximus, fuerunt tamen, qui sua in id præclare studia contulerint, inter quos, ut Veteres fileam, quos nihil istorum præteriisse puto, non plurimis ab hinc annis Floyerus inclaruit, omnium, quos legi, diligentissimus ejusmodi observationum auctor et testis. Is etenim perspicue animalium motuum conversiones, sæpe eas, quæ cœli tempestatem mutarent^s, præcedere dixit, sumptaque ex illis indicia tutius, et celerius, quam aerometra quælibet ad id valere. Ad quæ, sua neque numero contracta, neque infructuosa curationum exempla, nuperiore ætate adjecit A. Nannonius ingenuus imprimis vir, deque consultissima vulnerum tractatione, quæ sola in medendi simplicitate fundatur, optime meritus. Post quem alii, sua in istud observata, industrie congregaverunt. Qui tamen in eo fere omnes fuerunt, ut quod Sydhenamius et Ramazzinius, irritò successu in popularibus morbis quæsiuerant, ii quoque singulas externorum morborum apparentias ad præsentem, quem videbant, aeris statum traducerent, multorumque plane malorum aeris humiditatem incufarent, quæ sola per se, vix multum vulneratis et ulcerosis officit.

^s *But I have observed the animal spirits to be more nice, and predict the alteration before the weather-glass. Treatise of the Asthma, cap. iii. 85.* Is etiam pluvio instante cœlo, triduo antè Asthmaticos sæpe vexari testatus est, ut propterea insultus acerbitas potius ante, quam sub ipsa pluvia ingrueret.

10. Quare cum Lunam tempestates custodire, ventorumque ortus, et tempora ordinare, multorum judicio verosimillimum sit, multaque plane aereum æstus marino conformem, istoque etiam validiorem ⁶ suadeant, aere plusquam octingenties mobiliore et levioze, quam aqua, ut non usque incredibile sit, aquarum in marino æstu elevationes, insuper impositi aeris raritate majori, propter Lunæ Solisque attractionem, incitari: quandoquidem circumposita fluidorum pressione adempta, aut aliquam partem sublata, subita eorum quaquaversus expansio oritur, eaque in aeriformem substantiam fere tota transeunt, quod in excalesfacto fit aere, inque pneumatica campana: post hæc, inquam, vix mirum, si lunares periodos plurimi plane morbi ostendant, cujusmodi multa ex Helmontio, Horstio, Bartholino, Tulpio, et Ramazzinio collegit. Ricc. Mead. Narravit et Zimmermannus de fœmina quadam, quæ tænia laborans a tribus jamque annis, certam ejus portionem, singulis mensibus, sub certo Lunæ positu emmittere solita erat: cui aliam similiter historiam Religiosi Viri Auctor adnectit, quam jocosè dictam, fereque in Medici libro stomachosam, melius suppressisset.

11. Propius de ulcerum cum Luna consensu, deque Intermittentium reditu juxta certas Lunæ

⁶ Frisi *De Gravit.* et Mann. *Memoire sur les Marces Aeriens.*

conversiones præfagiendo, exempla allegavit L. Gillespie⁷.

12. Certe cum tertiana et quartana periodus, conspicua satis ratione, in plerisque morbis spectabiles sese præbeant, possibile est utrarumque rationem aliquam in quartis quibusque Lunæ diebus, ante et post Novilunium, similiter atque Plenilunium includi: observatum namque est, per ea Lunæ quartalia, quæ cum veterum Astrologorum sextilibus et trinis fere congruunt, insignes sæpe sæpius tempestatis mutationes fieri: quod sedula rei observatione doctus Toaldus affirmat. Quamquam in his omnibus ad locales circumstantias respicere necesse est: de quibus mox infra.

13. Cadit in hunc apposite locum, quidquid argutissime Galenus, acutorum morborum periodos cum Lunæ cursu colligaturus, excogitavit, ut omnem ille, ante alios, criticorum circuituum nodum solviffe videatur. Cum etenim dierum supputationes in morbis, per integros dies neutquam subduci posse, Hippocratis iudicio, monuisset, verum trinos, quatrinos, septimanosque circuitus ita sumi oportere, et ad invicem copulari, quasi aliquid perpetuo in eorum intervallis accurate finiendis deesset, ejusmodi dierum in-

⁷ *Observ. on the Putr. Ulcer.* Conf. Simmons *Lond. Med. Journ.* 1785. P. iv.

tegritatis defectum, cum Solis et Lunæ circuitibus contulit, quippe neque annus etiam, neque menses, integris queant diebus numerari. Cum enim annus in tercentos et sexaginta dies porrigatur, particulam insuper, quartam fere diei partem exæquantem adjectam habet, neque integris propterea diebus circumscribitur: similiter atque menses, qui partem adhuc aliquam diei defiderant, ut eodem omnes dierum numero componantur. Quamobrem cum Lunam menses regere, Solem autem annos, Galenus existimaret, ad hunc chronicos morbos, quorum diuturna est insultuum ratio, traducit: cum Lunæ vero circuitu Acutorum similiter circuitus, septimæ diei, quartæ decimæ, vigesimæ, et vigesimæ septimæ comparat. Post quæ lunarem cursum trifariam considerat: alter enim Lunæ circulus *synodicus* ei dicitur, constatque ex integro intervallo, quod ab uno ad alterum Novilunium excurrit, complectiturque dies viginti novem, horasque tredecim: secundus *apparitionis* aut circulus *illustrationis* nominatur, ejusque intervalla a primo novæ Lunæ adspectu ad integram Lunæ cessationem, seu lunaris luminis, quantum ad nos attinet, plenariam privationem, excurrunt, habetque iste dies viginti sex, et horas duodecim: tertius denique lunaris circulus *periodicus*, aut *peragrationsis*, vocatur, constatque eo tempore, quod Luna insumit, ut in illud, a quo discesserat, Zodiaci signum revertatur: huncque Galenus facit dierum viginti septem, et horarum octo. Quamobrem *illustrationis* et *peragrationsis* circulis simul compositis, exindeque

summa

summa dierum quadraginta trium, et horarum viginti subducta, hanc iterum bifariam ille dividit, et alterutra sumpta, medicinalem proprium quemdam mensem constituit, habentem dies viginti sex, et horas viginti duo. Quo sic composito mense, eoque iterum in quattuor sibi similes periodos resoluto, inde natus quotiens dabit dies sex, horasque septemdecim cum semisse; cujusmodi prima Hippocratis septimana esse creditur, non integris certe diebus numeranda. Jam vero quo simul earum duas copulaveris, fient dies terdecim, et horæ undecim, periodus nempe proxime in Decimam quartam, secundam videlicet Hippocratis septimanam, contendens: tertiam denique si addideris, subducti inde dies in viginti evadent, quattuor insuper cum semisse horis additis: eritque vigesimus dies, plus quam primus et vigesimus in morborum judiciis contemplabilis. Postremum, si quattuor simul medicinalis mensis particulas sumpseris, quattuor septimanarum, quas Hippocrates designavisse videtur, intervalla constabunt, quarum summa dies viginti sex, et horas viginti duo coæquat: exindeque ^s Vigesima et septima integram quartæ septimanæ periodum, judiciorum feracissimam efficiet.

^s Conf. Gal. *De Dieb. Decret. Lib. III.* item quæ supra scripsimus, *Vol. I. P. i. cap. v. et cap. i. P. ii.*

14. Quæ, quid habeant, cujus divitem, si quis alter, ingenio virum reprehendas, facile vides. Morborum namque tempora non diebus tantum, sed horis quoque circumscribere, et prænoscere, raram ubique in terris avem, cordatus in Arte quisquis judicet necesse est, neque si qua ejusmodi nobilissima Artis miracula extant, quæ certe intersunt, puto, qui sic antea judicaverunt, ex periodico aut synodico Lunæ circulo multum ad id profecisse. Nulli profecto stabiles et certi dies constant, quibus indubitata morborum omnium judicia eveniant: quorum incompositus sæpe ordo, tot tantaque in interno, externoque homine respicit, ut quisquis in tanta caussarum communitate, magnam judicii sui partem in unius singularitate fundaverit, obliquam inveniendi veri semitam incedat, necesse sit. Quantum etenim Luna tempestates efficiat, tempestates vero, morbos, nihilo tamen minus, in tempestate, in morbo, inque homine, nullam ex solo lunari circulo stabilem mensuram sumere possibile est.

15. Propterea cum intra recti fines, admissum partim in veritates vulgus vix amplius consistat, inde amplissimus fabulatoribus locus patuit, ut hominum vitam non intermissa consensione cum Lunæ cursu consociantes, perpetuas sibi in morbis phlebotomicas a Lunari ciclo tabulas conderent, cautumque lege esset, ne quis secus ab iis venam, in periculosissimis etiam morbis, secaret. Quales Swietenii auctoritate, superioribus annis, in Germania abrogatas fuisse, legimus.

16. Quod

16. Quod consulto actum est : sed modum non tenuerunt alii, inter quos A. De Haen, qui credita Solis et Lunæ erga Vitam potestate omni, hominum mentes, quasi infestissimo errore, liberaturus, inanitatis et falsitatis, cuncta, quæ in id⁹ feruntur, accusavit : merosque casus eos omnes nominavit, qui certas affectuum vicissitudines Lunæ phasibus conformes ostenderent. Sed non satis umquam sapienti viro displiciturum casus nomen, ille incuriosius, quam par fuisset, complexus est.

17. Rectius dubitant alii, an non Lunæ virtus, quæ regularitate et vi potentissima inter Tropico- rum loca creditur, similiter ad cæteras quoque terræ regiones extendatur. Certe, qui frequentissimi Phreniticorum et Maniacorum insultus certos ibidem a Luna circuitus sibi sumere, iterata Auctorum testimonia perhibent¹⁰, vix in Anglia verificari, aut rarissimo saltem exemplo monstrari, nuper censuit Th. Arnold¹¹.

18. Consimiliter, quæ ventorum et tempestatum regularitates propiora Æquatori loca tenent, quorum non minima causæ pars, Lunæ conversionibus tribuitur, vix eadem circuituum constantia alibi, et prope Polos eveniunt.

⁹ Conf. ejus *Proleg. ad Præl. Pathol.*

¹⁰ Conf. Wilson *Some Observ. relat. to the Infl. of Clim.*

¹¹ *Observ. on the Nat. of Insan. Lunacy, &c. Vol. I: 324.*

19. In quibus tacitam eorum animadversionem forte fundatam fuisse judico, qui morborum regularitates, quarum Hippocrates meminit, vix aliquid ad boreales aut septentrionales Mundi plagas, pertinere putant: quos tamen, proprio ubique contra extante Medicorum judicio, superiore libro refutavimus. Quantum etenim non suis sæpe mensibus tempestates, extra Tropicos incidant, nihilo tamen minus consimilia ubique tempora morbi plerique percurrunt: plurimique eorum fines accuratissimam cum Hippocraticis comparationem ubique sustinent.

20. Cujusmodi longe amplissima in camporum cultu exempla supersunt. Quidquid etenim ad agrariam rem pertinet, ita sedulo cum nova, plenaque Luna, quibus id genus observatio prodest, conferunt, ut nemo non agricolarum ubicumque fidem suam omnem, et observantiam Lunæ conversionibus obstrinxerit: quod nemo in utili et maxima necessaria re, puto, egisset; nisi plurima succedente eventus constantia, certa viriditatis, fructificationis, et maturationis tempora, Luna custodiri vidissent.

21. Sed cum pleraque, quorum in lunari circuitu, universo fere hominum consensu, ratio extare creditur, singulariter genus plenitudinis aliquod respiciant, quod cum crescente Luna vegetabilia et animalia induant, quid sola Lunæ erga aerem attractio ad eam conferat, paucis, quod existimo, dicam. Jamque enim nulla
in

in corporum densitate mutatio accidit, in densiorem, sive in rariorem compagem transeant, quin simul caloricæ materiei, aut latentis ignis, pars aliqua, in ea partium disgregatione exsolvatur, et libera extus erumpat: quare in ejusmodi corporum transitu sensibilis calor, et flamma aliquando oritur; quod genus experimenta multa fati, et notissima in Chimica, inque historia fermentationis præ primis, extant. Propterea mutata corporum compage, certus eorum caloris modus, eumque recipiendi potestas, similiter mutantur. Ergo ex verisimillimo aeris æstu propter Lunæ attractionem, aere exinde rarecente, multa undique caloris materies ab ipso excludatur necesse est, quæ propterea non minimum ad eam, quam quærimus, effectus causam, conferat.

22. Neque prodest, nullum a coacta in viltianum speculum splendidissimæ Lunæ luce, caloris indicium thermometro prodi: quandoquidem minima similiter in barometro Lunæ actio constat, tametsi Atmosphæram ab ea non minimum commoveri, quam proximum vero credatur. At ea quidem lunaris luminis raritas est, ut vix cum solari comparabilis sit, tametsi ingentissime ardentibus vitris densetur¹².

¹² Speculum ardens maximum, quo Cl. De la Hire usus est, radios solis 306ies, tantum densiores facit: quamobrem Lunare lumen in eo similiter collectum quam longissime adhuc a solaris luminis densitate distat.

Illam Bougueris comparative ad solarem, æstimavit, uti 1 : : 3000000.

23. Præterea quidquid caloris in aere a Luna excluditur, non proprie ad ejus lumen, omne pertinet, sed ad majorem aeris Lunam versus compulsi raritatem, ut propterea quoad Solem etiam, alius aeris æstus ab illius erga aerem attractiōne incitari credatur, alterque ab admissa in aerem Solis luce, et aere exinde excalesfacto¹³. Quare ii cæterorum validissimi aeris æstus fiunt, qui ex utraque, quam significavimus æstus causa, simul proficiscuntur.

24. Quare cum cæteris validiores æstus in Pleniluniis et Noviluniis fiant, observatum quoque est mitissima plerumque in Pleniluniis frigora incurrere : quod vix in nova fit Luna : ut inde credibile sit in splendentissima, plenaque Luna, ditissimum ejus lumen ad aeris æstum, caloremque augendum, suam pariter symbolam conferre.

25. Nec certe, quæ propria lunaris luminis sint, activitatis exempla alia desiderantur. Ejusmodi sunt adulterati a splendente Luna vestium

¹³ An non solaris et lunaris lux a sola caloris materie propter alterutrius erga aerem, et totum terræ corpus, attractionem, quam celerrime et magna copia ex omnibus undique terrestribus corporibus, exclusa? Certe in tanto dubitationum, quæ in id elatæ sunt numero, vix postrema isthæc in omnem prorsus partem repudianda est.

colores, quod tinctoriæ artis, et pannorum opifices longa noverunt rei observatione: nonnullæ etiam tincturarum species propter ejus vim elanguescunt, et fere intercidunt, quod de *chamois* imprimis Sedanenses artifices affirmant. Lunam quoque splendide ferientem, multo erga calcarios ædificiorum lapides detrimento esse, Lapidicæ, et Architecti perhibent: quamquam ista quidem parum ad medicum sermonem pertinent: fere tamen majora supersunt. Hujus generis sunt, quæ de Nautarum Nictalopia nuperrimæ observationes, apud nauticæ rei curatores prostant: observatum namque est Nautas super magnum navis pontem noctu dormientes, potissimum si obversa cælo facie constiterint, eosque Luna feriat, nictalopes fieri: tum vero in Plenilunio potissimum id mali genus acerbius incurrere.

26. Præterea communissimo exemplo, quod Galenus allegavit, notum est, sub ardente Luna sopitos capitis gravitate laborare: quam ob causam frigidum Lunæ lumen putaverunt Paracelsus, et Helmontius, plurimumque eapropter iis nocere, quos destillatio et abundans pituita tenent. Humores namque solvere Luna creditur, non auferre, quod Sol facit, exindeque ipse quidem arefacit, Luna vero humectat. Quare antiquissimo consilio, cujus Macrobius ¹⁴ inter Romanos meminit, nutrices pueros alentes, eorum capita, cum

¹⁴ *Saturn. Lib. VII. cap. xvi.*

sub Luna prætereunt, diligenter obtegunt, “ ne plenos per ætatem naturalis humoris amplius lunare lumen humectet.”

27. Mortua etiam corpora ejus similiter vim sentire, eaque celeriter in tabem visu suo Lunam resolvere, antiqua Galeni observatio est¹⁵, quæ nuperis etiam tentaminibus vera esse dicitur.

28. Quorum magna pars id fere subjungit, videlicet, quod aliquanta materiei caloris, in aere, accessio fiat lunaris luminis interventu, sive, quod splendens Luna cæterorum corporum latentem ignem, aliquam saltem partem, concitet et mutet. Quare internæ humorum raritates, cerebro præprimis adversæ, somnum sub Luna incitant, ipsaque etiam mortua corpora celeriter contabescunt propter celeriore mixti, unde constant, solutionem, quæ aptissime ex latentis eorum ignis incitamento primum, tum demum effusione, idque ex rariore aere, exque externi caloris accessione fovetur.

29. Magnum illud interea inter diurnam Solis nocturnamque Lunæ lucem discrimen interest, quod densior plusque actiuosa solaris, quo plus caloris animalibus tribuit, tantum eorum humores tenuando, perspirationem consimiliter sollicitet. Ad quam præter propriam solaris lucis

¹⁵ *De Diet. Decret. Lib. III. cap. ii.* Conf. etiam *Plin. Hist. Nat. cap. xi.*

vim, conditio quoque diurni aeris purioris, diurnarumque consuetudinum plurimum concurrat. Cum vero per noctem crassior universim aer sit, Lunæque lumen ignea virtute sua, quam maxime a solari distet, jamque cohibita ad multam noctem perspiratione, simulque aliquanto igneo aeris et lunaris lucis principio in corpus resumpto, fere ratio constat, cur internæ vasorum compressiones nascantur, plurimumque exinde ii, quorum laxior et imbecilla est corporis compages, Luna lædantur.

30. Annon igitur simili quoque ratione intelligenda sunt, quæ de Luna terras saturante, frondesque ac pabula maturante, animalium item corpora implente, quod præcipue de conchiliis dicitur, eaque hominum quoque sanguinem augente, magno Antiquitatis omnis consensu narrantur, multaque etiamnum inter omnes plane agrorum cultores constant. Nempe quod sensim intensius per mensem splendens Luna, eam, quam diximus plenitudinem, invalente humorum raritate, disponat: quæ paullatim vasa distendens, his demum actionis suæ aliquid auferat. Quare progressivo eorum motu debilitato, quod intervassulare et cellulosum est, sensim redundat, et repletur: quibus similia de nocturna plethora supra attulimus. Quamobrem, si quæ propriæ alicubi in animalibus relativæ aut absolutæ debilitatis causæ existunt, jamque similiter cum crescente Luna, plus quoque sunt damno.

31. At

31. At ista quidem plusquam ad menstruam humorum congeriem et abundantiam, ad eorum raritatem pertinent, proptereaque non humoralem et absolutam plethoram includunt, sed ejus generis tantum, quam *Notham* Medici vocant. Nempe quod eadem manente fluidorum quantitate, ea tamen rarefciendo, indebitam plenitudinem efficiat, ut proprie nil, nisi igneum principium abundet, cujus nulla adhuc ponderositas accuratissimis in eam tentaminibus reperta est. Neque enim menstruum illud ponderis incrementum, quod Sanctorius voluit, perpetuum fortassis est, nec mensuris foeminarum, virorumque etiam nonnullorum eruptionibus, ipsum per se satis comparatum est: quod satis prima hujus libri parte egimus.

32. Ergo a lautius resumpto in hominum corpora lucis, sive ignis principio, menstruus quidam inflammabilitatis excessus, ex eoque mensium profluvia, multorumque etiam morborum principia et fines: Lunaque propterea ejusmodi periodos significat, quod lunare istud ignis in aere additamentum certa lunaris circuli mensura constet. Certe sub prodituris mox postea mensibus, plus foeminæ incalescunt, quod multiplex observationis genus ostendit. Quæ tamen meræ dubitationis loco interposuisse satis sit: neque est propterea prætereundum, quid demum consuetudini dare oporteat, postquam iteratis jamque mensium periodis, catamenia fluxerint.

33. Nec

33. Nec certe obstat, quod non ab uno eodemque Lunæ positu Mulieres omnes regantur, earumque sua quæque tempora speciatim habeant. Cum etenim integro lunaris mensis intervallo labente, eadem perpetuo constet ignis, et lunaris luminis in Atmosphæra proportio, jamque undecumque menses exordia sumant, consimili iterum confecto mensium intervallo, eademque consimiliter calorifica materiei quantitate in corpus resumpta, idem constantissime redibit sensim, caloris in corpore, et inflammabilitatis excessus. Cæterum mensium intervalla, aliis quidem fœminis longiora sunt, aliisque breviora, ut non eandem ignei principii accessionem, stas vitalium motuum conversiones, omnibus concitare credibile sit.

34. Profecto, si quantum maris aquas lunaris sideris attractione commoveri idoneo argumentorum genere ostenditur, tantundem menstruas Vitæ consuetudines consimili caussarum interventu moveri, ostendi posset, vix multi inter Medicos vanam quasi et superstitiosam, id genus, considerationem amplius repudiarent. Sed pariter atque plurima in fœminis, mensium inconstantia iis incusatur, multa quoque, quæ de æstuum in maribus irregularitate, contra spectatissimam Phisicorum opinionem arguant, habent. Alicubi etenim æstus vix notabiles sunt, veluti in Mediterraneo mari, planeque fere in iis desunt, quæ terra lacuum instar clauduntur. Alibi trihorio fluunt aquæ, et novem refluent, fluuntque septem alibi, et quinque refluent horis. Æstus alibi bihorio perdurat

perdurat, veluti ad ripas Campayæ, contra quam in quodam Indico mari, ubi quindecim fluit horis, totidemque refluit. Fertur etiam alicubi diurnum extare fluxum, et totam deesse noctem, et opposita alibi vice concitari. Præterea alia marium loca alternis annis diurnos et nocturnos fluxus habent, aliaque bis in mense dumtaxat æstum patiuntur. Quare si in tanta æstuum maris irregularitate, quæ in marium positu, et localibus caussis aliis fundatur, iis nihilo tamen minus, Luna imprimis præesse creditur, vix certe ab ejusmodi lunaris circuitus potestate, aut imbecilla hominum corpora, aut ea foeminarum, quarum laxior, quam virorum, perpetuo compages est, quisquis jure eximet, quod vix definita et communia in singulis menstruæ mutationis tempora accidant.

35. Neque enim simpliciter propria in unumquodque eorum corpus, ignei, quod diximus, principii, sive per pulmones, sive per universam eorum cutem, absorptio consideranda est: sed cum, ejusmodi causa aliquid in hominibus valente, consimilia fieri necesse sit in cæteris animalibus, inque omni vegetabilis telluris adspectu, in eorumque singulis, quibus vescimur et nutrimur, jamque ab his quoque in humanum corpus, ditius, certis temporum intervallis, ejusmodi ignis principium manare posse, verosimile est.

36. Quamobrem vix in omnem fortassis partem rejicienda eorum observatio est, qui æstu
 1 potif-

potissimum recedente, homines interire affirmant, quod in Gallico oceano observatum fuisse Plinius scribit, inque Atlantico juxta Gades Philostratus ¹⁶. Ferunt etiam deprehensum usu in maritimo Belgii tractu ¹⁷, paullo corpore obefiores, æstu accedente periclitari, eosque, qui graciliores et ficci essent, eodem recedente. In quibus tametsi imperitorum hominum fides nimium facile abundaverit, cum certe, fluens aut refluxus maris aqua, vix aliquid ad Vitæ circuitus proficiat, ducta prima tamen ab observatione ejus rei fundamenta fuisse, veri est simile, neque incredibile est, mutatas cum accedente aut recedente maris æstu, nempe cum Lunæ positu, aeris attractiones, calorisque in eo latentis modum, sæpe insignes in mox perituris ægrotantibus mutationes effecisse.

37. Sed pleraque istorum, quorum certus in Vita ordo, et tempora obtinent, unde tandem propriam, et fere immediatam impetus causam suscipiant, monstrabit ea, in quam modo descendimus, conversionum et mutationum Vitæ, juxta hominum ætates descriptio.

¹⁶ *Vit. Apol. Thian. Lib. V.*

¹⁷ *Harduin in Plin. Loc. cit.*

C A P. III.

*De Stasis Universæ Vitæ Mutationum Periodis,
earumque Caussis, sive de Ætatum in Homine
Conversionibus.*

1. **D**IXI de caussis, quæ ad externum hominem pertinent, et regularem quamdam cum Vitæ periodis consensionem habere creduntur: nunc ad eas transeundum est, quæ proprius interni sunt hominis, quæque cum externis, quas nominavimus, vicissim colligantur. His multum antiqui Medici tribuerunt, et Hippocrates, et ii, qui rationalem Medicinam laudabiliter coluerunt, inter quos Ern. Sthaalius, vir divite ingenio et scientia: ut facile propterea omnis de morborum regularitate sermo, in hanc periodorum Vitæ contemplationem, eorum iudicio cadat.

2. Nil certe adhuc mirabilius sub Medicorum oculos cadere potest, quam ut non solum pestifer calor aut rigor et certis remeet horis, et diebus et noctibus, mensibus et annis, trino aut quadrino circuitu interposito, de quibus supra scripsimus, sed “quod aliqua repente morborum genera in membris hominum certis et ætatibus, tamquam malo eligente, fiant: hæc Puerorum esse, illa Adulorum.” Præterea, quod a Plinio diligentissime

gentissime adnotatum legimus, “ hęc ¹ Procereſ ſentire, illa Paupereſ; univerſiſque gentibus quaſi per gradus, ægritudinum genera propria ingruere.” Cujusmodi, impoſitarum morbis a Natura legum contemplatio, quamvis non ideo utilium medicamentorum ſcientiam nobis largiatur, aptiores tamen ſanando Medicos efficit: ut non aliter Hippocratem et Eraſiſtratum, cæterorum ad Artem aptiſſimos Celfus judicaverit, niſi quod in ejuſmodi Naturæ rerum ſtudio, eximiam ante alioſ operam locaverint.

3. Ergo, quæ per ætates fiant hominum mutationes, quid eorum Vitæ certis accedat temporibus, quidve fere eximatur, dicendum eſt. Ut enim hominum animi magnam ab ætatibus difcrepantiam accipiunt, quod notiſſimo teſtimonio inter omnes conſtat, ſic eorum morbi, interpoſita ætatum ratione, diſſimiliter incedunt; quod tamen, ut intelligatur, attentiore animo opus eſt; non enim maniſteſſima ejuſmodi diſſimilitudinis exempla perpetuis notis affulgent. Propter quæ neque etiã cujuſvis ætatis homines conſimiliter, quoad Artis auxilia, curantur.

¹ Ejuſmodi fuit Mentagra, quam Lichenas Græci dixerunt, quæ primum Tib. Cl. Cæſ. principatu medio, in Italiam irrepiſit, quodam Peruſino equite Romano ex Aſia contagionem ejus importante. *Nec ſenſere id malum Fæminæ, aut ſervitiâ, plebeſque humilis aut media, ſed Procereſ, veloci oſculi tranſiit.* Plin. Nat. Hiſt. Lib. XXVI. in Proem.

4. Quorum investigatione ut ordine fungar, præstat materno adhuc inclusum carcere Fœtum considerare. Ea namque uteri, placentæ, et Fœtus, statis mensium intervallis, proportio interest, ut eorum incrementa, alia post alia, successive fiant, certis dierum periodis inclusa. Quare tribus primis mensibus maxima ad matricem incrementi pars pertinet; tribus vero post mensibus ad placentam transit, exindeque tertio jamque exacto, aut quarti initio², spurii conceptus, quos molas nominamus, sæpius excluduntur, ex defectu proportionis inter uteri vires, qui maximus est respectu contentorum, et vires contra nitentes placentæ, et Fœtus. Septimo autem, et octavo, et nono, nil amplius fere, præterquam Fœtus augeatur: donec, quod maturos caule fructus abrumperere diximus, vasis in utramque partem, Fœtus videlicet, et placentæ, non ultra in uteri cavo, quantum certæ uteri, placentæ, et Fœtus actionum proportionibus patiuntur, dilatabilibus, sed loci angustia jamque compressis, ovi cum matrice nexus, in ipso Fœtus et placentæ augmento sensim ante tenuati, solvantur, ovumque paulisper matrice exsolutum, extranei instar cor-

² *Inde tertio sæpius mense avulsa a quacumque causa placenta ab utero interno, vel tota vel pro parte, oritur fluxus sanguineus, et si bene cedit, sequitur tota massa imprægnata: vocant abortum: hic raro secundo sæpe tamen primo fit mense, tumque eodem illo tempore, cum cæterum fœminæ ante impregnationem menses fluunt. Kaav. Persp. 1044. Ad ejusmodi gravidarum, quarto jam prope mense, pericula Hippocrates fortasse respexit, quando purgari quadrimestres voluit.*

poris, oppositam matricis actionem concitet. Quare uteri conatus, partusque dolores moventur : donec, etsi Vitæ maturus, hanc tamen vix non sine lacrimis, Fœtus a Natura impetraverit.

5. Qui sic natus septimo aut octavo a Nativitate mense, partim jamque pedum, et manuum compos, proxime dentire ³, nec multo post blandule garrire incipit, inque verba jam fere articulatum niti. Summa porro in primo hoc Vitæ exordio, cunctos simul conformitas colligat, sive Vitæ genus, sive quibus subjacent, morbos respicias, ut si umquam, eo maxime tempore homunciones hi omnes perpetua inter se similitudine constant : nempe quod nil nisi Natura eos regat.

6. Cum vero septimum prope annum ingrediuntur, non raro difficili morbo ægrotant, iique extunc ingenio aliquid valentes, et institutionibus apti, humanitatem jamque proxime induunt. Perspirant namque exinde virtutes et scelera, quod energica dictione scripsit A. Kaavius : quod nonnullis citius, aliis tardius fit, nulla certi norma facile extante. Certe domestica Familiæ exempla, regionis positus, et nutritionis delectus, prima fœcundioris intelligentiæ semina varie pueris tribuunt. Neque tuta semper regula, quibus celeriter ingenium acuitur, adque præcocem sapien-

³ Sex menses natis incisores duo inferiores, paullo post superiores duo, tum reliqui incisores prodeunt, his citius, aliis tardius. Ungebaver *De Dent. Sec. Jun.*

tiam fere comparantur, ii jamque ævo grandiores, animo enervati, et Bæotum e grege aliqui fiunt. Neque, quæ ejus ætatis consentanea sunt prima sapientiæ exordia, eorum sanitati quidquam detrahunt, eosque in posteram stupiditatem compellunt, quod superioribus annis Famofus ille, qui suos abjecit, alienos liberos eloquentissimo sermone instituturus, scripsit: contra iis, apta ætati disciplina exercitatis, ingenium usu firmatur. Ea namque conditione infantes sunt, ut interiore quadam mentis activitate incredibili fruantur, eoque plus, quo minus artibus, et corpore pollent: quod jamdiu sapienter a Platone ⁴ dictum accepimus: quare videndum est, ne cum eorum animi mobilitatem comprimere vix possibile sit, in lævam quid partem vertantur: sed contra, quasi ad prima sapientiæ exordia conversi, seris perpetuo plus profutura annis veritatis simulacra complectatur. Quamquam plurima sunt, quæ institutionis modum et tempus variari postulant, neque eadem puerorum in Italia, Gallia, et Anglia, habenda cura est; quod utinam aliquando communiore hominum judicio seratur. At certe, si quod novissimus ille hominum reductor voluit, ad rus infantem ablegemus, solo præceptore assidente, eoque raro, nec nimis etiam sapienter loquente, eum credibile est, nisi quid multum adversa Natura vicerit, neque indepta pubertate, neque in ætatis vigore constitutum, divitem rerum scientia futurum unquam.

⁴ *De Leg. Lib. VII.*

Annon ille tacitus et solus, inter rusticandum, Naturam meditabitur? Facile quidem nascentem fluentemque calamo hominem, et pro scribentis arbitrio cogitantem et respondentem, simili arte efformaveris : sed qui proprie carneus est, et vivit, sic me Deus amet, si quid unquam, ita institutus, ultra Pædagogi sophismata, et vix etiam norit.

7. A septimo autem ad quartum decimum annum conspicuo adolescere Puer cernitur, qua perstante periodo, *tum maximi, tum cæteri, omnes dentes producuntur, postquam exciderint, qui ab alimento ex utero orti sunt*⁵. Tum Pubertate subveniente, Vitæque impetu in generationis organa concitato, suum maribus, fœminisque jus Natura tribuitur, et quidquid homo est, jamque proxime utrimque sentitur.

8. Increscunt autem et ad tertium septennium, tum quarto subeunte, duo utrimque dentes enasci solent, qui moderatores nominatur, utque dicitur, sapientiæ indices : cujusmodi observationem rite antiquissimus Auctor, in ætatum conversionibus⁶

per-

⁵ Conf. Lib. *De Carn.* de quo dubitatur, utrum ad Hippocratem, an ad Democritum pertineat.

⁶ In *Lib. de Carn.* Vigésimum annum tanquam absolutæ dentitionis finem, comprehensis simul sapientiæ dentibus, judicat Cl. Unguebauer. Multis tamen frequenter, quarta heptade prætercurrente, serii dentes proveniunt. Vesalio, vigésimum septimum annum agenti, trigésimus secundus dens prodiit. Vidi et quibus, trigésimo ineunte, erumperent.

percensendis memoraverat. Tum et in quinta etiam crescere pergunt, ut si non altitudine proceriores, firmiorem saltem corporis habitum induant, hunc tamdiu servaturi, donec annis maturo ævo, quo adoleverant ordine, corpore deficient, eoque sensim tenuato, ipsa, quæ conglutinavit, illud ætas destruat, subque finem, terræ pauxillo superstiti, sola, quod hi vixerint, iudex, et vindex ⁷ vox aliena superfit.

Quo Pater Æneas, quo dives Tullus et Ancus?
Pulvis, et umbra fumus.

At omnium quidem ætatum, cum certus fere terminus sit, certus nullus proprie senilis mortis extat: ex quo animosiores, et fortiores etiam adolescentibus senes, non raro exemplo, fuisse scimus: cujusmodi Solonis responsum ad Pisif-

Seros dentes anno jamque quinquagesimo exacto natos memoravit Palsinus, *Nouv. Obitog.* De seris nimium Sapientiæ dentibus in octogenaria scripserunt olim Aristoteles et Plinius, narravitque mihi quid simile Aurelianensis vir quidam, quod tamen credere nolui, vetulo adhuc lepidissime amore infanienti. Vidit et Helmontius senem et vetulam, quibus secunda dentitio adhuc fiebat.

⁷ Apparet mortuorum corpora, longa post ætate, fere adeo tenuari, ut in principia proxime cum lucis et ignis penetrabilitate, aut cum terra, quam *mercurialem* dixerat Bekerus, comparabilia resolvantur, ut propterea mortuariis arcis effossis, quarum latera aut marmore structa, aut metallicis obducta laminis fuerant, nil de universo corpore, præter pulveris pauxillum superfit. Nescio an ejusmodi animalis corporis post mortem destructibilitas, multa aliorum corporum, quæ non vixerunt, et consimilia habeat exempla.

tratum

tratum Tirannum rite a M. T. laudatur in Catoe.

9. Cum vero non omnia, quæ ad ejusmodi ætatum transitus pertinent, in certas accuratissime annorum periodos cadant, cunq̄ue vitalium circuituum complementa a regionis positu, victus ratione, vivendi genere, et sæpe ab avita quoque Familiarum consuetudine, mutationem recipiant, illos sic tractabimus, ut ejusmodi Vitæ intervalla haudquaquam definito annorum intervallo circumscribere videamur, sed quibus ante signis ostendantur, et quas Vitæ mutationes secum ferant, intelligatur. Quamquam etiam de ratione, qua commode Vita omnis dividi possit, haud plane inter omnes constat. Multi enim totum id tempus bifariam partiuntur, et unumquodque eorum trifariam: nempe quod putant Vitam in communi senescentium hominum ætate fere duplicari, eorumque alterutram triplici stadio constare, incrementi videlicet, status, et decrementi: cujusmodi de ætatibus judicium superiore libro attingimus. Alii trifariam absolute dividunt, et ita quidem, ut cum ternorum ejusmodi temporum isochrona sit ratio, æquabiliter acceleratæ Vitæ vires in primo sint, æquabiles in altero, et in postremo æquabiliter retardatæ.

10. Alii contra intervallum illud omne, quo animal adolevit, suumque ad acmen pervenit, quartam naturalis Vitæ partem esse arbitrantur, ut propterea ad quartum et octogesimum annum,

Vita hominum natura sua durabilis, eorum iudicio fit, nempe quod vigesimus primus annus humano incremento modum universim imponat. At ista quidem plurimum mutabilitatis in se habent, nec quæ de ejusmodi temporum isochronismo a multis citantur, facile demonstrabilia, aut non saltem universonum sunt. Quamquam vix effugienda nonnullorum consideratio est, quod quæ celerrime crescunt, celerius quoque moriantur, tum vero animalia, quæ diutius materno utero includuntur, ad longius tempus vivere, et e contra, ut fere jamque ante ortum, vivendi tempus Natura significet.

11. At nos quidem earum, quæ magis in corpore conspicuæ sunt, mutationum successiones secuti, Infantiam, Adolescentiam, Virilitatem et Senectutem considerabimus. Magna profecto in periculosis, diuturnisque morbis, remotarum causarum pars ad ejusmodi mutationum periodos pertinet, nempe quod, iis tacite illabentibus, vetera plura pereant, novaque rursus succedant: exindeque ingentes, post graves sæpissime morbos, universi corporis mutationes, novusque quasi sanitatis habitus induitur.

12. Et Infantia quidem duas divisim periodos, diligentiores considerant, Infantiam nempe, quæ primos septem annos habet, et Pueritiam, quæ ad Pubertatem porrigitur. Ejusmodi periodorum hæc fere sunt. Maximum in Infante pro ætate cerebrum, ut omnem fere Naturæ impetum ab
 ortu

ortu sustineat, exindeque in embrione, cerebri, et spinalis medullæ, plusquam cæterarum partium, facile conspicua vestigia. Cor etiam, habita corporis reliqui ratione, maximum. Huc facit dudum anatomicis in utramque partem agitata quæstio, de varia ejus ventriculorum capacitate. Omnino etenim in Fœtu, et adhuc, quod vidi in Infante, dexter ventriculus contractior est sinistro, ob minorem sanguinis massam, quæ hiante adhuc ovali foramine in sinistrum, dextro insalutato penetrat. Quare in summa Infantia, qui anterior est, sive sinister, fere in cordis apicem protenditur, contra quam homine jamque adolescente, ovali foramine prorsus, et omnino obcæcato. Numerosissima etiam pro ætate vasa, arteriosa imprimis, confertaque lymphaticorum copia, exindeque ditissima absorbtio.

13. Quare cerebro et corde, insignius quam ulla postea ætate, præstantibus, Vitæ vis in universum egregia, ut revera dirissimis aliquando morbis Infantes supersint, quos certa Mors, alio Vitæ stadio prætercurrente, finivisset. Ea nihilominus infantilis ætatis conditio est, ut inter exquisitum ejusmodi Vitæ sensum, minimam tamen habeant Vitæ tenacitatem: quare motuum, suæque contrarietatem actionis facile patiuntur, proindeque tertia mortalium pars, vix adhuc incunabulis egressa perit.

14. Patet igitur, quo sensu Infantium corpora debilitatis iacufanda sunt. Omnis siquidem eorum

rum

rum Vitæ impetus in interiora reflectitur, utpote quod eorum viscera, cæterorum Solidorum et artuum rationem vincant. Sublato propterea externas inter, et internas motuum proportiones æquilibrio, facili inquiete laborant, undantesque cunas et blandulas Nutricum nœnias fere ad dormiendum postuant, cujusmodi motus interventu, eorum Vitæ impetus plus ad exteriora concitatur. Quam ante alios rationem D. Plato dederat in eo, quem supra citavimus, libro, quo utero gerentium et Infantium regimen, sapientissimo sermone complectitur.

15. Ergo Vitæ impetu in caput præprimis concitato, plurimi quoque Infantia morbi ea versus contendunt. Hydrocephalus, lactea crusta, ulcerationes leves cutis, capitis, faciei, tum potissimum circa aures, et in interna oris parte: capitis dolores, oculorum item, et aurium convulsionnes tandem, et Epilepsia. Sed præcipua Vitæ pericula dentitionis sunt: plerumque etenim spinalis morbus tunc primum erumpit, sexcentaque post Vitæ fastidia parit. Abdominis præterea cum capite consensu incitato, exinde imi ventris meteorismi, vomitus, pertinacissimæ tusses, dolores, diarrhœæ, et læthalis sæpe spasmus: quorum pleraque sæpius ex consensu fiunt, morbi origine, et causa in capite delitescente. Quare propius juxta morbosi excitamenti sedem adlaborandum Medico est: raro etenim, sola abdominis curatione, aliquid ad integram sanationem proderis: inde vulgatissima remèdii fama, Epispasticorum,

ticorum, et Hirudinum pone aures, quibus periculofissimæ ejus ætatis ægritudines, extemplo levare feruntur. Ejus etiam ætatis sunt cutis maculæ, parvique in cute tumores: de quibus alibi. Strumosi præterea habitus inditia, unde palpebrarum in tarso erosiones, et superioris oris labium prominulum, et facies omnis fere succosior: exindeque prima fero post prodituræ Phtiseos vestigia. Quorum omnium magna pars ab Hippocrate* adnotata est.

15. Ii etiam, quod multum ex cute attrahant, facile alterius animalis vapore contaminantur, inque summa Vitæ mobilitate constituti, usque etiam paullo vividiozem, aut iracundam obversam oculorum aciem, quasi dolendo reformidant, et sive obtutu immobiles hærent, seu aliorum formidolosi, seque, oculosque subtegere suos student: quod de Hectoris adversus Achillem mox pugnaturo filio, nobilissimus olim Poeta cecinit: ut propterea vix incredibilia sint, quæ de facili Puerorum fascino, passim inter Antiquos leguntur.

16. Neque minus, quam corporis ambitu, animo fere ebibunt, et absorbent, ut eadem

* In ætatibus autem talia eveniunt: parvis quidem, et recens natis pueris, Aphæ, vomitus, tusses, vigilie, pavores, umbilici inflammationes, aurium humiditates. Rursus. Ad dentitionem vero accedentibus, gingivarum pruritus, febres, convulsiones, alvi profluvia, et maxime, ubi caninos dentes producant, et iis qui inter pueros sunt crassissimi, et qui alvos duras habent. Aph. xxiv. et xxv. sect. iii.

fere in utraque absorbtione, constare tempora videantur: cujusmodi in summo mane consimiliter exemplum extat, quod corporis absorbtioni aptissimum, ediscendo etiam, edictumque mente figendo, maxime opportunum est. Sic diutissime per omnem vitam Infantia simulacra mente recurfant, et modo, ne quid adversantes cogantur, quod difficile ferunt, nolunt enim servire, maluntque Pueri fere omnes imperare, quidquid audiunt, aut vident, diligenter mente custodiunt. Quam ob causam apta Puerorum in his quoque, quæ mentem ornant, studiis disciplina, præstabilis est. Neque obstat, quod quidquid ediscunt, quid quantumque sit, sæpius ignorant; quam magnam etenim consimiliter humanæ scientiæ partem amputare necesse esset, quod pleraque eorum, quæ adulti Vitæ usu didicimus, incerta perpetuo iudicii nostri ratione ferantur.

17. Certe cum felicissima a septimo ad quartum decimum proxime annum sint Vitæ tempora, nempe quod fere minima illorum annorum mortalitas interfit, egregia, ut videtur, motuum intus, et extus in corpore distributione extante, vix certe ab idonea studiorum institutione, Pueritia excludenda est, optimo Vitæ habitu ad eam conferente. Contra vero sub Pubertatis adventu, oportet remissius eos animo exercitari, multum vero corporis exercitio tribuere: nempe quod proxime eventuræ Vitæ mutationes animum ad studia imparatiorem efficiant, cunctasque ejus vires,

res, ad optimam valetudinis rationem ducendam, postulent.

28. Jamque enim, quem in Infantia caput versus Vitæ impetum significavimus, Pubertate adventante aliorsum Natura vertit, et novus ab inde morborum ordo nascitur. Pubescentium namque sunt, tonsillarum inflammationes, coryzæ, capitis gravedines, acutissimi dentium dolores, palpitationes cordis, tussis, hæmophtisis, peripneumonia: nonnullos etiam id convulsionis genus tenet, quod choream S. Viti nominamus, a matribus non raro per traducem in filias traductum, cujus exempla, pubertati proxima citat Th. Sydhenam. Cujusmodi ante habitis Pubertatis præludiis, menstruæ succedunt Fœminarum purgationes. Masculis vero pariter atque Femellis, quibus non adhuc menses procedunt, copiosæ et sæpe certo temporis intervallo revertentes Epistases.

19. Quæ morborum, et sanguinearum fluxionum in utroque sexu genera ex incrementi modo, qui capiti jamque impositus est, proptereaque ex abundantiore, quam oportuisset, sanguinis unda in supremam corporis partem contendente, post Sthaalium, nuperorum multi repetunt. Ego tamen, tametsi successiva hæc viscerum juxta ætates complementa, quorum alia aliis ordinantur, plurimum ad regulares morborum in ætatibus incessus valere judicem, resluam nihilominus, quam sibi Sthaalium sumpsit, et a capite supervacuum sanguinis copiam, neque multum in vero fundari,

dari, neque fatis sanguineis in Pubertate eruptionibus adhuc esse, dubito. Præter enim quam, quod vix absoluta adeo Pubescentium capitis conformatio sit, ut non in illo aliquid adhuc, vel circa illud succrescere queat, capillorum exemplo, grandiorisque, et rotundioris formæ, quam sæpe Pubertate exacta caput induit, vix profecto etiam illiusmodi malorum sanguinis copiam incusare, observatio finit; nempe quod, crebra usque, per id tempus venæ sectio, vix tamen epistalem sanat, contra, eam aliquando exasperat: cujusmodi dubios curationis eventus alio nominavimus loco. Quare quid propius ejusmodi ad ea loca Vitæ impetus concitet, paucis quod existimo, differam.

20. Duo maxime ejus ætatis sunt, Pulmonum, et thoracis ampliatio, et integra feminalis principii in utroque sexu confectio, debita partium ad id pertinentium, conformatione eveniente. Dixi integram: puto enim aliquid perpetuo in summa usque infantia, sexu utrimque promi, ut propterea feminale incitamentum, nec ipsos plane pueros deficiat. Quare eos vix septimum annum ingressos, proxime hircitallire, quod veteres signata voce dixerant, notum est: quod Rachitici præmatura sæpe vitiositate faciunt. Quamquam possibile est, eos veneri inhiare, nulla ex testiculis secretionem ad id conferente: quod in castratis fit, intemperanti, et lascivissimo hominum genere. Sive etenim a castratione etiam, superstitite certorum vasorum circum virilitatem dispositione, et loco,
sive

sive sanguinis illuc circumeuntis natura id ferente, non adhuc, tametsi ad generandum impotentes, principio Venerem faciente carent, habentque se instar fœminarum, quarum consimiliter emmissi inter concubitum humores, et quorum stimulo in copulam exardent, infœcundi, Physiologorum plerorumque judicio, creduntur.

21. At quidem latiore pulmonis ambitu sensim facto, plus quoque dephlogistici aeris, simulque calorificæ materiei resumî in corpus necesse est, Vitæque propterea calorem intendi. Quare iterato examine inventum est, animalium species eo intensiore caloris gradu frui, quo latiore pulmonis amplitudine constant. Similiter et seminali principio debite confecto, totius corporis animatio intenditur, sub eaque consimiliter, animalis vigor, et calor ⁹. Quantum etenim confectum jamque

⁹ Caloris Vitæ nomine intelligo "Principium illud, sive simplex sit, sive mixtum, a Vita inseparabile, quod vicissim et Vitam dat, et a motibus, quibus Vita constat, aut generatur, aut exeritur. Cujus certus est quidam in sanitate modus, qui simul ac minimum aut in parte aut in toto corpore extra debitas, et cum omni simul corpore consentaneas Vitæ proportionem, et habitudines, mutatur: oppositus sanitati modus sive morbus, aut in parte aut in toto nascitur corpore." Multi quidem pro eo Vitale principium universim nominant: sed plane plurimi appellationem hanc Metaphysicis, plus quam Naturæ Rerum eruditæ placituram damnant, vagam significationem, quam complectitur, genus incusantes. Phlogiston scribunt alii: sed multiplex similiter ejus nominis interpretatio, et quidem diversissima, vix non obscuritatem facit:

jamque sperma iterum absorberi, multi dubitent; quod fere cæteri secreti humores, bilis et urinæ exemplo, vix certas in integra valetudine absorptionis notas exhibeant; neque in alios profecto Vitæ usus distrahi queant, nihilo tamen minus vix dubium est, confecti feminis virtute, five ex propria ejus actionis singularitate, five ex subsequente universi corporis mutatione, hominem vigorari. Quam ob causam non in sanitate tantum, cujusmodi notissima exempla sunt, sed multum quoque in morbis, cæteris hominibus evirati absunt, eoque fere ægritudinum genere privantur, quæ maxime virorum, et fortium esse

facit: quare illud nuperrima Chemicorum secta, ab universa Phisica fere amputavit. Principium, Gas inflammabile, quod proprie Phlogisticum Sthaalii multi arguunt, usurpant alii: sed non adhuc propria definitione circumscribunt, cum eoque effectum, plusquam causam significant. Quare ne quid aut claritati aut veritati decessem, calorem simpliciter nominavi, five propius Principium Calorem faciens. Videndum vero est, ne cum universa Caloris notio fere sensus nostros respiciat, plusque calorificæ materiæ modum complectatur, quam propriam caloris substantiam, ne, inquam, modus pro re sumatur. Aliquando etiam auctam corporis inflammabilitatem dixi, five auctam Principiorum inflammabilium, et veram flammam, simul cum dephlogistico aere concipere valentium, copiam. Præterea aliquot in locis ignitionem quoque subjunxi, quæ tamen conspicua in vasis, et interno universini corpore, non circumfuso externo aere, numquam obtinet: nihilo tamen minus carbonosum Principium, Fuliginosum, de quo infra, unde basis Acidi cretacei, seu mephitici, constare creditur, universo corpore, aque pulmone imprimis exhalat, qualiter ab accensione, et conspicuâ cæterorum corporum ignitione proditur.

putantur,

putantur, veluti Podagra, quam in Eunuchis et castratis rarissimam, post Celsum ¹⁰ nuper quoque judicavit Wilh. Cullen ¹¹. Creditum est etiam, id genus, semiviros electrici fluidi transmissioni obesse, eamque perrumpere: quod tamen contrariis experimentis nuper refutaverunt J. A. Wanswinden, et Sigaud de la Fond ¹².

22. An quidem resumpta amplior, latiore pulmone dephlogistici Aeris quantitas, exindeque fere vitalis ignitio intensior facta, quidquid conficiendo spermati necesse est, acceleret; sive spermaticæ virtutis diffusæ in omne corpus incitamento, et vigore, fluidisque universis plus concalescentibus, cum pulmone thorax dilatetur, cujusmodi mox postea rationes dabimus, et quodnam illorum alteri causæ sit, nemo facile dixerit. Certe simul eorum tempora colligantur, et sub integra feminis confectione, novus jamque vocis sonus editur, multusque universim generationis inter, et respirationis organa, consensus in sanitate, et morbis interest, ut iis seu Venere, seu aphrodisiaco etiam viru exagitatis, fere aponia, et laringis spasmus multis succedant, plurimique acerbe faucibus doleant in gonorrhœici fluxus initio. Ii etiam, quibus nefanda arte excisa a Pueritia virilitas fuit, præter quam exiliori sint

¹⁰ *Cap. xxiv. Lib. IV. Ex Hippocrate, ut puto, Eunuchi non laborant Podagra, neque calvi fiunt. Aph. xxviii. sect. vi.*

¹¹ *Pract. of Phys. cccxcv.*

¹² *Mem. de l'Acad. de l'Electr. sur les Corps Anim. P. II.*

voce, prava quoque thoracis forma sæpius notantur.

23. Jam vero sub crescente, quem diximus Vitæ calore, sive sub ditiore Principii calorem facientis in corpus resumptione, duo fieri necesse judico. 1. Ut corporis habitus universim Hæmorrhagicus fiat, sive plethoricus, non quidem propter auctam fluidorum copiam, sed propter illorum rarefcentiam, ex *spiritus interioris impetum facientis* commota vi. 2. Quod, cum Vitæ calorem sub stata lege custodiri oporteat, quod aliter vix graves morbi effugiantur, jamque uberioris dephlogisticationis necessitas instare incipiat: proptereaque quidquid mephitici aut phlogistici in corpore abundat, jamque in ea maxime loca tendat, quæ facilius externo aere compenetrantur. Ejusmodi præter universum corporis ambitum, quod nonnullis creditur, quorumque fidem nuperrima aliqua augment, pulmones imprimis sunt, quorum interposita actione auctam corporis phlogisticationem, et mephitim, major subsequens dephlogisticatio coæquat. Et huic quidem in integra valetudine fatis est, debita per id tempus eveniens pulmonis expansio, quam ipsa fere illuc concitata major mephitidis, sive fuliginosæ, et calorificæ materiei, proindeque activissimi sanguinis copia mollitur.

24. Sed, cum, non quantum oportuisset, expanso pulmone, aut aliquo locali ejus actionis impedimento extante, multum adhuc inflammabilitatis

bilitatis in corpore superest, aut sanguis impari ad loca quæ præterfluit, impetu in eo movetur, jamque quidquid cellulosum in pulmone est, sanguine redundabit, istoque in illud, quasi diverticulum, vim faciente, inde Hæmophtisis, et Peripneumonia ejus plurimum ætatis erunt, quod verissimum est. Pituitaria autem membrana circumfuso sanguine obstructa, ejusque cellulis mephitico, et inflammabili flatu turgentibus, inde nâso facile sanguinis profluvium incitabitur, ita tamen, ut plethora ad pulmonem potius, quam ad caput pertineat: quare, præter sanguinis halitum, quem id genus Ægrotantes sæpe in ore incusant, quidquid etiam per ea loca cruoris funditur, nigrescit, inque coagula mox coit. Præterea pituitariæ membranæ infarctus, ea vertente periodo, suadent coryzæ, raucedines, capitis gravedines, intensus genarum rubor, copiosior, quam antea, narium humiditas, cujusmodi affectus ad eam maxime ætatem pertinent. An non ergo Epistaxis, quæ similiter in nonnullis Hepatitis morbis, in thoracis Hidrope, et tumore aliquo aneurismatico, fitque aliquando in Pleuritide, a compressione venæ subclaviæ propter pectoris angustiam, et pulmonum, superiora versus elevatione, quod multi scribunt? Mihi quidem vero similis est, non debite evenientem in ejus census morbis, pulmone dephlogisticationem, et auctam universim corporis inflammabilitatem, sanguineas alicubi fluxiones perpetuo procreare: quamquam locales quædam circumstantiæ, et

debilitates, cur hac potius, quam alia exerantur parte, sua conlata simbola sæpe efficiant.

25. Fœminarum vero, quod pulmone et thora-
 race, minus quam Viri polleant, earumque mi-
 nor universim Solidorum activitas, et vigor, am-
 pliorem rarefcentibus Fluidis locum tribuat, no-
 væ adhuc dephlogisticationis viæ quærendæ sunt,
 potissimum, si pulmone rite conformato, nullus
 Hæmoptisi aut Epistasi locus sit. Anne igitur
 ejusmodi sunt menses, qui in eam primum com-
 parent ætatem; videlicet quod uterus, et vagina,
 unde sanguis funditur, fere pulmonaris actionis
 adjumento, et dephlogisticationis complemento
 sint? Jam enim Pudenda¹³ aerem attingunt, vel
 attingere possunt, exalantque et inalant ab ex-
 terno aere, unde notissimum illud Hippocratis
 de sterilitate judicium¹⁴. Certe nullus est cor-

¹³ Conf. Kaav. *Perf. cap. x.* Menstruorum nihilominus
 vias a penitioris uteri parte, aliquam saltem partem, proficisci
 egregia Morgagni observatio arguit. *Adv. Anat. Lib. I.*
 Interna etiam vesicæ urinariæ superficies proxime cum
 aere communicat, vel saltem communicare potest, illiusque
 similiter sunt vesicales Hæmorrhoides, menstrua aliquando
 periodo in Viris redeuntes, et vesicæ Catarrhus, asperum
 profecto et difficile utrumque morborum genus.

¹⁴ *Mulier si utero non concipiat, si scire velis, an conceptura sit,*
vestibus circum obvolvatur subter suffito, et si quidem transire tibi
videatur odor per corpus ad naves et os, scito quod illa non per se
sterilis sit. Aph. lix. sect. v. Extat quoque inter cutaneam
 actionem et uterum consensus, unde a suppressa perspiratione
 palpitatio, et suffocatio uteri. Mulieres quoque assiduo la-
 bore exercitæ, pauciores habent menses: quod supra dixi-
 mus.

poris

poris locus, five extus, five intus, in quem paullo liberior externo aeri aditus pateat, unde non aliquando ea ætate sanguis exstillaverit, ut propterea ex pulmone, faucibus, naribus, vesica, intestino recto, cute denique universa profluere visus sit, cujusmodi supra exempla dedimus. Eorum vero nulla fieri censeo, nisi locali Solidorum alicubi interposita debilitate, five quod propius, verum significare judico, ex proportionis inter motus Vitæ deffectu, ut alicubi reactiones actionibus impares sint. Quare rite constituta universi corporis Solida, hanc, quam diximus, fluidorum expansibilitatem debite coercent, ut revera, quæ sanæ sunt mulieres, nulla ex iis patiuntur. Quam ob causam arbitror pertusam per id tempus venam sæpe morbum provocavisse, ab eaque infido nimium ejus mali subsidio, inque ipsa eruptione, plusquam si ante id tempus ad præcavendum fiat, melius esse cavere, nisi metus inflammationis adsit. Fusio namque sanguine, plus, quod rarefiant, fluida habent, proptereaque nisi quid Naturæ impetus aliorum venæ sectione incitatus, aut debite succedens vasorum collapsus adjuverit, sæpius sanguinis detractio morbus exasperatur. Quibus addenda sunt, quæ de aucta¹⁵ vacuati corporis absorptione supra scripsimus.

26. Sed cur singulariter muliebrium loca, præter pulmonem, foeminei sanguinis dephlogificatio, Pubertatis principio teneat, adque dilata-

¹⁵ Conf. *Lib. II Part. I. cap. iv. sect. ii.*

bilia uteri, et vaginæ vasa, animalis mephitis, externi aeris ad ea loca vicinia, compellatur, exindeque hiantibus vasorum extremis¹⁶, sanguis etiam quasi data porta exsudet, causæ esse puto proprium quemdam et certum in pubescentibus Naturæ muliebria versus impetum, propriamque istorum fabricam. Neque, si quis dictum modo ejus ætatis ea versus Naturæ impetum, ad eam quam supra nominavimus, auctam pubentium inflammabilitatis vim, referret, adque amplio-rem dephlogificationis necessitatem, is multum meo quidem judicio erraret. Juxta quæ, mephitici halitus, carbonosi videlicet, et dephlogistici aeris¹⁷ ex universo fortassis corpore, exque datis singulariter locis spirantis, certa cum atmosphæ-

¹⁶ Huc pertinet diu in utramque partem agitata quæstio, de menstrui sanguinis natura. Certe incredibilia sunt, quæ multi de ejus venenata, et corrosiva qualitate scripserunt: neque interea facile est omnia rejicere, unde solidata in vulgus opinio increbuit, quæ de infalubri mulierum, cum menses patiuntur, usu narrantur, hominibus inde pertinacia glandis exanthemata, et spurias etiam gonorrhæas, quod multi affirmant, importantibus. Sed cum multa perpetuo, id genus observationes, infidelitatis suspicio infestet, vix etiam una eademque, fœminarum omnium, cunctarumque regionum, ratio ducenda est.

¹⁷ Mephiticus aer pulmone spirans, præter carbonosum principium, partem quoque dephlogistici aeris continet, cuius cum specificus calor plurimus sit, jamque vero simile est, superstitem a data Vitæ mensura calorem, similiter expiratione excludi. Confer, quæ de calorificæ materiei, et dephlogistici aeris amicissima conjunctione nuperrima exegit tentamina Ill. Crawford.

rico aere affinitas, præter quam primum et perpetuum in omni Vita respirationis incitamentum sit, certis quoque viscerum nonnullorum, statuto tempore incrementis præerit, proque ejus aucto aut imminuto in pulmones appulsu, statam quoque vitalium motuum in omni corpore summam custodiet. Quamquam puto equidem multis, nostra hæc quæ ex Chinica in hunc locum transfulimus, vix ac ne vix quidem probabuntur, nempe quod judicent, fere nova quædam motuum, et actionum principia Vitam omnem regere, quæ unico, et privatissimo jure viventibus tributa, nil habeant, quod cum cæteris inorganicorum motuum legibus conferri possit. Quorum judicia dum sinimus, non interim iis usque adeo acquiescere nobis necesse esse duximus, ut eas, quas elementares novimus, subtilissimorum, et activissimorum principiorum affinitates, non etiam ad viventium corpora, quasi experimentum facturi traduceremus, et si quidquam ex iis in Vitæ contemplatione proficere possibile esset, monstrarem.

27. Quamquam pubescentium puellarum sanguineas eruptiones, quæ minime pueris integre valentibus eveniunt, in primordiali quadam fœminei corporis laxitate, seu majori, quam virorum mollitie, fundari possibile est: sive contra: nempe, quod taliter ordinata mulierum fabrica, animali halitu, et sanguine facile trans eam penetrabili, sanguineis ejusmodi profluviis initio a Pubertate factis pateat, inde virilis Solidorum fir-

mitas, et vigor, fœminarum corporibus præcaveatur, igneo principio minus quam in viris, in earum Solida reducto, et fere conglutinato ¹⁸. Revera exanthemata, et cæteræ in cute fluxiones, sanguineæ, aut alterius generis, vix alios, præterquam infirmos, et laxos corripunt. Exinde etiam, quod uteri via, pulmonaris actionis adjumentum jamque puellis constet, angustior propterea fœminarum pulmo, perpetuo vix virilem coæquat.

28. Quæ cum perpetuum quemdam causarum et affectuum circulum efficiant, difficile est istosque, et illas apposite significare: multaque eorum datæ cuidam, et ordinatissimæ primordiali utriusque sexus compagi vertere necesse est. At certe fœminis, quibus serius et parcius menses prodeunt, non propter invaletudinem aliquam, iis etiam corporis forma virili proxima est, et matronali quodam decore, et latiore plerumque thoracis ambitu præstant. Eæ etiam sæpe barbatae fiunt, aut saltem villosa facie, et cute: cujusmodi apparentias ad divitem magis hujus census fœminarum animationem, vulgus non inepte retulit, nempe quod in idem recidit, in uberiores earum inflammabilitatem, valentibus Solidis, quasi vi compressam, et debite intra vasa coercitam. Similia in fœminis a mensium sup-

¹⁸ Confer quæ de Lucis, et ignei principii in vigoranda Vita activitate supra scripsimus. *cap. i. P. II. Lib. II.*

pressionem orta, apud Hippocratem leguntur, quibus tamen, qui castissimi sunt iudicii, Medici nolunt credere.

29. Cujusmodi affectuum, morborumque, quos supra nominavimus, vicissitudinibus omne fere Adolescentiæ tempus infestatur. Neque incipientium mensium periodi, quam habituræ sunt, regularitate subito constant: et modo bis, quaterque in mense fluunt, modo cessant: donec annis firmata ætate, halitusorum Vitæ Principiorum appulsu rite ordinato, Solidorum vis, et tenacitas, quod debent, polleant. Tum corpore jamque in statura altitudine consistente, quidquid cellulosum est, latius explicatur; exindeque conspicua juventutis forma, et roscidus, et rotundior aspectus. Præterea animali glutine debitam jamque viscositatem, inter puerilem molliem, et senilem siccitatem indepto, exquisito ad omnia sensu animus comparatur, plusque quam in Pueritia sibi constans, ad maturam jam proxime accedit propositi tenacitatem, quæ maxime hominis est, cum primum ei ad Virilitatem ventum est.

30. Jam enim virilem, sic dictam, ætatem ingresso homine, venarum lumina ampliari, et arteriosa angustari sensim pergunt, incipiuntque tunc primum vera senilis mortis elementa. Laterum similiter in eorum alterutris densitates ab eo intercurrente ætatis stadio mutantur: fere enim ad Virilitatis exordia, densiora venarum latera

tera superfunct: fiunt contra, post id tempus, ea arteriarum: ut propterea sanguinis transitus ab arteriis in venas, plus fere difficultatis in prima Vitæ ætate, quam medio ejus vergente termino, et postea, habere videatur. Quare sanguinis profluvia in adolescentia, arteriarum, plus quam venarum creduntur, contra venarum plus, quam arteriarum, vergente Vita ¹⁹. Sed multi quidem, præterquam veritas patiebatur, in ejusmodi vasorum rupturis nominandis, fortassis abundaverunt: sæpius enim sanguinem ex solo cellulari textu profluere, vero esse proximius puto, in eumque congregari propter minimorum vasorum, vel absolutam debilitatem, proprio, qui dicitur, vitali tono in iis amisso, vel propter nimiam incurrentis sanguinis tenuissimi, et rarioris activitatem: utrobique enim minima eorum ostiola laxantur, eaque data porta in cellularis intercapedines sanguis recipitur. Certe multis, qui diu pulmone sanguinem ejecerunt, vix ulla in vasis præhabiti vulneris, aut cicatricis vestigia reperta sunt: cujusmodi extispicia non infrequenter Clinitorum libris allegantur.

31. Vix tamen vanitatis incusanda eorum industria est, qui Vitæ temporum conversiones ex varia vasorum dimensione metiri curant, quod istorum reapse alia, atque alia sit, procedente

¹⁹ Conf. Clift. Wintringh. *Exper. Inquir.*

ætate, ratio. Certe, quæ maxime venosa sunt viscera, plus fero incrementi complementa sui iis recipiunt, quæ frequentiore arteriarum incessu alluuntur. Quare hepar, labente Virilitate succrescit: tum vero intestinalis tubus, et vesica, venis sensim latioribus, plus adhuc contentis distendantur: exindeque prædisponentes ad plurimas ingravescentis ætatis æumnas, causæ. Cor interea habito vasorum respectu, mole minus, motusque idcirco circulatorius sanguinis debilior, quam in Juventute: multa que undique interposita cellulari, uberius adipis secretio, inque obesitatem proclive corpus. Irritabilis, et nervosa potestas, ut jamque vigoris acmen tetigere, paulatim debilitantur; musculorumque compages, quæ in Adolescente, meris quasi, carneis fibris constabat, in tendineam sensim substantiam abit, fitque musculus longioribus hinc inde tendinibus. Corpore demum univerto, sub postrema Virilitate, jamque fere nimium solidescente, novus ingruit vitalium motuum ordo, novaque morborum cohors mortalibus superincumbit. Ejusmodi ætatis sunt Hæmorrhoides, Fluxus varicosus, Dilatationes vasorum, et præcipue venæ cavæ, Polypi, Febres ardentes, Hepatitis, Icterus, Cholici dolores, Asthmata, Hidrops, Arthritis, Calculus, Podagra, Resolutiones membrorum, et Abscessus²⁰. Tristior fere fœminarum fors est; de qua mox dicam.

32. At

²⁰ *Ultra hanc ætatem provectis Asthmata, Pleuritides, Peripneumonia, Læthargi, Phrenitides, Febres ardentes, Alvi profluvia*

32. At enim qui fiat, ut septimo jam prope labente Septennio, quod frequentissimum est, magnæ adeo Naturarum conversiones in fœminis fiant, et ablegata menstrua consuetudine, tristissima simul ægritudinum genera multæ incurrant, mihi ex proposito sententia dicendum est: primum itaque de mensium cessatione eloquar: subsequentes exinde ejus ætatis morbos examinabo.

33. Verum etenim plurima inflammabilitatis in animali, caussa aut a Seminali Impetu prorsus pendente, aut cum isto saltem amicissima conjunctione sese simul exerente, unde ingens animalis mephitidis copia oritur, nataque subinde major dephlogisticationis necessitas menses incitat, his, inquam, per omnem ætatis vigorem constantibus, vix mirum est, in id omne tempus menstruationem incurrere. Contra vero arteriosa vasorum potestate, Vitaque fere omni, succrescente ævo, debilitata, feminalis quoque principii impetus, remissiore sensim incitamento labitur, proptereaque generandi, et concipiendi potestas, eo proxime tempore fœminas deserit. At quidem ditissimo isto Impetus Vitæ, et inflammabilitatis ²¹ principio jamque enervato, animale
simul

fluxia diuturna, Cholera, Dysenteria, Lienteria, Hæmorrhoides.
Aphor. xxx. sect. iii.

²¹ Incitatum per omnem ætatis vigorem feminali impetu vitam, et latiore pulmone haustum dephlogisticum aerem,
cum

simul mephitidem enervari, cum eaque minorem dephlogisticationis et mensium necessitatem incurere, veri est simillimum.

34. Præter quæ, in alia etiam, quæ uteri sunt, quoad mensium cessationem, animo advertere necesse est. Uteri siquidem substantia, labente Vita, sensim compactior, confertis cellulosæ telæ stratis, quibus uteri fibræ undique implicantur, cum ætate solidescunt, perpetuo minus animalis halitu, et præterfluente cum eo sanguine penetrabilis evadit. Ad quæ mensium impedimenta, accedit amplior abdominalium viscerum distensio. Quamquam etenim eam maxime sedem uterus teneat, quæ commode ejusmodi pressionem eludat, universa tamen illorum moles auctior, et præ cæteris intestinorum, vix non aliquid uterinæ ejus ætatis dilatationi obstabit. Primum igitur irregulariter menses fluere oportet, ex celluloso uteri textu, non universim similiter densato : cujusmodi notissima apud omnes extat observatio : ex eaque impetus irregularitate nova motuum Vitæ series incipiet : de qua mox infra.

35. Ea namque animalis mephitidis via, plus sensim sensimque præpedita, eaque intus in cor-

cum eoque caloris materiem, ita vitales motus concitare, et vigorare concipio, ut oleosa, et inflammabilia principia inde uberius in omni proveniant corpore. Sic diximus odorifera, oleosa, et resinosa Plantarum principia iis uberius locis provenire, quæ late splendente sole illustrantur, seu quæ dephlogistico aere, et caloris materie abundant.

pus

pus compressa, illius aliorum appulsus incitari oportet, in eamque maxime partem ejus impetum irruere, quam suscepta fortassis ab origine Solidorum debilitas, eam novis motibus, et extra certam ejus corporis universæ Vitæ normam recipiendis, idoneam facit. Hac propterea ratione, si quid in fœminis ab antecedentibus morbis debilitatum est, in eo maxime ætatis circuitu plus læditur, fera fortassis morte pendendum. Quæ cum perpetim plurium jamque mensium intervallis fiant, uteri impedimento sensim auctiore, novæ tandem ex integro, illius, quod diximus, principii tendentiæ constabunt, novaque Vitæ mensura prodibit, diuturna demum consuetudine servanda, uterinis viis jamque penitus et omnino obcœcatis.

36. Quorum tamen postremum ea aliquando ratione fieri intelligendum est, ut perpetuo, quoad fœmina vixerit, primitiva in uterum tendentia perduret, potissimum, si quando ea valde animata, et inflammabili principio dives fuerit, ut et consuetudinis vim in hac pariter re plurimum valere censeam, tum fortassis etiam perpetuam, quam supra nominavimus, mephitici principii, cum externo aere per vicina maxime loca affinitatem. Nobilissima Matrona, cujus olim salutem præeram, jamque ultra septuagesimum annum emensa, sæpe per ætatem, menses patiebatur, quod et in aliis vidi. Menses, qui jamque longo intermiserant annorum spatium, denuo in senectute prodeuntes, proximos mortis nuntios in binis aliis fœminis

observavi: quæ tamen rite ante Menses valebant. At earum quidem una, alieno fortassis docta exemplo, eventuram sibi cladem mihi significabat, quod credere nollebam: altero post mense febre correpta, præfagii veritatem, cito moriens misere confirmavit. Aliis autem fœminis, uterino fluxu suppresso, hæmorrhoides tum primum apparent, quarum periodi aliquando menses accuratissime cœquant. Tandem et aliis alba purgamenta per totam vitam omni mense ex utero decidunt. Menstruas quoque sanguinis evacuationes, arte comparatas, egregie vetulis succurrere²² meminit Reildinus.

37. At vero plurimi, qui tunc primum fœminis contingunt morbi, maxime in cutis ambitu fiunt, et ad cellulofum subcutaneum textum imprimis pertinent, folliculati sic dicti tumores, intuitæ universim sanationis, nempe quod avulso uno, novi sæpe progerminent²³. Sæpe etiam diuturnæ

²² *Lin. Med.*

²³ Observatum est externum aerem, cum in cellulofum textum per vulnus aut ulcus libere admittitur, universim damno esse. Quare recentia vulnera, id eorum natura ferente, Chirurgi, quibus prudentissime Ars tractatur, aut consuunt, aut, quod melius est, ita molli emplastro glutinant, et circumducta fascia conjungunt, ut nullus in ea pateat externi aeris aditus. Diuturnorum vero abscessuum incisionem, maxime in articulis ii, quo plus possunt, vitant, sique scalpello excidunt, id etiam multi agunt, ut et quam minima, et paucissima fit plaga: quamvis necessitati, ut scribit Celsus, ita succurrendum est, ut neque vulnera necesse sit postea ingeminare,

diuturnæ suppurationes tabis nuntiæ, eorum evulsionem sequuntur. Quæ morborum genera crebro etiam

minare, neque in lenta nimis curatione ægrum consumere: potissimum, cum, quantum propria experientia profeci, parvæ magnorum abscessuum incisiones, quod crebram medicationem postulent, plus ea propter in se periculi habeant. Quare abscessum ex integro vacuare, modo non nimia sit copia, præstabilius judico, tum probe mundato ulcere diligentissime deligare, et quam sero possibile est, illud denuo movere. Quæ ratione id genus ægrotantes, qui copiosa alicubi purulentia contabuerant, ancipitem experiri curationem volentes, neque enim eorum aliquem umquam arbitrio meo curavi, aut curaturus sum, ad sanitatem aliquando perduxî, inter quos eum qui in Ferrariense Nosocomium a *Belriguardo*, Ferrariensi oppido, superioribus annis venit. At certe five vulnerum five ulcerum ora, modo non debite committantur, sit purulentia locus, neque offensæ partes, et quæ his proximæ sunt, inflammatione et dolore vacant. Quorum omnium causa dicenda mihi est. Puto enim ejusmodi cutis ulcerationes fere novas dephlogisticationis vias esse, unde magna animalis mephitidis calorisque Vitæ pars excluditur. Quod ubi aliquanto sit tempore, jamque fere quædam irritationis aut excitamenti centra in iis constant locis, in eaque superexposita principia, plus continuo urgente stimulo concitantur: exindeque inflammatio oritur, sola visibili flammæ illustratione, ab ignitione distincta. Certe præter intensissimum affectæ partis calorem, ruboremque ignescenti ferro proxime comparabilem, inflammatio, si non cessat, dat quoque veræ ignitionis residuum, veram carbonificationem, gangrænam, similiter atque in olcorum combustionem, fuliginosum principium superest, eoque plus, quo prompta minus, et difficilior ignitio successit. Sic etiam cachectica corpora, quorum minus sincera inflammatio est, plus similiter pessimo tabo, et gangræna vitiantur. At vero tanto caloris Vitæ impetu in eam se partem fundente, necesse est, *unctuosam* illam et *balsamicam*, quam rite Veteres nominaverunt, animalis mixti compositionem corrumpi, Vitæque

simili cellulosæ telæ vitiositate intus in viscere aliquo exordiente, periculosi exinde morbi eveniant, ea, quæ supra diximus, facile, rationem complectuntur.

38. Certe si quid veritatis ea, quæ supra a nobis exposita sunt, habent, sique non nimis vero abest, tubercula quæ in cute oriuntur, Ganglia Melicerides, Atheromata, Steatomata, quorum fere substantia aliquam ab igne alterationem, et fere incoctæ lymphæ coagulum, prodit, esse veluti quædam mephitidis animalis, et caloris fluxionum centra²⁴ in locis, quæ proxime cum externo

²⁴ Inter cætera, quæ ejusmodi appulsuum seu fluxionum centra, sensibili observatione ostendunt, non postremum illud Epilepsiæ genus judico, in quo ab una corporis parte, tum potissimum a manibus pedibusque venientis accessionis sensus incipit, cujus egregie meminit Celsus, *Lib. II cap. viii*. Eam comitialis morbi speciem universim etiam sanabiliorem ferunt; namque aut tortili fascia ligata parte, unde illiusmodi auræ sensus exoritur, aut cauteriis, et vesicantibus lacerata, aut excisa, sublatus multis morbus dicitur, observatumque est immisso in eam partem cultro sæpe durum aliquid percipi, unde venientis auræ fluxio procedit. *Eff. d'Edimb.* Sæpe etiam eum morbum in infantia, et pueritia exorientem in pueris *Veneris, in puellis menstruorum initium tollit*: Celsus: quasi uberior per ea tempora dephlogisticatio ei sanando satis fit. Multos quoque, procedente ætate, ab intermisso Hæmorrhoidum fluxu corripit, eisque denuo fluentibus, aut saltem *torcitatatis* curatur. Sed cæterarum optima medicina, ustiones ad futurarum loca fere sunt, et cauteria. Sic ille, cujus cranium in Hunteriano Musæo prostat, cum in insultu super ardentem prunas obverso postico capite concidisset, cum ex
atroci

terno acre communicant, ratio constabit, cur aut perfanato uno alii de novo generentur, aut diuturnæ ab eorum evulsione suppurationes fiant, malumque etiam in finem aliquando vertantur.

Tandem

atroci combustione, latissima scapularum pars secessisset, nunquam postea per omnem vitam, eo morbo tentatus est. Vesicante etiam futuræ coronali superimposito septennem Epilepticum aphonum, et stolidum, Panaroli cura restitutum, Rich. Mead allegavit. Truce etiam remedii genus nonnullis profuisse Celsus affirmat, calidum nempe jugulati gladiatoris sanguinem: quorum proficiente exemplo, oleum animale Dippellii, ab aliis similiter cum laude usurpatum est, teste Jos. Quarin. Arsenicum quoque, Cullenii judicio, non spernendum medicamentum dicitur; aliisque demum Phosphorus laudatur. At eos quidem, quibus ista profuerunt, in eo, quem diximus, inflammabilitatis, et animalis Mephitidis excessu constitutos fuisse, vix credendum est, remedii genere plusquam ad sanandum, ad augendam ægritudinis causam comparato. An non igitur ejusmodi morbus, similiter atque fortassis cæteri omnes, opposita aliquando ratione constat, ut propterea inflammabilitatis excessus, defectusque, procreando morbo in corpore ad eum opportuno, similiter satis sint? Quorum postremi ignem ab externo acre sibi fumere videntur, fluxionis principio, et tendentiæ centro, in eorum corporis extremitate aliqua singulariter incipiente. Cujusmodi utrinque consimilia ex positiva, quæ dicitur, et negativa electricitate, notissima exempla circumferuntur. Quare antiquus ille, quem ex Celso nominavimus, curationis modus multis noxius, et infelix extitit Tulpæ testimonio. *Obs. Lib. IV.* nimiaque, et rarissima venus morbo similiter originem dedisse fertur, ipseque vidi, qui epilepticus factus est, postquam subita vitæ austeritate, diuturnæ vulgivaræ veneris quasi penas daturus, sese obligavisset. Est certe universim in ejus generis morbo, inordinatus caloris Vitæ modus, cumque non injuria similem choreæ S. Viti dixit Sydenhamius *De noc. Febr.*

Tandem cur minimum aliquando inflictum cuti vulnus, inque ipsa venæ sectione, unde sæpe im̄meritæ totidem erga Chirurgos quærimoniæ, subito in phlegmonem exardescat, cita post morte finiendum: quod maxime illorum est, qui divite inflammabilitate, debilibus solidis eam ægre coercentibus, pollent, et quibus perperam, salutares Principii impetum facientis fluxiones procedunt, veluti sub difficili fœminarum menstruatione. Annon igitur consimilis ducenda quoque erit *fonticulorum* ratio, quorum egregia in sanitatem benefacta, vix profecto ex minima exeuntis humoris quantitate æstimari queunt: quorumque contemplatione facile omnis Humoralis Pathologia subvertitur. At iis quidem indebite suppressis,

Ingr. quam alteram ægritudinis speciem sæpe similiter procedens Pubertatis tempus sanat. Postremum vix animadvertisse pigeat, Celsum, inter summam, quam extulit, Hippocraticorum circuituum incredulitatem, eos nihilo tamen minus in Epilepticorum sanationibus, summa cura custodivisse: quare cibum simul ac transit hora, qua concidit Epilepticus, post tertium diem dare suadet, tum intermittere quartum, et invicem alterum quemque, eadem hora cibi servata, donec quattuordecim dies transierint. Sed præter ea, quæ diximus, incitatas alibi in ægrotante, Principii impetum facientis fluxiones, nil æque sanando morbo prodest, quam universa, quo plus fieri potest, consuetudinum Vitæ mutatio: si quid enim interposita remediorum frequentia, quam voluit Sydhenamius, ad sanandum confert, non certe nec purgando, neque leniendo, &c. ea singulariter juvant, sed quod inter hæc, novorum perpetim motuum adjunctione corpus omne mutatur, tandemque, cum præsens morbus sanando non sit, qui sensim subsequitur, suamque, et alterius sanationem finit, ipseque etiam efficit.

quot,

quot, quantaque exinde mala progerminant! Annon ista quoque Hæmophtiseos, et Phtiseos, et quidem aliquando acutissimæ, a suppressis Hæmorrhoidibus, aut ani fistula misere sanata caussa est? nempe quod cauteriis, Hæmorrhoidibus, et fistulis in opportuno ad ea corpore valentibus, fere jugis quædam Mephitici principii fluxio fiat, cujus interventu pulmo sublevatur. Quare cum cætera quæque viscera, iis indebite sanatis, compati possint, fere non aliud magis, quam pulmo, exinde laborat. Sic Melancholicis, et Phreniticis Hæmorrhoides supervenientes bonum esse dixit Hippocrates, et supervenientes quidem *ἐπιγενόμενοι*, non fluentes, cum sæpe sufficiat citra evacuationem, fluxionem in aliquam externam partem moveri: quo facto, morbi omnis alibi sævientis caussa debilitatur.

39. Sed in consimili morborum in Senectutis initio, seu postrema Virilitatis ætate, exordio latissimus eorum patet cum Pubertatis principiis consensus. Sic in Pubescentibus antiquissima Hippocratis observatione, *verruccas pensiles*²⁵, aliaque ejus census tubercula sæpe fieri videmus. Sunt quoque consimiliter utriusque ætatis, oculorum fluxiones, morbique viarum lacrimalium, Anphilopes, Ægilopes, Herniæ facci lacrimalis, &c. Præterea cordis Palpitationes, Artuum œdemata, et Aqua intercus, in quam sæpe degenerat, sic

²⁵ *Aphor. xxvi. sect. iii.*

dicta, febris alba Virginum, utraque Vitæ tempora non raro corrumpunt.

40. Consimiliter, quæ communissima Pubescentibus pituitariæ membranæ, et pulmonis vitia supra significavimus, menstruationis terminos fere etiam corripunt, diurnæ Tusses, difficilis Respirationo, multiplex Asthma. Cæterum sanguinis spuitio, et Hæmophtisis, propius medium Vitæ infestant, ut neutra ex ætatibus, de quibus scribimus, multum exinde, quod sibi metuat, habeat. Tametsi etenim Pubescentibus sanguinis sputa sæpe fiant, rarissimi nihilominus sunt ejus ætatis Phtisici, thoracis cavo adhuc ultra dilatabili. Similiter ultra septimum, vel sextum etiam septennium provec̄tis, rara ex Hæmophtisi Phtisis procedit, fere profluviorum sanguinis causa cum ætate debilitata. Tubercularem tamen Phtisem ista ætas, et annis etiam amplius matura videt, eaque peremptos Senes aliquando me vidisse memini. Fit quoque, ut si quid in pulmone præcedente ætate debilitatum, obstructum, aut durum est, feras in id tempus ærumnas differat, nonnullosque ejus ætatis purulentos vidimus, quos aut Peripneumonia, aut diurna Tussis, cum in ætatis vigore essent, vexaverant, cujusmodi Venetum quemdam, Anglicæ cohortis ducem, his ipsis diebus invisimus. Præter quæ, cum non raro incongrui cum ætate morbi prodeant, morborumque genera quædam fere cum Vita connutiantur, corporis habitu eos fere adpetente, cujusmodi sæpissime Phtisis est, inde

omnis ætatis Phtifici, contra Artis regulas moriuntur. Quare Infantes etiam vix annum emensos, pertinacissima Tuffis, et absoluta Phtifis ²⁶ aliquando jugulavit. Rheumatifmum quoque inter mediæ etatis morbos non injuria collocaviffe mihi vifus est ²⁷ Ill Cullenius. Certe nec Pueri morbo tentantur, neque ingravescentes ætate Senes, eo laborare confueverunt.

²⁶ Audivi ex Portatio, Conf. etiam Reid, *An Effay on the Nature and Cure of the Phtifis Pulmonaris*. Sunt quidem in Phtifico corporis habitu nonnulla, quæ ad propositam fententiam plurimum quadrant: inter quæ thoracis anguftia, et albicans univerfim cutis color. Primum quidem quid ad Phtifem juxta propositum noftrum conferat, facile intelligitur. Secundum vero, albida fere cutis, rariorem fuliginofi Principii ab ea vaporationem ponit. Iis namque, quibus illud debite per cutim excluditur, ea late nigrefcit, qui virilis, et fanorum hominum color est. Contrafpervenuta, et albicanti forma confpicua corpora facile quidem fudant, fed ægre univerfim perfpirant: quare crebro tufficulofi fiunt, coryza tentantur, caque manente cutis debilitate, facile in Hæmophthifim, ex eaque in Phtifim labuntur. Obfervatum quoque eos vix umquam eo morbi genere interire, quos dentium caries, aut invenustus color ore inficit, tum vero fingulos eo interemptos pellucido dentium nitore confpicuos fuiffe, cujusmodi, fuamque, et Camperi obfervationem, cæteris, quas de Phtifico habitu industrie exegit, nuper adjecit Ill. Simmons. Conf. ejufd. *Obf Praët. de Phtif. Pulmon.* quas ex Angl. Lat. convertit Van Zandicke. Brug. Flandr. 1786.

²⁷ *But the Rheumatifm feldom appears in either very young, or in elderly perfons; and moft commonly occurs from the age of puberty to that of thirty-five years. Praët. of Phtif. ccccxxxvii.*

41. Sed ditissima sub menstruationis fine morborum fedes, mammas occupat, Cancri, eorumque exulceratio, et luctuosissimæ id genus ægritudinis conversiones, ut optata mors, jamque lucem perofas sæpe per eam ætatem finiat. In quibus considerandum est, non raro lapideas fere durities, sæpe intense nigricantes, ejusmodi fluxionum centro esse, quo diligentissime in omnem partem exciso, fere morientibus Vitam denuo Ars tribuit. Sed, si quid in curatione illiusmodi superfuit, neque postea suppuratione solutum excessit, morbus curatione exasperatur, neque quid sperare possint amplius, miseræ habent: quasi quidquid durum, et fere ardentissimo igne coactum, mammarum corpus incipit, solo sit fluxionis Principii impetum facientis incitamento, similiter atque in simpatica Epilepsia, quam sæpe a duritie aliqua in loco, in quo incipit, procedentem fere impossibile curare est²⁸, nisi excisa ea morborum incitamenti causa. Præterea notissimum est, quantum exitio, simul ac externo aeri libera in Cancrum via patuit, sit. Præter enim copiosissimam eo tempore resorptionem, unde axillares glandulæ enixe tument, inde etiam plus perpetuo morbus exasperatur, et quasi Vitæ omnis centro, et impetu in eam partem congregato, quidquid miserissimæ edunt, aut bibunt, aut irascuntur, quidquid deni-

²⁸ Conf. not. 24. pag. 194.

que corpore atque animo moventur, suam ingeminat morbus feritatem, quam sola animi virtus iis, quæ sapiunt, estque sæpe dolor feracissima sapientiæ disciplina, mitigare valet.

42. Sed multi quoque mammarum morbi Pubescentium sunt, minimum tamen periculi afferre solent; quamvis aliquibus, prima Scirrhorum ea ætate exordia, sub mensium cessatione Carcinomata effecerint: quod aliena admonitus observatione scribo.

43. Jam vero, præter hæc Vitæ tempora, Senium ingressis, fiunt diurnæ articulorum Subfluxiones, dolores, tumores, Podagra, vasorum, et præcipue venarum Dilatationes, Ossificationes, spirandi Difficultates, Catarrhi, renum et vesicæ Morbi, alvi Siccitates aut Colliquationes, tum vero gravissimi, et mortales cerebri et nervorum affectus, Apoplexiæ, membrorum Resolutiones ²⁹: de quorum causis antequam dicam, præstat senescentem hominem propius considerare.

44. At enim cum omnis in motu Vita sit, sive in debita partium omnium, quarum complexu

²⁹ Senibus spirandi difficultates, Catarrhi tussiculosi, Stranguriæ, Disuriæ, Articulorum dolores, Nephritides, Vertigines, Apoplexiæ, mali corporis Habitus, Vigilie, alvi, oculorum, et narium Humiditates, Visus hebetudines, glaucomata, Auditus graves. *Aph. xxxi. sect. iii.* Theriomata quoque, Cancroscque omnes maxime in Senibus fieri, apud Celsum legimus. *De Med, lib. v. cap. 28.*

efficitur,

efficitur, mobilitate, ista sensim sensimque propter ætatem intercidente, Vitam consimiliter intercideri necesse est. Ea vero, cur interciderit, causa est, plus perpetuo confertiore terrearum molecularum ad invicem accessione solidata fibra, propter fluidorum defectum, quæ Solidis interponi impossibile est, propter innumera vasa vasorum ferro venientibus Virilitatis annis obcæcata. Exinde insanabilis ea morbi species, quam Senectam dicimus.

45. Cujusmodi causarum, et effectuum confensione, signatæ senilis habitus ægritudines vigorantur, neque unde primum incipiant, dictum est facile. Vitalis namque fluidorum circulus, rigescente fibra, languet, eoque plus fibra, eorum fracto impetu, et languente rigescit. Sed certe densiora perpetim arteriarum latera, vix multum amplius, sanguinem duriore corde, proptereaque minus irritabili compulsus, juvant; inter quæ laxiores venæ, quod sanguinis plurimum in se habeant, plus adhuc circulationem energant. Exin tardiores Senum pulsus. Cerebri quoque substantia, ævo similiter conspissata, eoque ponderosior, quod in consimili infantilis, et senilis cerebri volumine manifestatur, suæ plurimam potestatis partem amittit. Quare non memoria solum, quæ prima ingravescenti ætati concedit, sed cæteri quoque hebescunt externi internique sensus, membraque universa torpor habet, præorientibus sensim visu, auditu, olfactu,

factu, vocis etiam, et digestionis instrumentis, tum demum incessu.

46. Jam vero, quantum cum ætate inflammabilitas decedat, feminali principio (cujus præcipuo interventu, *unctuosum* quid, humores nostri corporis concipiunt, et *medium centrale connexionis*, quod Veteres dixerant, ditissimum per omnem ætatis vigorem superest), sensim plus perpetim enervato, in tanta nihilominus circulatorii motus in Senescentibus jactura, Mephitici principii a centro ad periferiam appulsus, plus perpetuo in se difficultatis habent, fereque callo durata cutis, parumque meabilis, cutaneam dephlogisticationem, multam jamque partem, abrogat. Quare fœtidi Senum oris halitus, dentium, et gingivarum nigredo, et quidquid corpore spirant, quod rariori fiat loco, plus adhuc, quam per reliquam vitam, mephiticum.

47. Ex quo luctuosi plerumque Juvenum cum Senibus concubitus: sæpius ii namque tabescunt, Senes vero contra refici, antiquissimis, quæ in id allegantur exemplis, feruntur. Quorum postremum fere, quod Senes juveniles spiritus hauriant, et absorbeant, fieri creditur, haud plurimo tamen, quantum judico, veritatis fundamento. Præter enim quam quod, quidquid univrsim corpore spiratur, vix ad alterius Vitæ utilitatem conferre credibile sit, minimum etiam Senes cute absorbent, neque multum inde eos vigorari possibile est, haud multum contra obstante, notissima,

tissima, quæ circumfertur, Democriti historia. Quare eos vero proximius rem vidisse puto, qui quidquid inde refecti Senes juventutis gratia, valent, ex blandissimo quodam commoti eorum animi incitamento fieri judicant. Vix etenim dubium est percitum voluptate animum fere reviviscere, tantamque ab animo in corpus stimuli vim transire, ut quidquid jucunde animus erigitur, tantundem exinde virium omne corpus recipere videatur.

48. Verum autem collapsa externorum Absorbentium vi, tanto internorum virtutem incitari, non unum monstrat exemplum. Sic rigescente, exterrito animo, toto extus corpore, subito exsiccata facies, sicque oleosæ frictions, quod obstructum est, obliniendo, externaque sic obductæ partis perspiratione cohibita, internam absorbtionem incitant, eoque modo, quod subter cellulosum densatum est, resolvitur. Similiter contra: inter validam intus absorbtionem, externa debilitatur. Inde mox post cibum, nutritivo halitulate in omne corpus intus resumpto, externa absorbtio, et perspiratio læditur: quod alibi diximus.

49. Ejusmodi uberiora extant in Senectute exempla. Quare ab exsucca eorum cellulari, nivescentes pili decidunt, et rugis undique cutis aratur. Exin quoque oculi minores fiunt, et complanantur, et introferuntur, eamque ob causam visus hebetudo, aut aliqua saltem in parte defectio,

fectio. Huc faciunt etiam duriores Senum alvi, et lapidea, quæ cum dolore, et ventris ardore, scibala emittunt. Quamquam in summa, quam sæpe habent, omnis Vitæ debilitate, cum externa, deest aliquando etiam interna absorptio: exindeque Lienteriæ, et alvi profluvia, sæpe postrema Senum Vitæ tempora inficiunt.

50. Sed ne dum, quæ proximum fluiditati modum habent, adeps, et mucus animalis, &c. absorbentur, sed ipsa quoque solida, eorumque durissima, quæ ossa sunt. Propterea leviora fiunt, multaque ex iis contrahuntur, tum quod magna officinæ materiei portio iterum in vasa reducta fuerit, tum quod plurima musculorum rigiditas, eorum extrema sensim ad invicem adducat, ut propterea incurvi, et thoracis cavo angustiores Senes fiant. Ad quæ pertinent illa Corn. Galli:

Labitur ex humeris demisso corpore vestis,

Quæque brevis fuerat, jam modo longa mihi est.

Contrahimur, miroque modo decrescimus ipsi;

Diminui nostri corporis ossa putes.

51. Sic quoque alveolari maxillæ utriusque parte resorbta, dentes latiore cavo excepti, tremunt, et decidunt; adnexisque oris labiis introflexis, inde cum prominulo mento, incava Senum ora.

52. Tandem eo senilis absorptio procedit, ut tabe postremum arefacti finiantur: quod senilis Marasmi genus, propriè naturalem mortem efficit,
fere

fere jamque lapidea cute, qua sine vix ullus similiter tabidorum in cæteris Vitæ intervallis interit.

53. Sed ista ad extremam Senectutem pertinent, ante quam multa adhuc, quæ ejus exordia et medietates complectuntur, in hunc apposite locum quadrant. Animalis namque Mephitidis impetus, quæ ab omni Vita inseparabilis est, quod, perpetim juxta ætatem infrequentioribus cutis spiraculis, intus vertatur, cum eaque simul magna pars residui a Vita caloris, qui jugiter vivente corpore emittitur, jamque ab hinc singulæ corporis partes, imprimisque, quæ cæteris mutabiliores existunt, aqueæ, aut oleosæ fluiditatis participes, varium recipient modum, pro varia materici caloris, erga illas potestate, et vi. Quare eæ, quæ habito ignis augmento densantur, cujusmodi notissimis experimentis limpha esse creditur, aptiores exinde ad concrendum evadent, unde infarctus, et obstructions viscerum, inque laxiore vasorum ambitu Polipi, &c: contra, quam serosæ partes et aquosæ plus adhuc, interno calore, concrendente simul limpha, tenuatæ, inque vasis intus compressæ, profundiora corporis, et ossium loca subibunt, exindeque propter copiosum tenuissimi laticis appulsum, quæ jamque solidata sunt, rursus mollitudinis aliquid concipient. Cujusmodi manifestissima exempla, haud raro visa sunt: observatum namque est, Senium ingredientibus, proprium quasi senilis Rachitidis genus moveri, exindeque eos primum distorta
crura

crura habuisse, aliaque spinali Infantia morbo quam proxima, quod in nobilissimo viro, cum Florentia degerem, vidi. Propius grandiorum natu ossium mollitiem, ut ceræ instar flecti potuerint, exemplis confirmaverunt, Hollerius, Rolingius, et Ruellius³⁰. Notissima sunt, quæ de fœmina *Soupiot*, aliisque similiter utero gerentibus, historiae narrantur, ut inde multi crediderint, id graviditatis universim proprium esse, ut mulierum ab inde ossa mollescant: quod si verum est, consimilem in his, atque in postremo virilis ætatis termino, rationem constare judico, internorum nempe Vitæ motuum, propter debilitatem externorum, incrementum: quod simile supra etiam de Pueris diximus.

54. Certe podagræ insultus, quique iis proxime natura conjunguntur, ischiadici, et arthritici, eam maxime ætatem infestant, eosque imprimis Podagra impetit, quorum ditior est ossificatio, et splendide antea valuerunt, quosque propterea divite vita functos, neque Hæmorrhoides, neque fluxus varicosus, aliaque sanguinearum fluxionum genera, quæ numquam non cum aliqua Vitæ debilitate junguntur, antea sæpe saltem corripuerunt, quæ egregia est Sthaalii animadversio. Quam ob causam obortis hæmorrhoidibus, aut adhibitis opportune hirudinibus, podagricos insultus mitigari inventum est; magno namque consensu, tametsi opposita utrinque ra-

³⁰ Conf. Hagenot *de Nutrit.*

tione, varicosus fluxus, hæmorrhoides, et podagrici insultus simul incedunt, ut eorum alterum alterius curationi opportune succedat.

55. Jam vero uberiore, in ossium substantiam ferofitate admissa, eorumque compage aliquid exinde emollita, inde terrea eorum principia dissolvi credibile est, eaque confertissimis internorum Lymphaticorum osculis excepta denuo absorberi. Sed in isto terreæ materieî ab ossibus secessu, phosphoricum simul acidum, cujus ditissima in ossibus principia constant, ossibus amoveri, et cum sorbili ejusmodi, quem diximus, latice misceri vero est proximum. Quare observatum est Podagricos paullo, antequam insultus acerbitas iis ingruat, urinas copiosiore phosphorico principio munitas emittere; cujusmodi industres Bertholeti observationes alibi laudavimus. Sed inter hanc copiosam ex ossibus resorbitionem impossibile est, non multum nervorum extrema, propter acrioris et perquam penetrabilis ferofitatis vicinitatem, lædi, exindeque acerbissimi dolores, in artuum extremis pedumque, et manuum juncturis potissimum infesti.

56. Et ejusmodi quidem absorbtione debite eveniente, rursusque in sanguinis circuitum sorbili ejusmodi latice admissa, vix quidquam reliquum corpus exinde compatitur. Terrea namque materies sic absorpta, proximam suam cum solvente aqueo principio affinitatem nullibi relinquens, cum eoque fere calcarium sal constituens,
illac

illac omnis confluit, quo cæterorum animalium salium pars maxima, propter eorum cum aqueo principio affinitatem, tendit, renes nempe et vesicam. Exinde rheumaticorum affectuum, arthriticorum, podagricorum cum calculosa Nephritide, calculo, vesicæ lapide, sat confessus Clinicis omnibus consensus. Aliquando etiam in intestinalem tubum, et ventriculum depluit, inter cætera Vitæ instrumenta, cum ejusmodi morbis latissime consentientem: exindeque acres, et quasi urentes aliquando Podagricorum vomitus: cujusmodi a Zimmermanno ³¹ exemplum allegatur.

57. Verum, si qua ejusmodi ossæ absorbtionis aberratio fiat, inde non in vasis tantum, sed per omne amplissimum cellularis telæ imperium, membranas, tendines, ligamenta, ossificationes fiunt, tum inter juncturarum extrema, unde artuum mobilitas, magnam partem intercidit.

58. Sed præter interiores, profundioresque universim, corporis partes, quas intus sumpta, et reflexa Mephitis non una agendi via fatigat, cæterorum frequentissimi appulsus ad extrema corporis concitantur: quorum ratio multum adhuc in profundo latet. An quod ex consimili animalis caloris, atque electrici fluidi tendentia, ad corporum extrema illius similiter impetus fiant? Quamquam cur non per omnem vitam, sed Senectute potissimum ver-

³¹ *De l'Obs. du Corps Op. cit.*

gente, veluti in Podagricis? Sive quod multa undique superstes humiditas in Juventute et virili ætate, eaque plus undique fibræ interposita, jugem hanc Principii impetum facientis ad corporis extrema, fluxionem, media intercipiat via, et late patente cute effundat: quare, quod animalis Fibra procedente ætate fere plus homogeneitatis indepiscatur, plus propterea provehendo ejusmodi appulsui inferviat, sitque inītar corporum, in quibus continuus electricitatis modus, ea transducendo electrico fluido cæterorum facit aptissima? An non etiam procedente Vita, fere confertiora metallica principia in corpore gignuntur, quæ opportunam ejusmodi impulsibus transmissionis viam efficiant? Eorum fortassis aliqua in Podagrigo habitu verificari possibile est, ut propterea, qui juncturarum rheumatici dolores, omne in virili ætate corpus infestaverant, tandem proxime ad Senectutem in Podagram transeant, isto propterea, quod diximus Vitæ spatio, minus ad Rheumatismum opportuno.

59. Verum autem per omne Vitæ tempus observatum est, si quid in cutis, aut pulmonis actione insigniter vitiatum est, corporis extrema inde imprimis compati, et fere eorum vicario munere fungi. Sic salutare Empiematicorum in femore abscessus, sic manuum, et pedum tumores in Hydrothorace, vasorum circa cor Dilatatione, Asthmate, &c. sic manus, aut cruris Paralysim in sicca tussi, olim Hippocrati adnotatam, consimili ratione fieri credibile est, eoque
fere

fere Naturæ ductu, nonnullas Gentes in pectoris morbis, ad rubedinem ægrotantium brachia fricare, eoque auxilii genere, maximam curationis partem absolvere. Præter quæ, sanguinearum quoque fluxionum indebite suppressarum vices, sæpe Extremorum tumor implet. Sic aliquando tument, et rubescunt non menstruatis, iisque, quibus non rite Hæmorrhoides procedunt.

60. Observatum quoque est, Castratos, qui præterquam difficiliter laxiore cute spirent, minus quoque universim thorace valent, frequenti infernorum artuum flacciditate infici. Ii certe, quibus nulla genitura conficitur vel moderatissima, fere perpetuo densiore cute sunt, ut propterea debita hujus raritas, plurimum cum seminalis principii activitate faciat ³².

61. Annon ergo ex prava Nascentium cute, quam ex invalentis matris utero ferunt, primum quidem spirabilis mephitis in pulmones reflectitur, iisque præter ætatis rationem propterea ampliatis, inde costarum elevationes, et perversæ thoracis et spinæ curvitates fiunt: tandemque pulmonis via ad appulsus vim impare, eoque ad extrema corporis concitato, artuum exinde

³² Extat hujusmodi locus in Lib. *De Nat. Puer.* quod nempe quo primum genitura confici cæperit, caro rarefcit, et cuticula et venæ magis aperiuntur, ante quæ scriptum extat, ubi *Epidermis posterius rarefcit, ibi pili quoque posterius nascuntur in mento et pube, et quovis alio loco.*

distorsiones, juncturarum tumores, et nodi prodeunt, Rachitico habitu sensim invalente? Vix certe dubium est, eos qui sic ægrotant, non ægre solum respirare, catarrhosos, et tussiculosos esse, sed eos quoque sæpe pulmonari morbo suffocatos interire, nilque iis æque prodesse, atque eorum usum, quo cum cutis vigor intenditur, cujusmodi subitæ in frigida immersiones, et lavationes imprimis sunt. Observatum est etiam iis sæpe consulto exanthemata Natura moveri, in quorum recessu, squammosa cute decidua, opportune cutis spiracula referantur.

62. Sed alia insuper ejusmodi Infantes habent, quæ cum eo, quem modo descripsimus, senilis Vitæ habitu, multum consentiunt, eaque non rachiticorum dumtaxat, sed Puerorum fere omnium sunt, licet plurima utrinque opposita prorsus ratione consent, inter quæ in rite valentibus Pueris cutanea absorbtio ditissima, internaque fortassis, non item, contra quam in Senibus. Ii certe medicabiles pharmacorum vires, summa adhuc cute, extas hauriunt, indeque fere atque intus sumptis sæpe curantur ³³, tum exanthematicis morbis, facili contagio corripuntur; quorum omnium longe distans est in Senectute ratio.

63. Nihilo tamen minus, non minimo utrinque analogismi inditio, præter ossium morbos,

³³ Confer quæ supra diximus, pag. 171.

quos antea citavimus, sunt gravissimi, utriusque ætatis, capitis morbi, Epilepsia quidem Puerorum, Apoplexia Senum: magna item morborum pars, quæ infimum ventrem in utraque ætate vexat, cujusmodi sunt hepatis infarctus, et facile in utrisque culpandum bilis officium, exindeque modo ventris fluxus, modo dura alvus, multa utrobique fastidia afferunt: qua in re notissima est Hippocratis observatio, videlicet quod Senes opposita in his ratione ferantur, atque dum Pueri aut Adolescentes fuerant. Præterea utrorumque stomachus forbilium maxime delectu rectius utitur, solidiora fastidit, et difficilius concoquit, ut etiam similiter tenelli Infantes, Senesque in jejuniis ferendo se habere videantur: quæ tamen omnia consuetudo potius deffinit, quam status quidam Vitæ modus. Item ventris intumescentiæ, et inflationes utrisque pariter moventur, eamque ob causam, arbitror, multifariæ intestinorum procidentia, utrosque consimiliter sæpe tenent. Aquosus etiam testiculorum tumor, quamquam per totam vitam, nullo habito ætatis respectu, incurrat, Infantiam tamen, et Senectutem maxime inficit. Similiter longiora utrinque somni tempora, inquieta tamen et frequenti vigiliarum interpolatione tenuata: quod de senili somno venuste expressit C. Gallus:

*Ipse etiam cunctis requies gratissima somnus
Abvolat, et sera vix mihi nocte redit:
Vel si lassatos umquam dignabitur artus,
Turbidus in quantis horret imaginibus.*

Tandem

Tandem fenilis Marasmus, et infantilis Atrophia, sæpe fatalem utrorumque summam conficiunt, neque utraque Vitæ tempora, quod ab inflammatoriis sinceris morbis sibi metuant, plurimum habent, neque quæ id genus morbis egregie præprimis subveniunt, venæ sectionis auxilia plurimum ferunt.

64. Post quæ similes in multis utrorumque animi, eandem similiter utrobique Vitæ normam arguunt. Sic videmus utrosque subito irasci, et propter leves sæpe res excandescere, tum facile mutari, modo pertinaces esse, item nunc subita formidine corripì, nunc in magna periculorum despicientia versari, tum vero blanditiis, suorumque assiduitate, et assentationibus delectari, vimque animi omnem in se, et pro se convertere. Quamobrem bis Pueros Senes antiquissimum vocavit adagium, Vita eodem fere animi et corporis modo, quo cum exorta est, intercidente.

65. Quorum tamen plurima vix eos respiciunt, quorum Senectus invidiosissimam, et ultimam humanæ sapientiæ metam claudit, et quibus, sanctissime pro Patria, proque hominum societate universa postquam ii vitam impenderit, Senectus quasi nobilissimum virtutis suæ præmium a Diis immortalibus conceditur. Abundat enim ea imprimis virtutibus ætas, neque ad Senectutem, desipientes et immorigerati facile vivunt, ut consenescere, magna sit Vitæ laudabiliter actæ significatio.

ficatio. Quare sic peritos vivendi homines, ne dum vereri, sed eorum quantam possumus, curam gerere, humanissimum non modo est, sed ipsum æquissimum Senectutis jus exigit. Præter enim quam quod anticipata ejusmodi erga Senectutem merita, consimilem erga nos a Nepotibus nostris retributionem spondeant, hic unicus est, et fere cum Deorum officio comparabilis humanæ sapientiæ omnis usus, et finis, ut tantumdem cæteris, quantum nobis prospiciamus, tum, quidquid abundamus, cæteris non modo impertiamur, sed amplissima erga reliquos homines voluntate effundamus, tum potissimum erga eos, a quibus cum Vita et doctrina, longe quoque nobilissima accepimus professæ virtutis exempla.

66. Cujusmodi intervallis, et ætatibus, hominum Vita conficitur, quæ in ipso fere exordio certos sumit ³⁴ cum omni ejus duratione consensus. Quorum, eorumque, qui procedente ætate inmanifestantur, assidua contemplatione, ne dum ejus durationis tempora, sed plerisque etiam corporis, et animi affectus prævidere, interposita Philosophi et Medici studiâ fortasse sine-
rent. Sed sola unius hominis vita operosissimam istam studii assiduitatem postulante, et Medicorum opera ad longe multorum opem, plusquam ad unius securitatem, utiliter conversa, vix possibile est, aliquem ejusmodi prædictionibus, quæ certæ sint, locum extare. Verum præ-

³⁴ Conf. Par. 10. pag. 168 hujus Cap.

terquam quod eas sic denegari, multis fortasse profit, antehabita etiam ejusmodi prævidentia, anne credibile est, Medicorum fore, ea multum, et insigniter mutare, quæ in malam eventura essent partem, quæque ab ipsa remotissima Majorum nostrorum et propius a Parentum Vita sumpsimus, quæque cum cæterarum rerum omnium, quæ stabiles in Natura circuitus habent, ordine contexta, et composita sunt? Ecquis Hominum, inquam, ea mutaverit? Nonne tu solus, qui SOLUS es!

V O L. II. F I N I S.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

R   Testa, Antonio Giuseppe
128   De vitalibus periodis
  .7   aegrotantium et sanorum
T47
v.2

BioMed

